

Yrkande
2026-03-13

Ärende.nr: SLK-2025-00990

Yrkande angående – Göteborgsregionen FoU i Västs rapport om att leva som muslim i Göteborg

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

1. Rapporten "Att leva som muslim i Göteborg" antecknas och ska inte ligga till grund för fortsatt policyutveckling eller särskilda åtgärder inom Göteborgs Stad.
2. Stadsledningskontoret får i uppdrag att i sitt fortsatta kunskaps- och analysarbete avstå från att beställa eller ta fram selektivt avgränsade rapporter som behandlar enskilda religiösa grupper och i stället utgå från alla invånares lika rättigheter och skyldigheter.

Yrkandet

"Göteborgs Stad får aldrig låta rädslan för att kränka någon leda till minsta otydlighet i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck"

Kritik mot den beställda rapporten

Rapportens inledning anger att syftet är att belysa erfarenheter av att leva som muslim i Göteborg och att bidra till kunskap om antimuslimsk rasism. Vi menar att kommunala kunskapsunderlag i stället måste präglas av **saklighet, balans och ett brett perspektiv**.

Att i kommunal regi beställa rapporter som riktar in sig på en enda religiös grupp skapar ett selektivt och normativt underlag för politiska beslut. Det är problematiskt ur ett jämlikhetsperspektiv och riskerar att leda till särbehandling inom kommunal verksamhet. Staden ska behandla alla invånare lika och bör därför undvika analyser som särskiljer grupper utifrån religiös identitet.

Grundläggande principer för stadens arbete

Stadens verksamhet ska i stället utgå från gemensamma, sekulära principer:

- Likabehandling inför lagen
- Individens rättigheter
- Ett sekulärt offentligt system där svensk lag och kommunallagens likställighetsprincip gäller för alla

Kommunal verksamhet får inte anpassas efter religiösa normer eller särskilda kulturella krav, varken i skolor, förskolor, arbetsplatser eller andra kommunala verksamheter.

Barns rättigheter väger tyngst

Barns rättigheter, hälsa och skolgång ska alltid prioriteras framför religiösa normer. Detta gäller bland annat:

- Kostfrågor
- Fastor (till exempel ramadan)
- Andra religiösa uttryck som kan påverka barn i stadens verksamheter

Religiösa uttryck ska ske på individens fritid och får inte ges företräde inom kommunal verksamhet, arbetstid eller offentliga ytor. Kommunen ska därför inte servera halalslaktat kött i skolor, förskolor eller kommunala boenden. Barn och unga får inte påverkas av religiösa föreskrifter kopplade till kost eller liknande.

Skydd mot påtvingade normer och socialt tryck

Barn och unga ska skyddas från både religiöst påtvingade normer och socialt tryck som begränsar deras frihet och utveckling. Rapporten lyfter också att kvinnor och flickor som bär slöja kan utsättas för socialt tryck och begränsningar. Stadens externa och interna kommunikation bör därför säkerställa att hedersrelaterade normer inte normaliseras, *(till exempel genom att avbilda minderåriga i slöja)*.

Tydlighet i arbetet mot hedersrelaterat våld

Vi noterar rapportens beskrivningar av socialtjänstens och skolans arbete mot hedersrelaterat våld. Göteborgs Stad kan inte låta rädslan för att kränka någon leda till någon som helst otydlighet i detta arbete. Om socialtjänst, utbildningsförvaltning och andra aktörer inte agerar tydligt riskerar utsatta barn att inte få det skydd de behöver.

Göteborgs Stads arbete ska vila på tydliga principer om sekularitet, likabehandling, jämställdhet och ett starkt barnperspektiv. Kommunens verksamheter ska representera alla medborgare lika, utan religiös särbehandling.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2026-02-23

Ärendenummer SLK-2025-00990

Handläggare

Johanna Franzén, Sanaz Granqvist

Telefon: 031-368 02 34, 031-368 01 28

E-post: fornamn.efternamn@stadshuset.goteborg.se

Göteborgsregionen FoU i Västs rapport om att leva som muslim i Göteborg

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Göteborgsregionen FoU i Västs rapport om att leva som muslim i Göteborg, i enlighet med bilagan till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, antecknas.

Beskrivning av ärendet och stadsledningskontorets bedömning

Kommunfullmäktige gav i budget 2024 kommunstyrelsen i uppdrag att förstärka arbetet mot antisemitism och islamofobi. Som en del av det uppdraget har stadsledningskontoret anlitat Göteborgsregionen FoU i Väst för att genomföra en studie som kartlägger muslimers upplevelser av tillit, trygghet, delaktighet och utsatthet. Syftet är att öka kunskapen om muslimers levnadsvillkor i Göteborg samt om hur antimuslimsk rasism kan ta sig uttryck. Studien baseras på enkäter och intervjuer med praktiserande och kulturella eller sekulära muslimer. FoU i Väst har sammanställt studiens resultat och sammanfattande reflektioner i en rapport. Rapporten kommer att användas som ett kunskapsunderlag i stadens arbete för trygghet, delaktighet och för att motverka segregation och antimuslimsk rasism.

Kommunstyrelsen har informerats om FoU i Västs rapport och om behovet av ökad kunskap om antimuslimsk rasism i samband med stadsledningskontorets redovisning av budgetuppdraget om antisemitism och islamofobi 2024-05-29 § 505 samt i kommunstyrelsens årsrapport 2024 och 2025. Stadsledningskontoret överlämnar Göteborgsregionen FoU i Västs rapport till kommunstyrelsen.

Bilaga som ingår i beslutsunderlaget

Rapport Göteborgsregionen FoU i Västs rapport Att leva som muslim i Göteborg

Christina Eide

Direktör Samhälle och utveckling

Eva Hessman

Stadsdirektör

Att leva som muslim i Göteborg

Ett kunskapsunderlag för Göteborgs
Stads fortsatta arbete för jämlika
livsvillkor och mot antimuslimsk rasism

Februari 2026

Göteborgsregionen (GR) består av 13 kommuner som har valt att jobba tillsammans. Vi driver utvecklingsprojekt, har myndighetsuppdrag, forskar, ordnar utbildningar och är storstadsregionens röst i Västsverige, bland mycket annat. I våra nätverk träffas politiker och tjänstepersoner för att utbyta erfarenheter, bolla idéer och besluta om gemensamma satsningar. Allt för att regionens en miljon invånare ska få ett så bra liv som möjligt.

Göteborgsregionen 2026
FoU i Väst
Box 5073, 402 22 Göteborg
gr@goteborgsregionen.se
www.goteborgsregionen.se
Framsidesbild: Mickes fotosida,
Mostphotos

Rapporten har tagits fram av Göteborgsregionen (GR) på uppdrag av Göteborgs Stad.

Förord

Göteborgs Stad vill arbeta för jämlika livsvillkor för invånare i staden. En viktig förutsättning för detta är kunskap om livssituationen för olika grupper av invånare och vad invånarna själva upplever att de behöver. En grupp invånare som Göteborgs Stad har identifierat att de behöver mer kunskap om är den muslimska delen av befolkningen. Göteborgs Stad kontaktade därför FoU i Väst med en förfrågan om att genomföra studien Att leva som muslim i Göteborg.

FoU i Väst är en forsknings- och utvecklingsenhet på Göteborgsregionen (GR) som arbetar på uppdrag av Göteborgsregionens kommuner. Vi arbetar exempelvis med studier och utvärderingar samt ger stöd i att utveckla kunskapsbaserade arbetssätt. FoU i Väst samarbetar med regionala och nationella aktörer om det bidrar till att utveckla kunskapen i kommunerna. Vilka frågor vi arbetar med utgår från kommunernas frågor och behov.

Det finns ingen officiell statistik över hur många muslimer som bor i Göteborg och vem som räknas som muslim beror på vem man frågar. Muslimer är inte heller en homogen grupp: Muslimer kan praktisera sin tro på olika sätt och ha olika behov, och kan vara olika öppna och synliga med sin muslimska identitet i mötet med andra invånare och samhällsservice. De beskrivningar och berättelser som vi kunnat sammanställa genom studien representerar inte alla stadens muslimska invånare men de visar på en bredd av erfarenheter som förhoppningsvis kan fungera som underlag för Göteborgs Stads fortsatta arbete för en jämlik stad. Rapporten är relativt omfattande och detaljerad, vilket ger läsaren möjlighet att fördjupa sig i de delar som upplevs mest relevanta utifrån uppdrag, förkunskap och intresse.

Projektledare för uppdraget hos FoU i Väst har varit Anjelica Hammersjö. Övriga medarbetare i uppdraget har varit Marie Kivi, Åsa Nilsson och Andrea Valik.

Vi som arbetat med studien hos FoU i Väst vill tacka de göteborgare som tagit sig tid att svara på enkäten och delta i fokusgrupper om hur det är att leva som muslim i Göteborg. Vi vill också tacka de kollegor, internt inom FoU i Väst och Göteborgsregionen, men också externt vid andra lärosäten, som kommit med värdefulla synpunkter under arbetet.

Jenny Rehnman, enhetschef, FoU i Väst

Göteborg den 27 februari 2026

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Inledning	2
Bakgrund till studien	2
Studiens syfte och frågeställningar.....	2
Rapportens struktur.....	3
Kort om religion och islam i Sverige.....	4
Religion och religionsfrihet i Sverige	4
Muslimer i Sverige	6
Antimuslimsk rasism.....	8
Studiens genomförande	10
Fokusgrupper.....	10
Enkäten.....	13
Vilka svarade på enkäten?.....	19
Kön, ålder och födelseland	19
Boende i Göteborg	22
Utbildning	24
Syssetsättning.....	24
Synliggjord muslimsk identitet	27
Trygghet och otrygghet i Göteborg.....	29
Otrygga och trygga delar av staden	30
Synlighet som muslim i staden	31
Många nyanser av antimuslimsk rasism	32
Samhällsklimatet och synen på muslimer	33
Upplevd trygghet: enkätresultat	34
Upplevelser av rasism och diskriminering: enkätresultat	41
Delaktighet i samhällslivet	52
Förutsättningar för samhällsengagemang	52
Synlighet och utrymme i samhällslivet	53
Diskriminering och negativ särbehandling	54
Att engagera sig: enkätresultat	56
Mötet med stadens verksamheter.....	61
Enkätresultat	62
❖ Förskola, skola och gymnasium	74
❖ Socialtjänst	83

❖ Kultur- och fritidsverksamheter	86
❖ Äldreomsorg	90
Att leva och bo i Göteborg.....	91
Att delta i studien	96
Sammanfattande reflektioner.....	98
Studiens förutsättningar/begränsningar	98
Att leva i Göteborg som muslim	99
Mötet med Göteborgs Stads verksamheter.....	99
Avslutande medskick	101
Referenser	103

Bilaga – enkätfrågor

Sammanfattning

Studien ”Att leva som muslim i Göteborg” har genomförts med utgångspunkt i Göteborgs Stads arbete för att förebygga och motverka *antimuslimsk rasism*, det vill säga den form av rasism som riktas mot muslimer och människor som uppfattas vara muslimer. Syftet med studien har varit att beskriva muslimers upplevelser av att leva som muslim i Göteborg, med särskilt fokus på mötet med kommunala verksamheter.

Studien baseras huvudsakligen på två material: en digital enkät samt fokusgrupper. Fokus för både enkäten och fokusgrupperna var upplevelser av att bo i Göteborg samt mötet med fyra utvalda kommunala ansvarsområden: förskola/skola/gymnasium, socialtjänst, kultur- och fritidsverksamheter samt äldreomsorg. Ett ytterligare fokus var upplevelser av antimuslimsk rasism.

- Enkäten riktades till muslimer 16 år eller äldre som var bosatta i Göteborg. Enkäten besvarades av 963 personer, varav 617 slutförde hela enkäten. Enkätens resultat bör tolkas försiktigt, detta eftersom antalet svar är relativt litet och urvalet inte heller har gjorts slumpmässigt. I svarsgruppen finns också en ojämn åldersfördelning där få äldre muslimer svarat på enkäten. Eftersom urvalet inte är slumpmässigt kan resultatet *inte* ses som representativt för alla muslimer i Göteborg, utan visar på upplevelser och erfarenheter hos de personer som besvarat enkäten.
- Inbjudan till fokusgrupperna riktades till muslimska kvinnor och unga muslimer. Valet av målgrupper gjordes av Göteborgs Stad, utifrån att det är grupper som är prioriterade i stadens fortsatta arbete. Deltagarna rekryterades via det muslimska civilsamhället och muslimska grupper, och totalt 13 personer deltog. Urvalet har inneburit att berättelserna från fokusgrupperna har tyngdpunkt på erfarenheter hos yngre personer, kvinnor samt personer som på något sätt organiserat sig utifrån sin religion.

I enkäten framkommer både positiva och negativa upplevelser av att leva och bo i Göteborg. Majoriteten av de svarande upplever helt eller delvis att Göteborg är en bra stad att bo i, samtidigt som många upplever oro för, eller har utsatts för, anti-muslimsk rasism. I fokusgrupper och i enkätens fritextsvar framkommer många idéer om hur Göteborg kan arbeta för mer jämlika livsvillkor för alla invånare. En aspekt av detta handlar om att skapa förutsättningar för praktiserande muslimer att leva i enlighet med sin tro, medan en annan aspekt handlar om hur kommunen kan arbeta för att möta alla invånare på ett jämlikt sätt.

Denna rapport är relativt omfattande och detaljerad, för att tydligt redovisa hur studien har genomförts samt de röster, upplevelser och erfarenheter som framkommit. Bland de många röster som kommit till tals genom studien finns möjlighet att hitta idéer till fortsatt utvecklingsarbete liksom uppslag till frågor och områden där Göteborgs Stad behöver fördjupad kunskap.

Inledning

Bakgrund till studien

I Göteborgs Stads budget för 2024 fick stadsledningskontoret uppdraget att förstärka arbetet mot antisemitism och islamofobi inom ramen för "Levande historia" (Göteborgs Stad, 2023). Stadsledningskontoret identifierade att de saknade systematiskt insamlad kunskap kring muslimers upplevelser av att leva i Göteborg, och att det försvårade stadens möjlighet att bidra till mer jämlika livsvillkor för invånarna. I stadsledningskontorets dialog med det muslimska civilsamhället i Göteborg framgick att de delade stadens bild och såg behov av en kartläggning av livssituationen för muslimer i Göteborg. Stadsledningskontoret kontaktade därför FoU i Väst, Göteborgsregionens forsknings- och utvecklingsenhet, med en förfrågan om att genomföra studien *Att leva som muslim i Göteborg*.

Parallellt med studien deltar Göteborgs Stad i arbetet med ett regeringsuppdrag till Myndigheten för stöd till trossamfund och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor, där målet är att förebygga och motverka antimuslimsk rasism (Arbetsmarknadsdepartementet, 2024). Under hösten 2025 deltog Göteborgs Stad i myndigheternas dialogträffar om antimuslimsk rasism, och under 2026 är Göteborgs Stad en av fem pilotkommuner för ett fördjupat arbete mot antimuslimsk rasism.

Begreppen islamofobi och antimuslimsk rasism används ibland som synonymer, i betydelsen "den form av rasism som riktas mot muslimer och människor som uppfattas vara muslimer" (Arbetsmarknadsdepartementet, 2024). I Göteborgs Stads budget används begreppet islamofobi, och i det ovan nämnda regeringsuppdraget används begreppet antimuslimsk rasism. I denna studie används företrädesvis begreppet antimuslimsk rasism, eftersom "fobi" kan leda tankarna till irrationella rädslor hos individer snarare än till strukturella processer (se Gardell, 2010).

Studiens syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med studien *Att leva som muslim i Göteborg* har varit att beskriva muslimers upplevelser av att leva som muslim i Göteborg.

Studien handlar om upplevelser av tillit, trygghet, tillhörighet, delaktighet och utsatthet i relation till staden och i mötet med kommunala verksamheter. I denna studie har Göteborgs Stad särskilt velat fördjupa kunskapen om fyra kommunala ansvarsområden som många invånare berörs av: förskola, skola och gymnasium; socialtjänst, kultur- och fritidsverksamheter respektive äldreomsorg.

Studiens övergripande frågeställning har varit:

- Hur upplever muslimer i Göteborg att det är att leva som muslim i Göteborg?

Rapporten är tänkt att vara ett kunskapsunderlag i Göteborgs Stads fortsatta arbete för inkludering och jämlikhet, och i stadens fördjupade arbete mot antimuslimsk rasism inom ramen för det ovan beskrivna regeringsuppdraget. Därför har studien ett fokus på kommunala ansvarsområden, och inkluderar alltså inte andra viktiga

samhällsfunktioner i Göteborg där ansvaret ligger på andra delar av offentlig sektor (som exempelvis hälso- och sjukvården eller polisen).

Även om studien har ett lokalt fokus på Göteborg och Göteborgs Stads verksamheter kan studiens resultat vara relevanta även för andra som är intresserade av frågorna, som andra kommuner, myndigheter, civilsamhället och universitet och högskolor.

Rapportens struktur

Rapporten har nio kapitel.

Kapitlet **Kort om religion och islam i Sverige** syftar till att sätta studien i ett sammanhang.

Kapitlet **Studiens genomförande** beskriver de fokusgrupper och den enkät som studien baseras på.

Kapitlet **Vilka svarade på enkäten?** beskriver svarsgruppens sammansättning utifrån kön, ålder, födelseland, boendesituation, utbildningsnivå och sysselsättning. Svarsgruppens sammansättning jämförs också med stadens befolkning i stort.

Sedan följer fyra resultatkapitel. I resultatkapitlen beskrivs resultat från enkäter och fokusgrupper utifrån följande teman:

- Kapitlet **Trygghet och otrygghet i Göteborg** beskriver upplevelser av att bo och röra sig i olika delar av staden och upplevelser av trygghet och otrygghet i vardagen.
- Kapitlet **Delaktighet i samhällslivet** beskriver delaktighet och engagemang i det göteborgska samhällslivet.
- Kapitlet **Mötet med stadens verksamheter** beskriver upplevelser av mötet med fyra kommunala ansvarsområden: förskola, skola och gymnasium; socialtjänst; kultur- och fritidsverksamheter samt äldreomsorg. Kapitlet avslutas med mer specifika upplevelser och erfarenheter av vart och ett av områdena.
- Kapitlet **Att leva och bo i Göteborg** beskriver generella upplevelser av att bo i Göteborg och de svarandes upplevelse av sin livssituation.

Efter detta följer kapitlet **Att delta i studien** som beskriver deltagarnas tankar kring att delta i studien och studiens innehåll.

Rapporten avslutas med kapitlet **Sammanfattande reflektioner**.

Kort om religion och islam i Sverige

Att leva som muslim i Sverige innebär att leva i ett samhälle där den kristna religionen länge haft en stark ställning, där många ser sig som sekulära men ändå ofta följer kristna traditioner, och där många har en negativ inställning till islam.

Vad det innebär att tillhöra en religion eller att vara troende/religiös är inte helt enkelt att definiera: religionen kan ta sig olika uttryck och kan betyda olika saker för olika personer. Att en person betraktar sig själv som tillhörande en viss religion behöver inte nödvändigtvis betyda att personen har en tro eller praktiserar religionen.

Religion och religionsfrihet i Sverige

I kyrkolagen 1686 fastslogs att alla i kungariket samt underliggande länder skulle bekänna sig till kristendomen, och att alla som var bosatta i Sverige skulle tillhöra kyrkan. Formuleringen i kyrkolagen om enhet i religionen gällde i Sverige i 300 år (1686–1993), även om bestämmelsen att alla skulle bekänna sig till den evangelisk-lutherska kristendomen tolkats olika över tid (Willander, 2019).

Efter att kyrkolagen instiftades gjordes försiktiga utökningar av religionsfriheten i Sverige genom lagar och undantag. I slutet av 1800-talet instiftades exempelvis lagar som gjorde det möjligt att lämna Svenska kyrkan – om man samtidigt trädde in i något annat kristet samfund som staten godkänt (som vissa frikyrkor).

Statskyrkosystemet var länge en del av statens administration, prästen var statens förlängda arm ute i församlingarna. Kyrkan skötte folkbokföring, fattigvård, sjukhus, utbildning, rättsskipning och många andra samhällsliga funktioner. Över tid har sedan förvaltningsansvaret för viktiga samhällsfunktioner i stället fått en sekulär organisation (Thurfjell & Willander, 2023). Den första svenska lagen om religionsfrihet infördes 1951. Först då blev det möjligt att träda ur Svenska kyrkan utan att gå med i ett annat samfund, och det blev enklare att konvertera från en religion till en annan (Willander, 2019).

Fram till 1990-talet anslöts nyfödda automatiskt till Svenska kyrkan om minst en förälder var kyrkomedlem. Detta innebar att nästan alla svenskar då var medlemmar. Vid millennieskiftet skildes kyrkan från staten: från och med år 2000 är Svenska kyrkan en fri folkkyrka, men med särställning genom en egen lagstiftning. I samband med detta tillkom också en ny lag för övriga trossamfund¹ (Willander, 2019). I takt med den ökade religionsfriheten har också andelen invånare i Sverige som är medlemmar i Svenska kyrkan minskat: 1972 var cirka 95 procent av landets befolkning medlemmar i Svenska kyrkan, och 2024 hade andelen minskat till 51,4 procent (Svenska kyrkan, odaterad).

Thurfjell och Willander (2023) konstaterar att den statskyrkliga lutherdomen ofta uppfattas som något annat än religion, eller en icke-religiös religion, på grund av

¹ Svenska kyrkan regleras av en egen lag: lagen om Svenska kyrkan (SFS 1998:1591), medan andra trossamfund regleras av lagen om trossamfund (SFS 1998:1593).

medlemmarnas låga aktivitetsgrad och kyrkans liberala idéer. I den svenska majoritetsbefolkningen finns en självupplevd sekularitet, där religion och religiositet används som beskrivningar av något som andra människor har. För många är det vanligt att vara medlem i Svenska kyrkan, vara döpt, konfirmerad och gift i kyrkan, att ha ett namn med bibliskt ursprung, att genomföra begravningar i kyrkan, att fira jul och påsk – men trots detta uppleva det som missvisande att beskriva sig själv som kristen (Thurfjell & Willander, 2023).

Hur många i Sverige tillhör ett religiöst samfund?

För att få en överblick över hur många personer som tillhört religiösa samfund i Sverige de senaste decennierna är det möjligt att använda statistik från Myndigheten för stöd till trossamfund (SST)² och från Svenska kyrkan. Statistiken har vissa begränsningar, bland annat eftersom alla trossamfund inte rapporterar medlemsstatistik till SST. Det kan också finnas personer som deltar i verksamhet utan att vara medlemmar, och många är troende eller praktiserande utan att tillhöra något trossamfund. Vissa svenskar är dubbelanslutna, i betydelsen att de tillhör flera religioner/samfund (Willander, 2019).

Enligt SST och Svenska kyrkan var i Sverige under 2016 drygt 154 000 personer anslutna till islamiska trossamfund (tabell 1). Antalet kan sättas i relation till drygt 6,1 miljoner medlemmar i Svenska kyrkan samma år.

Tabell 1. Antal medlemmar i trossamfund 1976, 1996 och 2016

	1976	1996	2016
Svenska kyrkan	7 779 940	7 546 757	6 109 546
Frikyrkor	277 522	450 355	321 829
Islamiska trossamfund	12 000	85 000	154 140
Lutherska kyrkor	56 170	65 705	50 228
Ortodoxa och österländska kyrkor	50 000	95 640	141 889
Övriga trossamfund	83 116	177 302	148 237

Kommentar: Statistik hämtad från Willander (2019) samt Svenska kyrkan (odaterad).

I den nationella SOM-undersökningen 2019 uppgav cirka var tredje person att de *inte* tillhörde något trossamfund eller religiös inriktning (Willander & Stockman, 2020).

Religionsfrihet som en grundläggande rättighet

Religionsfriheten är inskriven i den svenska grundlagen (RF 1974:152) och innebär där ”frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion” (RF 2 kap. 1 §). I grundlagen fastslås också rätten att inte tvingas ge sin religiösa åskådning till känna och rätten att inte tvingas tillhöra ett trossamfund (RF 2 kap. 2 §). Religionsfriheten

² Myndigheten för stöd till trossamfunds uppgifter övertogs den 1 januari 2026 av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF).

fastställs också genom lag (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som beskriver rätten till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet:

1. Var och en har rätt till tankefrihet, samvetsfrihet och religionsfrihet; denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, sedvänjor och ritualer.
2. Friheten att utöva sin religion eller tro får endast underkastas sådana inskränkningar som är föreskrivna i lag och som i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga med hänsyn till den allmänna säkerheten eller till skydd för allmän ordning, hälsa eller moral eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter.

Religionsfriheten omfattar frihet att välja, byta och lämna sin religion, frihet att utöva en religion, frihet från tvång att inte ha en religion, frihet från tvång att lämna en religion, skydd från diskriminering på grund av religion, frihet att inte behöva berätta vilken religion man har, föräldrars rätt att ge sina barn religiös uppfostran och barnens rätt att efter egen förmåga själva ta ställning, rätten att vägra bära vapen vid militärtjänstgöring och att arbetsgivare ska visa rimlig flexibilitet när det gäller arbetstagares behov av religionsutövning på arbetsplatsen (Sveriges interreligiösa råd & Nämnden för statligt stöd till trossamfund, odaterad).

Religionsfrihet innebär inte att religioner har rätt till frihet från kritik eller att man får säga vad som helst i religionens namn. Religionsfriheten innebär inte heller att man har rätt att slippa se andra människors religionsutövning. Alla människor har också rätt att avsäga sig en religion som de tidigare anslutits till. Religionsfrihet ger inte någon rätt att kontrollera en annan persons utövande av religion, detta gäller också föräldrar som inte har rätt att påtvinga sitt barn religionsutövning utan att ta hänsyn till barnets kapacitet att själv ta ställning. Man får i religionsfrihetens namn inte heller bryta mot andra mänskliga rättigheter (Sveriges interreligiösa råd & Nämnden för statligt stöd till trossamfund, odaterad).

Religionsfriheten kan vara attraktiv både för personer som vill flytta till Sverige för att få rätt att utöva sin religion – och personer som vill slippa att påtvingas en religion (Thurfjell & Willander, 2023).

Muslimar i Sverige

PEW Research center³ uppskattade 2016 att 8 procent av den svenska befolkningen var muslimer (PEW, 2017). Studier baserade på den svenska SOM-undersökningen⁴ har uppskattat att muslimer utgjorde mellan 2,1 och 2,9 procent av befolkningen under 2019 (Willander & Stockman, 2020) och 3 procent av befolkningen 2023 (Demker, 2024). Willander & Stockman gör samtidigt bedömningen att andelen

³ PEW Research Center är en partipolitiskt obunden organisation som genomför opinionsundersökningar, demografisk forskning, innehållsanalys och annan datadriven samhällsvetenskaplig forskning. För mer information, se deras hemsida <https://www.pewresearch.org/>

⁴ SOM-undersökningen skickas varje höst ut till 30 000 slumpmässigt utvalda personer i Sverige. I undersökningen ställs frågor om allt från politik och medier till ämnen som livsstil, hälsa och fritidsvanor. För mer information, se <https://www.gu.se/som-institutet/som-undersokningarna>

sannolikt är lite större, till följd av att utrikes födda personer är underrepresenterade i SOM-undersökningen (Willander & Stockman, 2020). Uppskattningar av hur många muslimer som bor i Sverige beror också på hur man definierar muslim (Forum för levande historia, 2025). Muslimer identifierar sig som muslimer av olika skäl, de är födda i olika delar av världen och många kan betraktas som sekulära (Brå, 2021).

Muslimer bedöms idag vara den största icke-kristna religiösa gruppen i Sverige. Gruppen har växt genom invandring från bland annat Mellanöstern, Afrikas horn och Nordafrika. Det finns också en relativt stor grupp muslimer med rötter i Europa, framför allt Turkiet och Balkanområdet. Det har uppskattats att cirka var tredje muslim i Sverige har vuxit upp i Sverige (Willander & Stockman, 2020).

Vem räknas som muslim?

Vad som krävs för att vara muslim beror på vem man frågar. För många muslimer är grundkravet för att vara muslim att man med intention har uttalat den muslimska trosbekännelsen. Andra menar att det krävs mer för att vara muslim: att man behöver praktisera alla islams så kallade fem pelare: uttala trosbekännelsen (*shahada*), be de dagliga bönerna (*salat*), betala den religiösa skatten (*zakat*), fasta under månaden ramadan (*sawm*), samt om möjligt en gång i livet valfärda till Mecka (*hajj*). Mer fundamentalistiska muslimer menar att endast personer som följer religiösa regler på ett speciellt sätt är riktiga muslimer (Sorgenfrei, 2021).

Praktiserande och sekularitet bland svenska muslimer

Många svenskar med muslimsk familjebakgrund kommer från länder som haft starka inslag av sekularism i sin moderna politiska historia, men det offentliga samtalet om muslimer handlar ofta om starkt religiösa personer (Thurfjell & Willander, 2023).

Utifrån svenska enkätdata är det möjligt att se mönster kring i vilken grad muslimer i Sverige praktiserar sin religion i relation till andra religiösa grupper. I SOM-enkäten 2019 angav cirka 35 procent av muslimerna⁵ att de besökt religiös verksamhet de senaste 12 månaderna, en relativt liten andel jämfört med andra religiösa grupper. Däremot var det vanligare i den muslimska gruppen att be till Gud: över 85 procent av de personer som definierade sig som muslimer hade bätt till Gud under det senaste året, vilket kan jämföras med 40 procent bland tillhöriga till Svenska kyrkan och 90 procent bland tillhöriga till frikyrkor (Willander & Stockman, 2020).

En annan undersökning av praktiserande och sekularitet bland svenska muslimer är "Svenska religionsuppfattningar" som baserades på en enkät till svenskar med familjebakgrund i fyra länder som många muslimer kommer ifrån: Bosnien/Jugoslavien, Iran, Irak och Turkiet samt till en jämförelsegrupp. I enkäten ställdes frågor om bland annat firandet av högtider och församlingsverksamhet, där det gick att jämföra personer som såg sig själva som kristna med personer som såg sig själva

⁵ I SOM-enkäten ställdes frågan "Tillhör du någon kyrka, religiöst samfund eller religion?". För de kristna tillhörigheterna formulerades svarsalternativen som exempelvis "Romersk-katolska kyrkan", medan de icke-kristna tillhörigheterna formulerades utifrån individens perspektiv, ex "Jag är muslim" eller "Jag är buddhist". Detta med motiveringen att ta hänsyn till de religiösa traditionernas och trossamfundens syn på tillhörighet och medlemskap (se Willander & Stockman, 2020).

som muslimer (Thurfjell & Willander, 2023). Bland muslimerna uppgav 76 procent att de firade *eid-al-fitr*, den årliga högtid som avslutar den muslimske fastemånaden ramadan, och 51 procent av muslimerna uppgav att de firade *eid-al-adha*, en högtid till minne av Abrahams villighet att offra sin son enligt Guds order. Muslimerna firade inte muslimska högtider i lika hög grad som kristna firade kristna högtider, där 90 procent av de kristna uppgav att de firar påsk och 97 procent att de firade jul. En del av muslimerna firade kristna högtider: 32 procent uppgav att de firade påsk och 47 procent att de firade jul. Däremot var det knappt några kristna som firade muslimska högtider (Thurfjell & Willander, 2023).

Bland muslimerna var 64 procent *inte* medlemmar i något religiöst samfund. Detta kan tolkas i relation till att det svenska civilsamhället ofta organiseras som medlemsföreningar medan islam traditionellt inte har organiserats så, utifrån idén att muslim är något man *är*. Cirka en fjärdedel av muslimerna deltog i muslimsk församlingsverksamhet. Vissa muslimer deltog i kristen församlingsverksamhet, vilket kan tänkas spegla att kristna högtider och traditioner är en del av det offentliga livet i skolor och på arbetsplatser (Thurfjell & Willander, 2023).

Antimuslimsk rasism

I undersökningar av befolkningens inställning till olika religioner har svenskarna under lång tid värderat islam mest negativt: under 2023 var 57 procent negativa till islam, och endast åtta procent positiva (Demker, 2024). Detta har kopplats samman med den sekulära självbild i befolkningen som beskrivits ovan, där studier av det liberala västerländska samhället visat att islam ofta används som en motbild i skapandet av den egna självförståelsen (Thurfjell & Willander, 2023).

Män är generellt mer negativt inställda till islam än kvinnor, äldre mer negativt inställda än yngre, och lågutbildade och personer på landsbygden är mer negativa än högutbildade och personer i storstadsområden (Weibull, 2019). Detta skulle kunna tolkas som att personer som oftare träffar muslimer i sin vardag, som unga i storstäder, är mindre negativt inställda till islam (Sorgenfrei, 2021). Stereotypa och negativa uppfattningar om muslimer kan bland annat fungera som en grogrund för hatbrott och diskriminering (Wigerfelt & Wigerfelt, 2017). Även negativa uppfattningar som inte tar sig uttryck i hat och hot riskerar att påverka bemötande och beteende (Rehman & Hanley, 2023).

Under 2021 genomförde Brottsförebyggande rådet (Brå) en studie av vad de benämner som islamofobiska hatbrott⁶ samt andra typer av kränkningar och diskriminering mot muslimer i Sverige. Studien visade att islamofobi tog sig många olika uttryck och inte var avgränsad till några särskilda platser, tidpunkter eller personer. De vanligaste uttrycken var skällsord, knuffar och slöjryckningar, där det senare framför allt drabbade muslimska kvinnor på offentliga platser. Andra vanliga

⁶ Som hatbrott räknas de fristående brottsrubriceringarna hets mot folkgrupp, olaga diskriminering samt den straffskärpande regel som innebär att vilket brott som helst betraktas som hatbrott om motivet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning, könsöverskridande identitet eller uttryck eller annan liknande omständighet (Brå, 2021).

uttryck var hot och trakasserier från grannar, hets mot folkgrupp i sociala medier samt olika typer av brott riktade mot moskéer. Muslimer möttes även av fördomsfullt bemötande och så kallade mikroaggressioner, det vill säga ett nästan omärkligt aggressivt beteende som kan uppfattas som kränkande, hotfullt eller avståndstagande (Brå, 2021).

Det är inte någon särskild kategori av muslimer som utsätts för hatbrott. Däremot kan graden av synlighet, som att bära religiös klädsel på allmänna platser eller att synas i media, påverka hur och hur ofta en person utsätts för antimuslimsk rasism. Kvinnor som bär slöja är särskilt utsatta, där vissa beskriver att ovälkomna blickar, knuffar, glåpord och slöjryckningar är en del av vardagen (Haque m.fl., 2019; Brå, 2021). Även personer som inte är muslimer kan utsättas för antimuslimsk rasism när de uppfattas ha samröre eller förknippas med personer som tillskrivs muslimsk identitet eller frågor som rör muslimer, exempelvis religiösa företrädare, forskare, journalister och politiker (Brå, 2021).

För individen kan utsatthet för hatbrott och andra uttryck för antimuslimsk rasism innebära konsekvenser både på kort sikt, såsom chock och rädsla, och på lång sikt, exempelvis i form av sjukskrivning, depression, att undvika vissa platser eller att dölja sin religiösa tillhörighet. Risker att utsättas för hatbrott kan även leda till att muslimer väljer att inte engagera sig politiskt (Brå, 2021). Man har också funnit samband mellan att vara utsatt för antimuslimsk rasism och ökad risk för psykiska besvär så som depression, ångest, isolering och känslor av utanförskap (Awan & Zempi, 2015; Hunt m.fl., 2020; Wu & Schimmele, 2021).

I en Göteborgskontext finns en nyligen publicerad avhandling om muslimska elevers upplevelser av skolan (Thorén, 2024), baserad på fyra terminers fältstudier. Avhandlingen visar bland annat att muslimska elever upplevde utsatthet i skolmiljön baserat på sin religion, där deras religionsutövning sågs som ett problem och störningsmoment i skolan. Upplevelser av utsatthet kunde även påverka elevernas gymnasieval, där skolor i centrala Göteborg med få eller inga andra muslimer kunde uppfattas som platser där de skulle riskera att exponeras för antimuslimsk rasism (Thorén, 2024).

Studiens genomförande

Detta kapitel beskriver hur studien har genomförts. För att tydligt beskriva studiens genomförande och begränsningar är kapitlet relativt långt och utförligt.

Sammanfattning av kapitlet

- Studien baseras huvudsakligen på två material: fokusgrupper samt en enkät riktad till muslimer 16 år eller äldre i Göteborg.
- Fokus för både fokusgrupper och enkät var mötet med fyra utvalda kommunala verksamhetsområden (förskola/skola/gymnasium; socialtjänst; kultur- och fritidsverksamheter respektive äldreomsorg) samt upplevelser av att leva och bo i Göteborg. Ett annat fokus är upplevelser av antimuslimsk rasism, eftersom Göteborgs Stad planerar att använda kunskapsunderlaget inom ramen för ett sådant regeringsuppdrag.
- Fokusgrupperna hade två målgrupper: muslimska kvinnor och unga muslimer. Valet av målgrupper gjordes av Göteborgs Stad utifrån att de är prioriterade i stadens fortsatta arbete. Deltagarna rekryterades via det muslimska civilsamhället och muslimska grupper. Totalt deltog 13 personer. Urvalet har inneburit att berättelserna har tyngdpunkt på erfarenheter hos kvinnor, yngre personer samt personer som på något sätt organiserat sig utifrån sin religion.
- Enkäten var digital, erbjöds på fyra språk (svenska, engelska, arabiska och somaliska) och spreds via Göteborgs Stad och det muslimska civilsamhället.
- Enkäten besvarades av 963 behöriga svarande, varav 617 slutförde hela enkäten.
- Enkätens resultat bör tolkas försiktigt. Antalet svar är relativt litet och urvalet har inte gjorts slumpmässigt. Snarare kan det beskrivas som ett försök att nå alla muslimer i Göteborg (ofta kallat ett totalurval), om än med mycket begränsade förutsättningar att uppnå detta.
- Vissa frågor i enkäten har varit möjliga att jämföra med statistik om befolkningen i Göteborg som helhet, genom frågor som ställts på motsvarande sätt i befolkningsenkäten SOM-undersökningen.

Fokusgrupper

Fokusgrupper innebär en intervju i grupp som genomförs som ett samtal, kommunikation, om ett visst ämne mellan deltagarna. De kan berätta om sina upplevelser och utveckla sina tankar tillsammans utan att behöva komma till en gemensam slutsats. I fokusgrupper är intervjuarens roll nedtonad och gruppdynamiken driver samtalet framåt (Dellve, 2022).

Urval och rekrytering av deltagare

Fokusgrupperna hade två målgrupper: muslimska kvinnor respektive unga muslimer (16–25 år). Valet av målgrupper gjordes av Göteborgs Stad med motiveringen att muslimska kvinnor lyfts som särskilt utsatta i forskning och i dialoger med det muslimska civilsamhället, och att verksamheten Levande historia framför allt riktar sig till ungdomar. De två målgrupperna är också prioriterade i det regeringsuppdrag som Göteborgs Stad deltar i under 2025–2026 och där man särskilt vill uppmärksamma utsatthet för antimuslimsk rasism bland kvinnor och flickor respektive unga.

Ett ytterligare urvalskriterium var att deltagarna i fokusgruppen behövde kunna prata svenska, för att enklare skapa ett flöde i samtalet utan att behöva använda en eller flera tolkar. Även om detta underlättade samtalen innebar det att erfarenheter från personer som inte talade svenska, och därmed kan tänkas ha svårare att ta del av samhällsservice och information, saknas i materialet.

Muslimska kvinnor rekryterades genom att inbjudan spreds i Göteborgs Stads nätverk och det muslimska civilsamhället. Unga muslimer rekryterades genom de kommunala projekten *Ung och muslim* och *Motståndskraft mot rasism*, samt via ungdomsfullmäktige, muslimska ungdomsgrupper, *Unga mötesplatser* och andra projekt som staden finansierar. Målet var att rekrytera cirka 8–12 personer per fokusgrupp. De personer som var intresserade av att delta i en fokusgrupp anmälde sitt intresse till studiens kontaktpersoner inom Göteborgs Stad.

Planen var inledningsvis att genomföra två fokusgrupper: en med unga muslimer och en med muslimska kvinnor. Då endast ett fåtal personer deltog i fokusgruppen med kvinnor skickades ytterligare en inbjudan ut. Vid det nya tillfället dök enbart en person upp. I den fortsatta texten kommer den individuella intervjun med en muslimsk kvinna att räknas till den samlade fokusgruppen med muslimska kvinnor.

Information och samtycke

I rekryteringen av deltagare till fokusgrupperna användes informationsbrev. Av brevet framgick målgrupp, syftet med fokusgrupperna, hur staden planerade att använda resultatet, vilka som genomförde fokusgrupperna, att deltagandet var frivilligt, vad frågorna handlade om, att intervjun spelades in, hur inspelningar och transkriberingar hanteras och att svaren presenteras anonymiserat. Brevet innehöll även information om var och när man kan ta del av rapporten samt kontaktuppgifter till FoU i Väst och Göteborgs Stad.

Vid intervjutillfället fick deltagarna återigen ta del av informationsbrevet. De fick även muntlig information om studien och kunde ställa följdfrågor. Samtycket till fokusgruppen genomfördes i två steg: först genom att man tackade ja till att delta i intervjun och dök upp vid intervjutillfället, sedan genom att man efter information och frågor vid intervjutillfället tog ställning till om man ville delta.

Fokusgruppernas innehåll

Fokusgrupperna genomfördes på plats i Göteborgs Stads lokaler. Samtliga fokusgrupper varade i 1,5 timme. Inför varje fokusgrupp informerades studiens kontaktperson i Göteborgs Stad om varför Göteborgs Stad tagit initiativ till studien och hur

staden planerade att använda resultaten. När fokusgrupperna avslutades fanns kontaktpersonen tillgänglig för frågor. Innan intervjun inleddes fick deltagarna fylla i en kort enkät och ange kön, födelseår samt i vilket av Göteborgs fyra övergripande stadsområden som de bodde: Centrum, Hisingen, Nordost eller Sydväst.

Samtalen i fokusgrupperna utgick från fyra övergripande teman, som fanns utskrivna på bordet under samtalet: förskola/skola/gymnasium, socialtjänst, kultur- och fritidsverksamheter respektive äldreomsorg. Avslutningsvis ställdes generella frågor om upplevelser av att leva, röra sig och vara delaktig i det göteborgska samhället som muslim, teman som dock även kommit upp i föregående diskussioner. Deltagarna valde själva hur mycket de ville prata om respektive tema, och intervjuaren ställde fördjupande eller klargörande följdfrågor.

Deltagarna i fokusgrupperna

I fokusgrupperna deltog totalt 13 personer, varav åtta personer i fokusgruppen med unga muslimer och fem personer i fokusgruppen respektive den individuella intervjun med vuxna muslimska kvinnor. De åtta unga muslimerna var födda mellan 2003 och 2008, och var alltså mellan ungefär 17 och 22 år gamla. Fem var kvinnor, tre var män. Sju av åtta deltagare bodde i stadsområde Nordost och en av deltagarna på Hisingen. De fem muslimska kvinnorna var födda mellan 1975 och 1984, och var alltså mellan ungefär 41 och 50 år gamla. Två av deltagarna bodde i stadsområde Nordost, två på Hisingen och en i Centrum.

Analys av fokusgrupperna

De transkriberade fokusgrupperna har analyserats tematiskt utifrån de frågeområden som berörts i samtalen. Analysen av fokusgrupperna utgår endast från studiens empiri (material) och analyseras inte i relation till teori eller forskning, utifrån studiens kartläggande och beskrivande syfte. Den individuella intervjun med en muslimsk kvinna och fokusgruppen med muslimska kvinnor har analyserats samlat, och redovisas samlat som ”kvinnogruppen”. Detta för att förenkla läsningen och för att anonymisera den kvinna som intervjuats individuellt.

Hantering av data och sekretess

Med deltagarnas muntliga samtycke spelades fokusgrupperna in och transkriberades. Inga personuppgifter samlades in vid fokusgrupperna. I samband med anmälan till fokusgrupperna samlades e-postadresser in av Göteborgs Stad. Dessa har dock inte delats med FoU i Väst. I de transkriberade intervjuerna används inte namn eller andra identifierande uppgifter som gör att enskilda svar går att koppla till enskilda personer. I analyser redovisas resultatet av intervjuerna på ett sådant sätt att enskilda personer inte kan identifieras. Transkriptionerna sparas i en låst krypterad mapp som endast ansvariga forskare inom FoU i Väst har tillgång till. Materialet kommer att sparas i tio år, i låsta brandsäkra skåp i Göteborgsregionens lokaler.

Enkäten

Målgrupp och spridning

Målgruppen för enkäten var *muslimer bosatta i Göteborg som var 16 år eller äldre*.

Ett rikta en enkät till en målgrupp utifrån religiös identitet är en utmaning eftersom det inte finns några kontaktvägar för att nå alla muslimer och ingen så kallad urvalsram som tydligt definierar målgruppen. För uppdragsgivaren var det viktigt att nå både praktiserande och mer sekulära muslimer. Enkäten behövde därmed förmedlas på fler vägar än via muslimska trossamfund. Information och inbjudan till enkäten spreds därför brett men strategiskt av Göteborgs Stad och det muslimska civilsamhället genom ett antal platser och kanaler som Göteborgs Stad och det muslimska civilsamhället bedömde i hög grad används av muslimer, exempelvis kommunens mötesplatser och invånarguider⁷ samt muslimska församlingar och mötesplatser. I spridningen användes en affisch och en kort informationsfolder som Göteborgs Stad tagit fram.

En risk i spridningen av en öppen enkät som riktas till en specifik målgrupp är att personer som *inte* tillhör målgruppen kan tänkas besvara enkäten vilket då påverkar datakvaliteten negativt. Ytterligare en risk i spridningen av en öppen enkät är att det är möjligt för en och samma person att besvara enkäten flera gånger, något som även detta i så fall påverkar datakvaliteten negativt. Det valda tillvägagångssättet var en avvägning där behovet av att kunna nå sekulära muslimer bedömdes väga tyngre än risken för att erhålla svar från personer utanför målgruppen. Risken för fler svar från samma person har också bedömts som acceptabel.

Ett annat tänkbart upplägg hade kunnat vara att skicka en enkät till alla invånare i staden, för att kunna jämföra muslimer med andra grupper i befolkningen via en särskild fråga i enkäten där svarspersonen fick ange sin eventuella religiösa identitet. För detta uppdrag ville dock Göteborgs Stad endast veta mer om livssituationen för muslimer, och ville ha möjlighet att ställa specifika frågor om erfarenheter av anti-muslimsk rasism och förutsättningar att möta stadens verksamheter som muslim. Erfarenheter från SOM-undersökningen visar också att en brett riktad befolkningsenkät ger ett begränsat svarsunderlag från gruppen muslimer (Demker, 2024), vilket innebär att enkäten skulle behöva skickas ut till ett mycket stort antal invånare i staden.

Enkätens format

Enkäten var helt digital⁸ och webbaserad. För att svara på enkätfrågorna skannade man en QR-kod eller angav en webb-länk i sin dator, smartphone eller liknande. I informationsmaterialet till enkäten framgick enkätens målgrupp och syfte samt att deltagandet var frivilligt och anonymt. Där fanns även en funktionsmejladress till ansvariga forskare.

⁷ Invånarguide är en funktion som arbetar på gator, torg och mötesplatser i staden för att informera om Göteborgs Stads verksamheter, aktiviteter och möjligheter till inflytande.

⁸ Enkäten har hanterats via EsMaker, ett webbaserat enkät- och analysverktyg från Entergate AB.

Enkäten erbjöds på svenska, engelska, arabiska och somaliska: svenska eftersom det är huvudspråket i Sverige, engelska eftersom det är ett språk som många kan oavsett om det är deras modersmål, arabiska eftersom det är ett vanligt språk bland muslimer och somaliska eftersom många göteborgare har rötter i Somalia, ett land där majoriteten är muslimer. Den engelska, arabiska och somaliska översättningen genomfördes av översättare på Tolkförmedling Väst.

Innehåll och frågor

Enkäten bestod av ett antal frågor om upplevelser av tillit, trygghet, delaktighet och erfarenhet av antimuslimsk rasism och utsatthet i Göteborg. Ett särskilt fokus låg på mötet med förskola/skola/gymnasium, socialtjänst, kultur- och fritidsverksamheter samt äldreomsorg. Att enkäten skulle fokusera på dessa fyra verksamhetsområden beslutades av Göteborgs Stad. Det var ett sätt att fokusera på kommunala ansvarsområden som många invånare kunde tänkas beröras av och samtidigt begränsa enkätens omfattning. Flera av frågorna handlar specifikt om antimuslimsk rasism, utifrån att enkäten är tänkt att användas i Göteborgs Stads arbete mot antimuslimsk rasism. För att kunna jämföra svaren mellan grupper av svarande ställdes också bakgrundsfrågor om exempelvis kön, ålder och stadsområde. I slutet av enkäten ställdes den öppna fritextfrågan ”Är det något mer du vill säga till oss?”.

Några av frågorna i enkäten har inspirerats av SOM-undersökningen⁹, för att kunna jämföra resultaten för studiens målgrupp med befolkningen i allmänhet. De frågor som rör antimuslimsk rasism specifikt har utformats i samråd med tjänstepersoner på stadsledningskontoret i Göteborgs Stad och representanter för det muslimska civilsamhället. Frågeområdenas aktualitet och relevans för frågeställningen är förankrade i såväl empirisk kunskap som i förberedande samtal med målgruppen.

Totalt innehöll enkäten 53 frågor. Enkäten var utformad så att vissa frågor enbart ställdes till de som berördes av dem. Till exempel fick enbart de personer som angett att de haft kontakt med äldreomsorgen följdfrågor om hur de upplevt kontakten med äldreomsorgen, och endast personer som angett att de använde slöja fick en följdfråga om slöjan påverkade deras upplevelse av trygghet på offentliga platser. Det innebär att personer som gått igenom och besvarat hela enkäten i praktiken svarat på mellan 26 och 53 frågor beroende på vilka följdfrågor som de var berörda av.

Test av enkätens innehåll

Ett utkast till enkät testades av åtta personer: fyra kvinnor och fyra män mellan 16 och 60 år, där vissa var praktiserande muslimer och andra mer sekulära/kulturella muslimer. Testet genomfördes på plats i Göteborgs Stads lokaler. Där svarade deltagarna först enskilt på enkäten och de hade också möjlighet att ställa frågor. Därefter följde en gemensam diskussion om en utskrivna version av enkäten.

⁹ SOM-undersökningen skickas varje höst ut till 30 000 slumpmässigt utvalda personer i Sverige. I undersökningen ställs frågor om allt från politik och medier till ämnen som livsstil, hälsa och fritidsvanor. För mer information, se <https://www.gu.se/som-institutet/som-undersokningarna>. Göteborgs Stad har medverkat med frågor i SOM-undersökningen i Göteborg i samverkan med SOM-institutet.

Vid enkättestet framkom många synpunkter på frågor, svarsalternativ och hur frågorna kunde göras relevanta för fler svarande. Det framkom också åsikter om att enkäten var för lång samt att vissa specifika frågor om utsatthet kan väcka obehagliga minnen. Det uttrycktes också önskemål om att bredda enkäten med frågor om andra kommunala verksamheter, att inkludera statliga och regionala verksamheter som hälso- och sjukvård, kollektivtrafik eller polis, att inkludera Göteborgs Stad som arbetsgivare och att lyfta positiva aspekter kring vad muslimer bidrar med i samhället. Efter enkättestet reviderades enkäten. Alla önskemål var inte möjliga att tillmötesgå. Viktiga principer för avgränsningar var vad som kan tänkas beröra en bredare målgrupp, vad Göteborgs Stad kunde tänkas påverka/förändra samt om det fanns andra kanaler för att samla in kunskap (såsom stadens medarbetarenkät). Att enkäten inte skulle vara alltför omfattande var också ett mål.

Information och samtycke

De personer som valt att använda QR-kod/länk till den digitala enkäten kom först till en sida med information som de behövde läsa igenom innan de samtyckte till att svara på enkäten. Där fanns fördjupad information om enkäten: varför den tagits fram, vilka som tagit fram enkäten, hur staden planerar att använda resultaten, vad frågorna handlade om, antal frågor och svarstid, att svaren var anonyma, hur svaren skulle behandlas och bearbetas, var och när man kan ta del av den färdiga rapporten samt kontaktuppgifter till FoU i Väst och Göteborgs Stad. De som svarade på enkäten uppmanades att ladda ner eller ta en skärmbild på informationen. Informationen fanns på svenska, engelska, arabiska och somaliska.

För att kunna gå vidare till själva enkäten behövde personen därefter samtycka till att delta i studien, utifrån de förutsättningar som beskrivits, samt intyga att de identifierade sig som muslimer och var 16 år eller äldre.

Studien har godkänts av Etikprövningsmyndigheten (dnr 2025-02782-01).

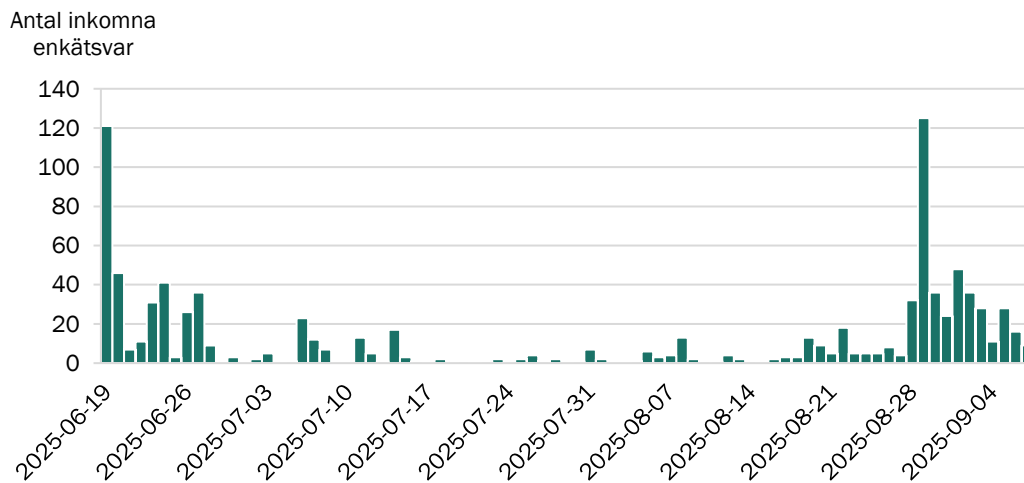
Hantering av data och sekretess

Enkäten var helt anonym: inga personuppgifter har efterfrågats, samlats in eller sparats. Det har i och med detta inte varit möjligt att identifiera enskilda deltagares svar. Alla svar har sammanställts i en krypterad digital datafil, som lagrats på en säker server. Datafilen har sedan använts för analyser. De resultat som publiceras redovisas endast på gruppnivå och kan inte kopplas till någon enskild deltagare. För att möjliggöra granskning kommer data att sparas i minst 10 år efter att projektet slutredovisats. Eventuell gallring av forskningsdata sker därefter utifrån bestämmelser i arkivlagen (1990:782).

Svarsperiod

Enkäten var öppen för svar under perioden 19 juni till 7 september 2025, under totalt 81 dagar. Flest svar inkom vid enkätens start och avslut (se diagram 1, sidan 16), vilket hängde samman med att Göteborgs Stad då genomförde spridningsinsatser för enkäten. Under de första tio dagarna inkom 34 procent och under de avslutande 10 dagarna 37 procent av svaren.

Diagram 1. Inkomna enkätsvar över tid

Faktorer som kan ha påverkat datainsamlingen

Tekniska problem

Enkäten publicerades den 19 juni 2025. Under de första dagarna (19–22 juni) fanns problem med följdfrågorna så att alla deltagare fick besvara alla följdfrågor, oberoende av om de utifrån tidigare svar var berörda eller ej. Göteborgs Stad uppmärksammade FoU i Väst på detta problem den 22 juni och det åtgärdades samma dag. Som en följd av felet har hela eller delar av svaren från perioden fått gallras bort i efterhand. Det gäller exempelvis svar på frågor om äldreomsorgen från personer som angett att de *inte* haft kontakt med äldreomsorgen de senaste 12 månaderna. Gallring har skett även av hela svar från personer som *inte* angett att de samtyckt till att delta eller som *inte* intygat att de hörde till enkätens målgrupp.

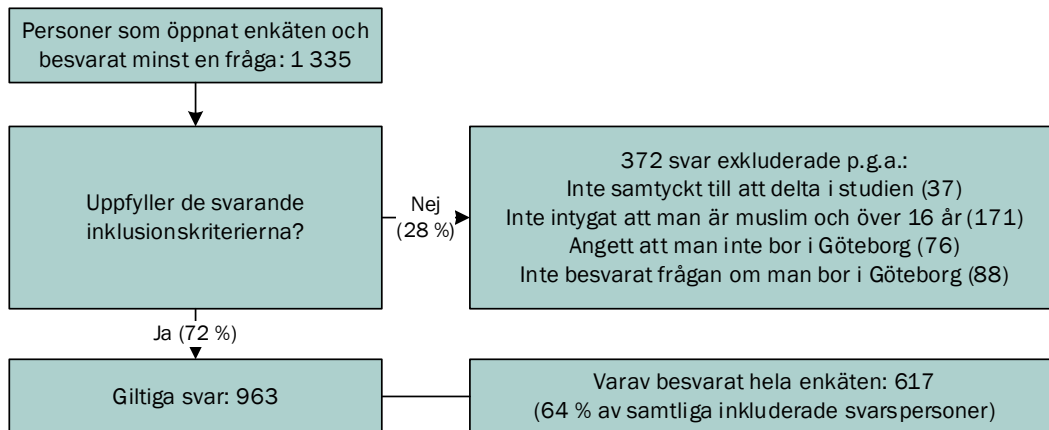
Reaktioner och synpunkter

Enkäten har väckt såväl negativa som positiva reaktioner i målgruppen. I samband med publiceringen spreds synpunkter om att enkäten var undermålig och att man borde avstå från att delta. Det är okänt hur utbredd denna åsikt var och i vilken utsträckning den kan ha påverkat benägenheten att svara på enkäten. Samtidigt har flera deltagare, via enkätens fritextfält, uttryckt uppskattning för Göteborgs Stads initiativ och möjligheten att dela sina synpunkter och upplevelser.

Enkätsvar

Totalt har 1 335 personer öppnat och börjat svara på enkäten. Av dessa var det 28 procent som inte uppfyllde inklusionskriterierna. Detta initiala bortfall utgjordes av totalt 372 personer: 37 personer som inte samtyckt till att delta i studien, 171 personer som inte har intygat att de är muslimer och är över 16 år, 88 personer som inte har svarat på frågan om de bor i Göteborg och 76 personer som angett att de inte bor i Göteborg. Det innebär att enkäten har 963 giltiga svar. Av dessa har 617 personer slutfört hela enkäten, i betydelsen att de har klickat sig igenom enkäten från början till slut och skickat in sina svar. Detta illustreras i figur 1 på sidan 17.

Figur 1. Svartspersoner och bortfall

Av de 963 personer som besvarade enkäten gjorde 76 procent det på svenska, 14 procent på arabiska, 8 procent på engelska och 2 procent på somaliska.

Majoriteten av frågorna i enkäten var inte obligatoriska, det vill säga att det var möjligt att gå vidare i enkäten utan att besvara enskilda frågor. Som beskrivits ovan bestod enkäten också av ett antal följdfrågor som enbart gavs till dem som svarat att de berördes av området. Detta innebär att antalet svar per fråga varierar.

Internt bortfall

Det bortfall som finns i de 963 giltiga enkätsvaren beror till största delen på att de svarande avbrutit sitt deltagande, och i mindre grad på att de svarande hoppat över enstaka frågor. Inför enkätens femte fråga, "Hur länge har du bott i Göteborg?" hade cirka 5 procent (52 personer) avbrutit sitt deltagande. Vid enkätens tolfte fråga "Har du varit i kontakt med någon/några av följande kommunala verksamheter de senaste 12 månaderna?", hade cirka 16 procent avbrutit sitt deltagande. I enkätens avslutande del, från och med frågan "Bär du kläder eller synliga symboler som visar din muslimska identitet?", hade 26 procent (250 svarande) avbrutit deltagandet. Andelen avhopp ökar sedan i de följande frågorna och ligger i enkätens avslutande del genomgående på 30–37 procent. Bland de som avbrutit sitt deltagande tidigt, innan den femte frågan, är andelen män större: 63 procent jämfört med 53 procent män i hela svarsgruppen. De senare avhoppet följer däremot hela gruppens könsfördelning. Bortfallshanteringen i analyser av enskilda enkätfrågor beskrivs i den här rapporten vid behov i kommentarer till tabeller/frågor.

Representativitet

Enkätens resultat bör genomgående tolkas försiktigt. Antalet svar är relativt litet, i vissa frågor väldigt litet, och urvalet har inte gjorts slumpmässigt¹⁰. Snarare kan det

¹⁰ Slumpmässigt urval innebär att det är slumpen som avgör vilka deltagare som väljs ut ur en målgrupp, till exempel genom lottning. Det innebär att alla i målgruppen har lika stor chans att vara med i undersökningen. Ett slumpmässigt urval ökar chansen att resultaten är representativa för hela målgruppen.

beskrivas som ett försök till ett totalurval, om än med begränsade förutsättningar att uppnå ett sådant, eftersom invånares religiösa tillhörighet inte registreras i Sverige.

Eftersom det inte finns någon uppgift om hur många muslimer som bor i Göteborg är det inte möjligt att göra en bortfallsanalys för att kunna bedöma i vilken utsträckning som svarspersonerna är representativa för målgruppen som helhet. Det finns en risk att mönster i svaren speglar särdrag hos de deltagande individerna snarare än egenskaper hos målgruppen i stort. Resultaten kan därför inte utan vidare generaliseras och antas gälla för alla muslimer i Göteborg. Däremot har det varit möjligt att beskriva de svarande utifrån bakgrundsfaktorer som kan jämföras med offentlig statistik om stadens invånare totalt.

Problemet med ett litet antal svarande i gruppen muslimer gäller dock även andra enkäter. I den nationella SOM-undersökningen 2023 angav 3 procent att de var muslimer¹¹ (Demker, 2024), vilket motsvarar knappt 100 personer. Däremot skickas SOM-undersökningen till ett slumpmässigt urval av befolkningen.

Analys av enkätdata

Enkätdata har analyserats genom deskriptiva analyser och enklare sambandsanalyser för att identifiera mönster i erfarenheter och uppfattningar mellan olika invånargrupper, exempelvis jämförelser av kvinnor och män. Analysen har även omfattat vissa data från den lokala och regionala SOM-undersökningen.

Fritextsvar i enkäten har hanterats på motsvarande sätt som utsagor från fokusgrupperna. De avslutande öppna fritextsvaren i frågan ”Är det något mer du vill säga till oss?” har analyserats och redovisas tillsammans med fokusgrupperna. Flera av dessa fritextsvar är långa och tar upp flera olika ämnen, och i de fall de citeras är det oftast delar av ett fritextsvar. Fritextsvar som utgör kommentarer om specifika enkätfrågor redovisas i anslutning till den aktuella enkätfrågan.

¹¹ I SOM-undersökningen 2023 formulerades frågan som ”När det gäller din egen religiösa tillhörighet, identifierar du dig i första hand som” där svarsalternativen var Protestant, Katolik, Ortodox, Muslim, Agnostiker samt Annat. Frågeformuleringen skiljer sig alltså från SOM-undersökningen 2019.

Vilka svarade på enkäten?

Detta kapitel beskriver vilka som svarat på enkäten. Deltagarna beskrivs utifrån kön, ålder, födelseland, boendesituation, utbildningsnivå och sysselsättning. Svarsgruppens demografiska sammansättning jämförs också med Göteborgs Stads befolkning i stort.

Sammanfattning av kapitlet

- Det är lite fler män än kvinnor i svarsgruppen (53 procent män). I gruppen ungdomar/unga vuxna är majoriteten kvinnor.
- Endast 3 procent av de svarande har fyllt 65 år, medan drygt hälften är 26–44 år. Knappt en femtedel kan beskrivas som ungdomar/unga vuxna.
- Ungefär en tredjedel av svarspersonerna har vuxit upp i Sverige, medan ungefär hälften har vuxit upp i ett land utanför Europa.
- Drygt hälften av svarspersonerna bor i stadsområde Nordost – medan färre än var tionde bor i stadsområde Centrum. Det innebär en väsentligt annorlunda geografisk profil jämfört med stadens befolkning som helhet.
- Det stora flertalet av svarspersonerna har bott minst ett år i staden, och flertalet av dem har bott i staden i mer än 5 år. En klar majoritet bor i en lägenhet, medan knappt var femte bor i villa/radhus.
- Ungefär sex av tio i svarsgruppen har någon typ av eftergymnasial utbildning. Det innebär att de som helhet har en något högre utbildningsnivå jämfört med stadens befolkning som helhet.
- Ungefär fyra av fem har någon typ av arbetssysselsättning – medan nästan en tiondel är arbetslösa. Det gör svarsgruppen ”mer sysselsatt” än stadens befolkning som helhet – men samtidigt är den även i större utsträckning arbetslös. Få är pensionärer, vilket hänger samman med svarsgruppens relativt unga profil.
- Drygt sju av tio kvinnor i svarsgruppen och cirka 9 procent av männen bär alltid symboler, slöja eller kläder som visar deras muslimska identitet.

Den här typen av bakgrundsförhållanden ger en övergripande bild av svarsgruppens sammansättning och är värd att ha med sig i tolkningen av resultaten på andra enkätfrågor.

Det ska betonas att det inte går att fastställa hur *representativa* dessa förhållanden är för stadens muslimer i stort, eftersom det inte finns någon information om hur många muslimer som bor i Göteborg eller hur deras bakgrundsförhållanden ser ut.

Kön, ålder och födelseland

Könsfördelningen bland de personer som besvarat enkäten är förhållandevis jämn: cirka 47 procent kvinnor och 53 procent män. Fem personer, 0,5 procent, har angett kön som ”Annat”. Denna grupp särredovisas inte i de analyser som utgår från personernas kön men gruppen ingår genomgående i resultaten för samtliga. Jämfört med befolkningen 16 år och äldre i Göteborgs Stad är andelen män större i svarsgruppen (tabell 2, sidan 20).

Tabell 2. Könsfördelning i svarsgruppen jämfört med stadens befolkning 16 år och äldre (procent)

	Svarsgruppen	Göteborgs Stads befolkning >16 år, 2024
Kvinnor	46,9	49,9
Män	52,6	50,1
Annat	0,5	-
Summa procent	100,0	100,0
Antal svarande / antal invånare	961	506 531

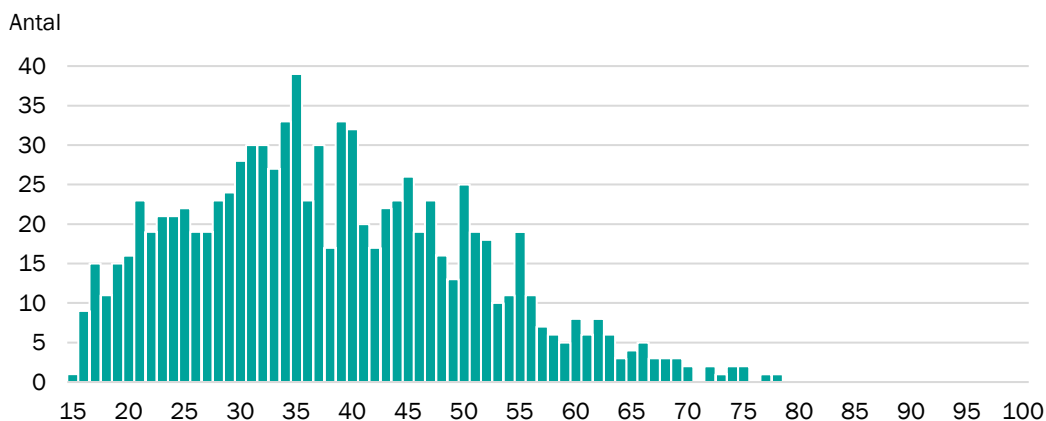
Enkätfrågans formulering: *Är du:* Svartalternativ enligt tabellens redovisning.

Kommentar: Två personer besvarade inte enkätens fråga om kön (0,2 procent). Statistiken rörande befolkningen är hämtad från SCB (via Göteborgs Stads statistikdatabas) och avser juridiskt kön.

För att besvara enkäten behövde den svarande intyga att hen hade fyllt 16 år. En svarande har, trots detta, i enkätens fråga om födelseår angett 2010, vilket innebär en ålder på 15 år. Personens enkätsvar har ändå inkluderats i analyserna, utifrån att födelseåret kan ha blivit fel angivet och att personens svar endast utgör 0,1 procent av svarsunderlaget.

Sammantaget har de som besvarat enkäten angett att de är födda mellan år 1947 och 2010. De var därmed ungefär mellan 15 och 78 år vid tillfället när de svarade. Endast ett fåtal av de som besvarade enkäten var 65 år eller äldre (diagram 2), motsvarande 3 procent av samtliga. Det kan jämföras med 19 procent av stadens samtliga invånare 16 år och äldre (tabell 3, sidan 21). Åldersgruppen 45–64 år är däremot jämnstor i den jämförelsen, medan andelen ungdomar/unga vuxna är något större i svarsgruppen. Framför allt är det åldersgruppen 26–44 år som är större på bekostnad av den äldre befolkningen. Det kan också noteras att svarsgruppen kvinnor har en lite yngre åldersprofil än svarsgruppen män.

Diagram 2. Åldersspridning bland de som svarade på enkäten

Tabell 3. Åldersfördelning i svarsgruppen jämfört med stadens befolkning 16 år och äldre (procent)

	Svarsgruppen: Kvinnor	Svarsgruppen: Män	Svarsgruppen: Samtliga	Göteborgs Stads befolkning >16 år, 2024
16* -25 år	24	13	18	16
26-44 år	51	52	52	38
45-64 år	23	31	27	27
65-år	2	4	3	19
Summa procent	100	100	100	100
Antal svarande / antal invånare	446	497	950	506 531

Enkätfrågans formulering: *Vilket år är du född?*, följt av en rullista med årtal.

* En person har uppgett ett födelseår som motsvarar en ålder på 15 år men samtidigt i enkätens inledning intygat att hen fyllt 16 år. Personens enkätsvar ingår utifrån att födelseåret kan ha blivit fel angivet.

Kommentar: 13 personer besvarade inte enkätens fråga (1,3 procent). Statistiken rörande befolkningen är hämtad från SCB (via Göteborgs Stads statistikdatabas).

Närmare hälften av de som svarat har uppgett att de huvudsakligen vuxit upp i ett land utanför Europa (tabell 4). Närmare två av tre har vuxit upp någonstans utanför Sverige. Ungefär var tredje svarande har huvudsakligen vuxit upp i Sverige. Bland de unga vuxna gäller det mer än hälften (både bland männen och kvinnorna). Fyra procent har angett att de huvudsakligen vuxit upp på olika platser, där det i första hand handlar om en kombination av Sverige och ett land utanför Europa.

Det finns en könsskillnad i uppväxtgeografin som är värd att notera: bland kvinnorna som besvarat enkäten är det vanligare med en uppväxt i Sverige än bland männen (38 respektive 29 procent). Detta hänger samman med den generellt yngre åldersprofilen bland kvinnorna som vi beskrivit ovan.

Tabell 4. Huvudsaklig uppväxt (procent)

	Samtliga	Kvinnor	Män
Sverige	33	38	29
Annat land i Norden	1	1	1
Annat land i Europa	14	11	17
Land utanför Europa	48	46	49
Mer än ett land ¹	4	4	4
Summa procent	100	100	100
Antal svarande / antal invånare	904	426	471

Enkätfrågans formulering: *Var någonstans har du, respektive din far och din mor, huvudsakligen vuxit upp?* I tabellen redovisas var personen själv vuxit upp. Svartalternativ motsvaras av tabellens fyra första rader.

Kommentar: 59 personer besvarade inte enkätens fråga om uppväxtland (6,1 procent).

¹ Frågan var formulerad så att det var möjligt att markera flera svartalternativ, vilket 35 personer gjorde. Av dessa hade 24 svarat med kombinationen Sverige och land utanför Europa.

Boende i Göteborg

Strax över hälften av de svarande, 52 procent, anger att de bor i ett område som tillhör stadsområde Nordost (tabell 5). Av dem bor majoriteten i Angered (38 procent totalt). Näst vanligast stadsområde är Hisingen (30 procent). Var tionde bor i stadsområde Sydväst (10 procent) och ännu lite färre i Centrum (8 procent). Svargruppens geografiska profil skiljer sig från stadens befolkning som helhet: Av stadens invånare 16 år och äldre bor endast 17 procent i stadsområde Nordost medan 35 procent bor i stadsområde Centrum. Könsskillnaderna i svargruppen är små.

Tabell 5. Boendeområde i svargruppen jämfört med stadens befolkning 16 år och äldre (procent)

	Svargruppen: Kvinnor	Svargruppen: Män	Svargruppen: Samtliga	Göteborgs Stads befolkning >16 år, 2024
Centrum	8	9	8	35
Hisingen	31	29	30	28
Nordost	51	53	52	17
Sydväst	10	9	10	20
Summa procent	100	100	100	100
Antal svarande / antal invånare	433	488	928	504 907

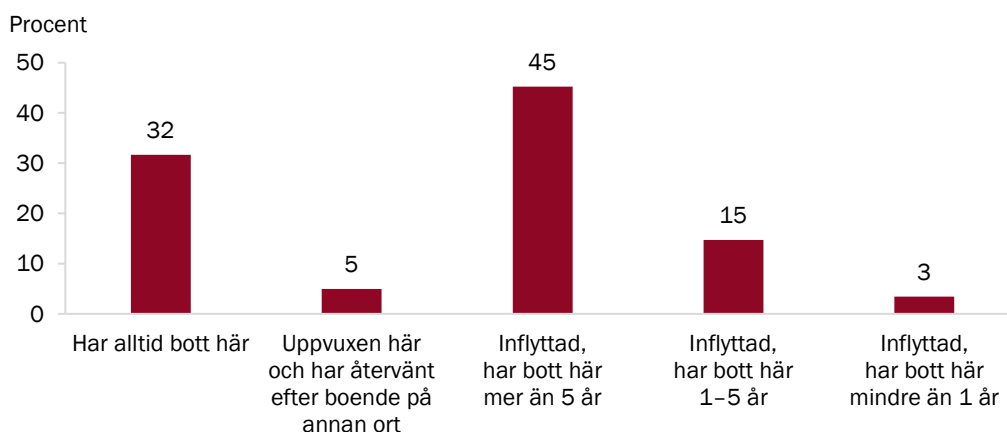
Enkätfrågans formulering: *Var i Göteborg bor du?*, följt av en rullista med 100 bostadsområden. Dessa områden har sedan i efterhand slagits samman till Göteborgs Stads fyra så kallade stadsområden.

Kommentar: I frågan finns bortfall på 35 personer vilket motsvarar totalt 3,6 procent. Statistiken rörande befolkningen är hämtad från SCB (via Göteborgs Stads statistikdatabas); folkbokföringsuppgift saknas för 0,3 procent av befolkningen.

Hur länge har deltagarna bott i Göteborg?

Majoriteten av de svarande har bott en längre tid i Göteborg. Nästan var tredje uppger i enkäten att de alltid har bott i Göteborg (diagram 3, sidan 23). Vanligast är att man har flyttat till Göteborg och sedan har bott en längre tid i staden. Endast 3 procent har bott i staden kortare tid än ett år. Av enkäten vet vi inte om de inflyttade invånarna kommer från en annan kommun eller ett annat land.

Diagram 3. Boendetid i Göteborg (procent)

Enkätfrågans formulering: *Hur länge har du bott i Göteborg?* Svartalternativ enligt diagrammets redovisning.

Kommentar: Resultaten baseras på 909 svar. 54 personer besvarade inte enkätens fråga (5,6 procent). De här uppgifterna är inte möjliga att jämföra med befolkningen i staden som helhet.

Boendeform

Av de som svarat på enkäten anger de flesta, 81 procent, att de bor i lägenhet, flerbostadshus eller studentlägenhet (tabell 6). 18 procent uppger att de bor i villa eller radhus. Ett fåtal personer anger att de bor i någon annan form av boende eller att de är bostadslösa. Det finns tämligen stora variationer inom staden, där ungefär 20 procent av de svarande i stadsområde Hisingen och Nordost bor i villa/radhus medan det är mer ovanligt i Centrum och Sydväst (9 respektive 4 procent).

Tabell 6. Boendesituation i svarsgruppen jämfört med stadens befolkning 16 år och äldre (procent)

	Svarsgruppen: Centrum	Svarsgruppen: Hisingen	Svarsgruppen: Nordost	Svarsgruppen: Sydväst	Svarsgruppen	Göteborgs Stads befolkning >16 år, 2024
Lägenhet/flerbostadshus/studentlägenhet	96	79	79	91	81	70
Villa/radhus	4	21	20	9	18	25
Annat boende*	0	0,5	0,5	0	0,5	5
Bostadslös	0	0	1	0	0,5	-
Summa procent	100	100	100	100	100	100
Antal svarande/antal invånare	71	272	451	79	903	496 766

Enkätfrågans formulering: *Hur bor du för närvarande?* Svartalternativ enligt tabellens redovisning (men annan ordning). Alternativet "Annat boende" följdes av möjlighet att ange i fritext.

Kommentar: 60 personer besvarade inte enkätens fråga om boendesituation (6,2 procent). Statistiken rörande befolkningen är hämtad från lägenhetsregistret, via SCB:s mikrodatabas Region Väst. Uppgift saknas för 1,9 procent av befolkningen. Bostadslösa omfattas inte av lägenhetsregistret.

* Befolkningsstatistiken avser "Specialbostad, övriga hus".

Jämfört med stadens befolkning som helhet är lägenhetsboende vanligare i svarsgruppen: 81 mot 70 procent. Skillnaden är olika stor i olika områden. Medan andelen av de svarande i Nordost som bor i lägenhet är ungefär densamma som i hela befolkningen (79 jämfört med 76 procent) är skillnaden väsentligt större i Sydväst: 91 mot 53 procent.

Utbildning

Ungefär sex av tio anger att de har någon typ av eftergymnasial utbildning (tabell 7). Av dessa har en majoritet en högskoleutbildning om minst tre år. Detta är en större andel jämfört med befolkningen som helhet där andelen med eftergymnasial utbildning är ungefär hälften – och bland invånare i Nordost bara var tredje.

Tabell 7. Högsta utbildning i svarsgruppen jämfört med stadens befolkning 16 år och äldre (procent)

	Svarsgruppen	Göteborgs Stads befolkning >16 år, 2024
Inte gått i skola /kortare än grundskola ¹	1	4
Grundskola eller motsvarande ²	7	11
Gymnasium eller motsvarande ³	19	32
Eftergymnasial utbildning: ej högskola/universitet ⁴	10	17 ⁵
Högskola eller universitet: kortare än 3 år ⁴	8	
Högskola eller universitet: 3 år eller längre	39	31
Forskarutbildning	4	2
Ej besvarat enkätfrågan /uppgift saknas	12	3
Summa procent	100	100
Andel eftergymnasial utbildning totalt ⁶	61	50
Antal svarande /antal invånare	963	506 531

Enkätfrågans formulering: *Vilken är din högsta skolutbildning?*

Kommentar: Statistiken rörande befolkningen är hämtad SCB:s mikrodatabas Region Väst.

¹ Befolkningsstatistiken avser "Förgymnasial utbildning kortare än 9 år".

² Enkätfrågan förtydligar: "(upp till 9 års skolgång, inklusive grundläggande Komvux och/eller sfi)". Befolkningsstatistiken avser "Förgymnasial utbildning 9 år".

³ Enkätfrågan förtydligar: "(inklusive Komvux och/eller sfi på gymnasial nivå)". Befolkningsstatistiken avser "Gymnasial utbildning högst 2-årig" och "Gymnasial utbildning 3 år" sammantaget.

⁴ Enkätfrågan förtydligar: "(ex. yrkesutbildning, folkhögskola)".

⁵ Befolkningsstatistiken utgår från längd på eftergymnasial utbildning; här avses "Eftergymnasial utbildning kortare än 3 år" och inkluderar därmed inte eventuell eftergymnasial utbildning utanför högskola/universitet längre än 3 år.

⁶ Befolkningsstatistiken visar på stora skillnader mellan Göteborgs fyra stadsområden: Centrum 63 procent; Sydväst 52 procent; Hisingen 44 procent; Nordost: 33 procent.

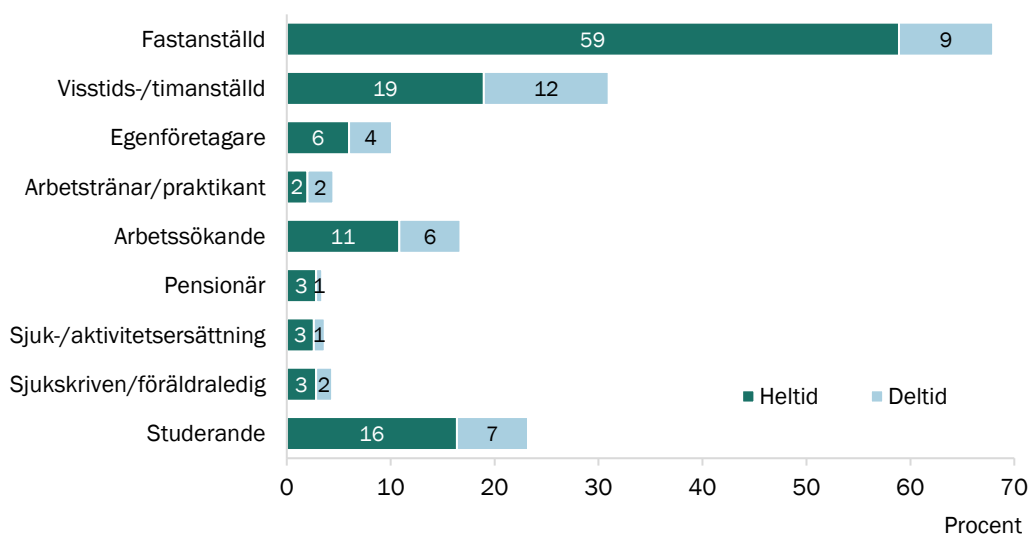
Sysselsättning

Svarspersonernas sysselsättning utgår från en bakgrundsfråga i enkäten om vilken "grupp" personen tillhör för närvarande, där grupperna utgjordes av fasta svarsalternativ som var möjliga att kombinera med varandra. En majoritet av de svarande har angett att de är fastanställda, 59 procent på heltid och ytterligare 9 procent på

deltid, det vill säga sammantaget 68 procent (diagram 4). Att vara anställd på visstidskontrakt eller vara timavlönad är också relativt vanligt; detta gäller nästan 20 procent på heltid, och om även deltidsförhållande inkluderas drygt 30 procent. En mindre andel är egenföretagare: 6 procent på heltid, och med deltid inkluderat gäller det 10 procent.

Relativt många av de svarande är studerande: 16 procent på heltid, och om även deltidstudier räknas in är andelen 23 procent. Drygt 10 procent är arbetsökande på heltid, och andelen växer till 17 procent om även deltidssökande räknas in. Därutöver förekommer personer som arbetstränar/praktiserar, pensionärer, personer som är sjukskrivna eller föräldralediga eller som uppbär sjuk- eller aktivitetsersättning.

Diagram 4. Svarandenas sysselsättning, heltid respektive deltid (procent)

Enkätfrågans formulering: *Vilken/vilka av de här grupperna tillhör du för närvarande?* Svarsalternativ enligt diagrammets redovisning med undantag för det något längre "Har sjuk-/aktivitetsersättning".

Kommentar: Resultaten baseras på 849 svarande. 114 personer besvarade inte enkätens fråga (12 procent). Eftersom en person kan ha flera sysselsättningar summerar andelarna till mer än 100 procent.

Resultaten om svarspersonernas sysselsättning kan relateras till offentlig statistik, även om det inte går att göra någon exakt jämförelse. Enligt SCB:s arbetsmarknadsstatistik var 64 procent av stadens invånare 16 år och äldre "sysselsatta"¹² under november 2024. Om enkätsvaren hanteras på motsvarande sätt som SCB:s arbetsmarknadsstatistik kan 81 procent av de svarande beskrivas som sysselsatta (tabell 8, sidan 26), det vill säga en större andel än stadens invånare i stort. Samtidigt är även gruppen arbetslösa mer än dubbelt så stor. Skillnaderna mellan svarsgruppen och befolkningen som helhet behöver tolkas försiktigt eftersom det handlar om olika typer av uppgifter och även olika år.

¹² I SCB:s kategori "sysselsatta" ingår även personer som samtidigt kan studera eller vara arbetsökande – registerstatistiken är hierarkiskt uppbyggd där sysselsättning har prioritet före arbetslös, som i sin tur har prioritet före övrig sysselsättningsstatus, i den ordning som de ingående kategorierna redovisas i tabell 8.

Tabell 8. Sysselsättning i svarsgruppen jämfört med stadens befolkning 16 år och äldre (procent)

	Svarsgruppen	Göteborgs Stads befolkning >16 år, 2024
Sysselsatt ¹	81	64
Arbetslös	9	4
Studerande	5	7
Pensionär	2	16
Sjuk ²	1	3
Övrigt ²	2	6
Summa procent	100	100
Antal svarande / antal invånare	849	506 531

Kommentar: 114 personer besvarade inte enkätens fråga (12 procent). Se i övrigt kommentar till diagram 4.

Statistiken rörande befolkningen är hämtad från SCB:s mikrodatabas Region Väst och avser arbetsmarknadsstatus ("BAS") 2024, där personer klassificeras utifrån deras situation på arbetsmarknaden i november månad. Klassificeringen är *hierarkisk* i sin uppbyggnad, där sysselsatt prioriteras högst och därefter enligt prioriteringsordningen arbetslös, studerande, pensionär och sjuk. Det innebär att om en person har blivit klassificerad som sysselsatt kan samma person inte bli klassificerad till någon annan status, och på motsvarande sätt för de statusar som följer i hierarkin. Enkätsvaren är hanterade på motsvarande vis för jämförbarhet.

¹ Omfattar enkätens svarsalternativ "Fastanställd", "Visstids-/timanställd" och "Egenföretagare".

² Observera att ett av enkätfrågans svarsalternativ lyder "Sjukskriven/föräldraledig" som här har förts till alternativet "Övrigt" (om de inte även tillhör någon av de andra grupperna högre upp i "hierarkin" (se ovan). Till kategorin "övrigt" har även förts enkätsvaret "Arbetstränar/praktikant" samt personer som angett att de inte tillhör någon av "grupperna" som redovisas i diagram 4 samt en person som i fritext angett något som inte rymms inom dessa.

Det finns såväl köns- som åldersskillnader i sysselsättning. Att andelen sysselsatta är mindre i den äldsta gruppen är förväntat. Möjligen är det mer förvånande att så många som fyra av tio i gruppen 65 år och äldre anger att de är sysselsatta (tabell 9, sidan 27).

Det är, som förväntat, framför allt bland unga vuxna som de studerande återfinns, i gruppen 15–25 år är drygt var femte person studerande. Bland de unga vuxna är även andelen arbetslösa relativt stor (13 procent).

Mer än dubbelt så många kvinnor som män uppger att de är arbetslösa: 12 mot 6 procent. Med tanke på att det bland kvinnorna är fler yngre som har besvarat enkäten (se tabell 3 ovan) är det värt att notera att andelen arbetslösa är större bland kvinnor än män i alla de tre åldersgrupperna under 65 år. Det är också sammantaget fler kvinnor än män som studerar (7 mot 3 procent). Det gäller dock inte i den yngsta åldersgruppen, där andelen studerande är ungefär densamma bland kvinnor och män (21 respektive 20 procent).

Tabell 9. Sysselsättning utifrån kön respektive ålder (procent)

	Kvinnor	Män	15–25 år	26–44 år	45–64 år	65– år
Sysselsatt	76	85	63	86	87	41
Arbetslös	12	6	13	9	7	0
Studerande	7	3	21	2	1	0
Pensionär	1	3	0	0	1	52
Sjuk	1	1	0	1	1	0
Övrigt	3	2	3	2	3	7
Summa procent	100	100	100	100	100	100
Antal svarande / antal invånare	406	437	149	436	226	27

Kommentar: Se kommentarer till diagram 4 och tabell 8.

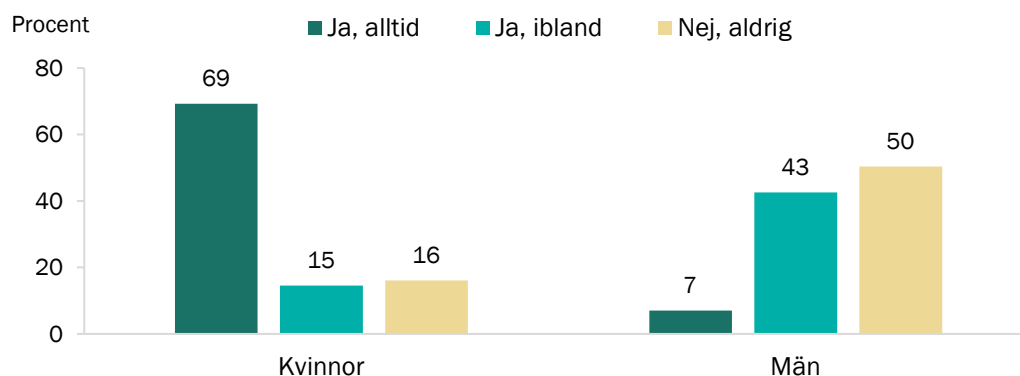
Synliggjord muslimsk identitet

Enkäten riktades till alla som identifierar sig som muslimer, oavsett i vilken grad de praktiserar sin religion eller synliggör sin religiösa identitet. Ett frågeområde i enkäten handlade om i vilken grad man uttrycker sin muslimska tro genom kläder eller synliga symboler samt specifikt om man bär slöja. Tidigare studier har visat ett tydligt samband mellan att bära slöja och utsatthet för antimuslimsk rasism, vilket var något som undersöktes i den här studien. Utifrån synpunkter från enkätens testgrupp inkluderas även en fråga om synlighet som muslim genom kläder eller andra symboler.

Synliggjord muslimsk identitet

Av de personer som besvarade frågan om de bär ”kläder eller synliga symboler som visar din muslimska identitet” uppgav 36 procent att de alltid gör det och ytterligare 30 procent att de gör det ibland. Drygt en tredjedel anger alltså att de *inte* gör det. Här finns det dock en stor könsskillnad, där 69 procent av kvinnorna alltid gör det mot 7 procent av männen (diagram 5, sidan 28). Skillnaden mellan könen minskar när vi inkluderar de som åtminstone ibland bär symboler, slöja eller kläder som visar deras muslimska identitet: detta gäller 84 procent av kvinnorna mot 50 procent av männen.

Diagram 5. Andel som bär kläder eller symboler för muslimsk identitet

Frågans formulering: *Bär du kläder eller synliga symboler som visar din muslimska identitet?* Svarsalternativ enligt diagrammets redovisning.

Kommentar: Resultaten baseras på 329 kvinnor och 369 män.

Användning av slöja

Enkäten innehöll även en fråga om bärandet av slöja. Användningen av slöjor har traditionellt förekommit i flera olika religioner och kulturer, och inom islam finns flera olika typer av slöjor. Gemensamt är att användningen av slöja förknippas med kvinnor. Av de svarande kvinnorna uppger 72 procent att de alltid bär slöja och ytterligare 9 procent att de gör det ibland.

Sammantaget pekar enkätsvaren på att 74 procent av kvinnorna i svarsgruppen *alltid* bär *någon typ av* symbol för muslimsk identitet som kläder/slöja eller annat medan 13 procent *aldrig* gör det. I rapporten jämförs i vissa diagram svarande som alltid respektive aldrig synliggör sin muslimska identitet; för män ingår då inte bärande av slöja.

Trygghet och otrygghet i Göteborg

Detta kapitel beskriver upplevelser av trygghet och otrygghet i vardagen, och hur upplevelserna skiljer sig åt i olika delar av staden. Kapitlet inleds med en sammanställning av berättelser från fokusgrupper och i enkätens fritextsvar, följt av övriga svar från enkäten.

Sammanfattning av kapitlet

- De svarande beskriver att det kan vara tryggare att röra sig i delar av Göteborg där det finns andra muslimer, eftersom det minskar risken att sticka ut och utsättas för något för att man är muslim.
- Att vara öppen och synlig som muslim beskrivs som både ett ansvar och en risk, då man kan uppfattas som representant för muslimer och kan utsättas för antimuslimsk rasism utifrån fördomar och hat mot muslimer.
- Flera svarande upplever att samhällsklimatet har blivit hårdare och uttrycker oro för sina barn och för framtiden, och beskriver upplevelser av att inte uppfattas som svenskar och göteborgare även om man bott här hela sitt liv.
- 82 procent av de svarande instämde helt eller delvis i att "Göteborg är en trygg och säker stad", en större andel än i SOM-undersökningen 2022.
- Sju av tio svarande kände sig trygga i sitt eget bostadsområde, och drygt hälften kände sig trygga på de flesta eller alla platser utanför sitt bostadsområde. Nära två tredjedelar kände sig trygga vid moskébesök.
- Mindre än hälften av de svarande instämde helt eller delvis i att "Göteborg är en stad fri från rasism", vilket är en större andel än i SOM-undersökningen 2022.
- 43 procent av de svarande har ofta eller ibland upplevt hat, hot eller diskriminering på grund av sin religion, och 28 procent har ofta eller ibland upplevt detta kopplat till sin hudfärg.
- 42 procent av de svarande hade under det senaste året upplevt någon av de muntliga eller fysiska angrepp som enkäten tog upp. Vanligast var att någon sagt elaka saker som syftat på att man är muslim.
- Drygt hälften av de svarande uppger att de minst någon gång undvikit att bo på vissa platser i Göteborg, och ungefär lika många uppger att de undvikit att vistas i vissa områden, av rädsla för att utsättas för antimuslimsk rasism. Cirka fyra av tio hade minst någon gång undvikit att åka kollektivtrafik av rädsla för att utsättas för antimuslimsk rasism.

Många personer beskriver upplevelser av antimuslimsk rasism, som påverkar upplevelsen av trygghet i Göteborg. I läsningen är det viktigt att ha med sig att berättelserna inte ger en heltäckande bild av vardagen i Göteborg. I en fokusgrupp eller i ett öppet fritextsvar lyfter man ofta särskilda och viktiga upplevelser och åsikter som rör ett visst ämne – medan mer neutrala och vardagliga situationer oftast inte nämns. En svarsperson i enkäten skriver att hen lever ett vanligt liv med jobb och barn och varken utsätter någon eller utsätts för något. Även om svaret är unikt som fritextsvar

är upplevelsen antagligen inte unik: vardagen som muslim i Göteborg behöver inte nödvändigtvis skilja sig från andra göteborgares vardag.

Otrygga och trygga delar av staden

En del av samtalen i fokusgrupperna handlade om upplevelser av trygghet och otrygghet på olika platser i staden. I fokusgrupperna beskrevs en samstämmig kartbild av vilka delar av Göteborg som upplevdes trygga respektive otrygga att röra sig i som muslim. De områden som uppfattades som otrygga var områden med många villor och/eller många svenskfödda personer samt de centrala delarna av staden. De områden som uppfattades som trygga var olika delar av nordöstra Göteborg. Även i enkäten lyfts exempel på att man som muslim kan känna sig tryggare i vissa förorter än i centrum.

Jag bor i ett "särskilt utsatt område", där det sägs att det är mycket otrygghet men vill jag säga att det är HÄR jag känner mig trygg, känner att jag smälter in och kan slappna av. Något som är bra med segregationen haha ;) (del av fritextsvar)

Upplevelserna av trygghet handlade inte om att nordöstra Göteborg i allmänhet var tryggare än andra områden, utan om att deltagarna inte hade samma rädsla att utsättas för något *för att* de var muslimer. Eftersom det bor många muslimer i nordöstra Göteborg sticker man inte ut som muslim, och har en mer självklar plats i lokalsamhället.

I ungdomsgruppen upplevde en deltagare att vissa områden i Göteborg var förknippade med en direkt fara för hatbrott:

Jag har ju varit i typ alla delar i Göteborg. Men jag skulle säga om det är någon del som jag är så här: "där ser jag mig över axeln var femte sekund", då är det definitivt typ så här Askim, Hovås, de ställena. För att de är så öppna, de är så raka. Och det är så här, okej när som helst så kan jag bli *hate crimed* (deltagare i ungdomsgruppen)

Ungdomsgruppen gav exempel på hur de rört sig i centrala Göteborg och mötts av plötsliga och aggressiva påhopp. En av deltagarna hade pratat ett annat språk än svenska i telefon med sin mamma, och mötts av någon som skrikit "Prata svenska, vi bor i Sverige för fan". Ett annat exempel var en deltagare som lyssnat på musik i sina hörlurar vid centralstationen och plötsligt hört någon skrika på henne:

...så jag tar bort ena örat och lyssnar. "Du har dödat 40 barn! Du är en del av Hamas!" Hur kopplar du ens? Jag vet inte. Jag har inte sagt vart jag kommer ifrån, det enda du ser är att jag bär sjal. Direkt går du på att jag har dödat 40 barn. Den här mannen är fullt frisk. Han känner att det är okej att kunna göra det utan konsekvenser. (deltagare i ungdomsgruppen)

En av deltagarna i kvinnogruppen bodde sedan 20 år tillbaka i ett område i Göteborg där det bor få muslimer och få personer med utländsk bakgrund. Hon kände sig inte trygg utanför sitt eget hus. Hon hade promenerat i området två gånger, men vid båda gångerna blivit skrämmd: den ena gången hade motorcyklar kört nära henne på ett sätt som hon upplevde som hotfullt, den andra gången hade en bil tutat på henne när hon gick på en gata som i övrigt var tom. Hon tolkade båda händelserna som att personerna var upprörda för att hon promenerade där. Sedan dess promenerade hon aldrig i sitt eget bostadsområde, utan tog bilen till nordöstra Göteborg:

Där är jag trygg och känner att även om det finns skjutningar och annat så kan jag promenera, jag vågar. (deltagare i kvinnogruppen)

Hon konstaterade att om hon blev dåligt behandlad på en plats brukade hon undvika platsen framöver. Hon beskrev det som sin strategi för att inte behöva känna att hon behövde ”hata samhället eller hata de personerna”. Trots att hon bott i Göteborg länge fanns det områden hon sällan besökte eller aldrig besökt.

I enkäten tar några av fritextsvaren upp att Göteborg är en segregerad stad, där de svarande önskar att det skulle finnas fler initiativ för att människor ska mötas och lära känna varandra. Det lyfts också önskemål om att Göteborgs Stad ska arbeta för att motverka boendesegregation.

Synlighet som muslim i staden

I fokusgruppernas samtal om att röra sig i stadens offentliga miljöer var synlighet en viktig faktor. Att vara öppen och synlig som muslim innebar att man kunde uppfattas som en representant för muslimer, och det innebar också att vara ständigt vaksam på och rädd för att utsättas för antimuslimsk rasism. Eftersom många av deltagarna i fokusgrupperna använde slöja handlade fokusgruppernas berättelser om synlighet ofta om slöjbärande och mer sällan om andra typer av synlighet.

Att uppfattas som representant för muslimer

I fokusgrupperna lyftes att kvinnor med slöja ofta kan uppfattas som representanter för muslimer, vilket upplevdes som både ett ansvar och en belastning.

En deltagare i kvinnogruppen berättade om när hon börjat använda slöja, något som hennes mamma inte gjort. Mamman hade då förklarat att valet innebar att allt hon gjorde framöver skulle uppfattas som en representation av islam och muslimer, något som hon senare insåg stämde:

Hon sa, när en beslöjad kvinna gör något dåligt, då säger ingen ”det här har den här kvinnan gjort”. Utan ”det här har en muslimsk kvinna gjort, så här är islam”. Det förstod jag senare, det är verkligen så. För det är ingen som kommer att se mig som en individ. En kvinna som kanske har sina brister [...] De ser först islam och sen ser de det som är bakom, om de ser det någon gång. (deltagare i kvinnogruppen)

De andra kvinnorna som använde slöja kände igen sig i beskrivningen, och kunde ge fler exempel: Någon annan kan ha smutsiga skor, men med slöja kan man inte det. Man kan inte gå över gatan när det är rött även om det inte finns några bilar, eftersom det kan skada bilden av islam. Det upplevdes som en belastning att ständigt uppfattas som en representant för en hel religion samtidigt som man bara är den individ man är, med samma fel och brister som alla andra.

Vaksamhet och rädsla för utsatthet

I fokusgrupperna beskrevs en känsla av att ständigt vara betraktad i offentliga miljöer, särskilt i miljöer där det finns få andra synliga muslimer: att det alltid är någon som tittar på en, kan döma en och kan attackera en verbalt eller fysiskt.

Jag har tusen strategier för att överleva i min vardag, i mitt jobb, på spårvagnen, på vägen till spårvagnen. Allt! Hur jag ska vara, vilket kroppsspråk, allt tänker jag på. För att inte vara en måltavla. (deltagare i kvinnogruppen)

När jag går förbi gatan så måste jag dubbelkolla så att bilarna har stannat för att jag är rädd för att de ska köra över mig. [...] När jag sitter i spårvagnen, då är jag rädd att någon ska dra av mig slöjan. Har någon faktiskt dragit av mig slöjan? Nej, men jag är rädd för det varje dag. Jag är rädd för det varje dag. Förstår du? Det är också småsakerna i vardagen som vi alla tänker på varje dag. (deltagare i ungdomsgruppen)

Kvinnogruppen kunde ge flera exempel på kvinnor och flickor som fått ett hotfullt bemötande, blivit utskällda och attackerade för att de burit slöja – samtidigt som händelserna också beskrevs som ”vardagsmat” och något man har förlikat sig med.

Även i enkätens fritextsvar fanns många beskrivningar av hur kvinnor med slöja utsätts för både våld och diskriminering i det offentliga rummet. I ett av fritextsvaren beskriver en man att han på grund av otrygghet inte längre vågade använda sin *keffiyeh* (en huvudduk som traditionellt används av män).

I fokusgrupperna ställdes en följdfråga om omgivningens reaktioner vid verbala eller fysiska attacker. En deltagare i ungdomsgruppen hade kallats ”muslimjäväl” och beskrev att andra människor hört men inte sagt något. I kvinnogruppen lyftes den generella upplevelsen att om någon reagerar är det oftast en annan muslim eller en annan utrikesfödd person. De uttryckte besvikelse över en allmän brist på civilturage i samhället när någon utsätts för hat och hot. Kvinnogruppen upplevde också att omgivningen ofta bortförklarade eller rättfärdigade attacker med att gärningspersonen antagligen varit full eller haft psykisk ohälsa.

Många nyanser av antimuslimsk rasism

I fritextsvaren i enkäten lyfter flera svarande vikten av att förstå att muslimer kan uppleva många olika typer av antimuslimsk rasism. Det kan handla om fysiskt våld, trakasserier eller nedsättande kommentarer – men det kan också handla om mer subtila former som dömande eller misstänkliggörande blickar, fördomsfulla frågor, att bli ignorerad eller att bli bortvald utan att det uttryckligen sägs varför.

Jag har märkt hur läkare och lärare behandlar mig annorlunda än min fru, bara baserat på hur jag pratar eller vem jag är. Tonen förändras, antagandena ändras, och det är utmattande. (del av fritextsvar)

Det lyfts att utsattheten kan vara kopplad till hur man ser ut, exempelvis genom att man har kläder eller symboler som visar ens tro, men det kan också handla om att man utsätts för misstänksamma blickar eller kommentarer när man avstår från att äta eller dricka något som strider mot ens tro, eller går någonstans för att be.

I enkätsvaren lyfts också upplevelser av att bemötas med fördomar bara för att man använder slöja, där ett tema i svaren är att kvinnor med slöja bemöts som mindre intelligenta och ständigt behöver bevisa sig. Ett par svarande beskriver att de upplevt tydliga skillnader innan och efter att de började använda slöja, där de har svårare att tas på allvar eller bemötas på ett sätt som upplevs rättvist när de använder slöja.

Det finns också beskrivningar av att ständigt behöva förklara och försvara sin muslimska tro, och en konstant stress och rädsla för att utsättas för hot eller våld. Det lyfts önskemål om att Göteborgs Stad ska ta antimuslimska hatbrott på allvar.

Samhällsklimatet och synen på muslimer

I enkätens fritextsvar handlar många av svaren om samhällsklimatet i Göteborg och i Sverige. Många svarande beskriver upplevelser av att det tidigare varit mer tryggt och inkluderande att leva som muslim i Göteborg, men att antimuslimsk rasism och andra typer av rasism har blivit mer synlig och normaliserad under de senaste åren.

Jag hatar blickarna och de dömande ögonen jag får när jag lämnar hemmet. Göteborg var en gång en annan stad: mycket välkomnande och inkluderande. Min man och jag är båda läkare och har bidragit till den svenska ekonomin i över ett decennium. Men vi känner oss utanför och drar till oss hatfulla blickar från omgivningen. Tack till media som skapat en negativ bild och stereotyper om muslimer. (del av fritextsvar)

I både fokusgrupper och fritextsvar nämns 2015 som en tidpunkt när det göteborgska samhället blev öppnare: människor öppnade sina hjärtan, och människor på flykt från krig och förföljelse togs emot med värme, respekt och stöd. Efter den akuta flyktingsituationen upplevde de svarande dock att vinden vände igen: man ville skicka hem flyktingarna igen och samhället stängde dörrarna mer än innan.

I enkätsvaren lyfts upplevelser av att betraktas som en belastning för samhället, i stället för att ses som en resurs eller en naturlig del av samhället. De svarande lyfter fram hur media, samhällsdebatt och politiker bidragit till misstänkliggörande, stereotypisering och negativa bilder av islam och muslimer, vilket de upplever har påverkat deras hälsa, trygghet och tillit till samhället. Många uttrycker oro för sina barn och för framtiden.

Jag brukar gå in i rum där människor vistas och tänka för mig själv att statistiskt hatar 30 % av personerna mig här pga. min tro och min Mellanöstern-identitet, som jag för övrigt döljer så mycket jag kan. Jag brukar undvika att visa att jag fastar under ramadan så ingen klurar ut att jag är muslim. Jag fruktar för hur mina barn ska ha det när de är vuxna, kommer dem våga hålla kvar sin tro? Kommer de försöka dölja det som inte ser svenskt ut? Kommer de behålla sina muslimklingande namn? Allt detta oroar mig. För risken är hög att de inte vågar eller orkar med den här samhällsutvecklingen. (del av fritextsvar)

Och allt det här, vad landar det? Det landar i våra hjärtan. Alltså för mig på riktigt. Det landar på det sättet. Okej, de menar våra barn. Okej, de menar det här. Det är vi som förstör samhället. (deltagare i kvinnogruppen)

Att inte uppfattas tillhöra

I ungdomsgruppen var de flesta födda och uppvuxna i Sverige. Trots detta fick de ofta kommentarer som förutsatte att de inte var svenskar. Antingen komplimanger om att de pratade ovanligt bra svenska, eller frågor om när de flyttade till Sverige, var de egentligen kom ifrån, var deras föräldrar egentligen kom ifrån – eller varför de kommit till Sverige. Även i enkätsvaren lyfts beskrivningar av att inte ses som svensk även om man bott i Göteborg i många år, hela sitt liv eller i flera generationer. I ungdomsgruppen återkom begreppet ”identitetskris” för att beskriva känslan av att

känna sig som svensk men inte vara svensk för andra – samtidigt som man inte heller känner sig hemma bland människor med rötter i samma länder som ens föräldrar.

Både ungdomsgruppen, kvinnogruppen och fritextsvar i enkäten beskriver upplevelser av att ha uppmanats att åka hem till sitt land, åka till Saudiarabien eller att ”åka till islam”, som om religionen skulle vara en plats. I enkäten beskriver enstaka personer att de överväger att flytta till något annat land eftersom Göteborg inte längre är en plats där de känner sig välkomna.

I enkätsvaren lyfts förhoppningar om att Göteborgs Stad ska arbeta för ett tryggare och mer inkluderande Göteborg för alla invånare. Det lyfts också hopp om att staden ska kunna arbeta för att främja en inkluderande och respektfull dialog där alla känner sig trygga och hörda.

Upplevd trygghet: enkätresultat

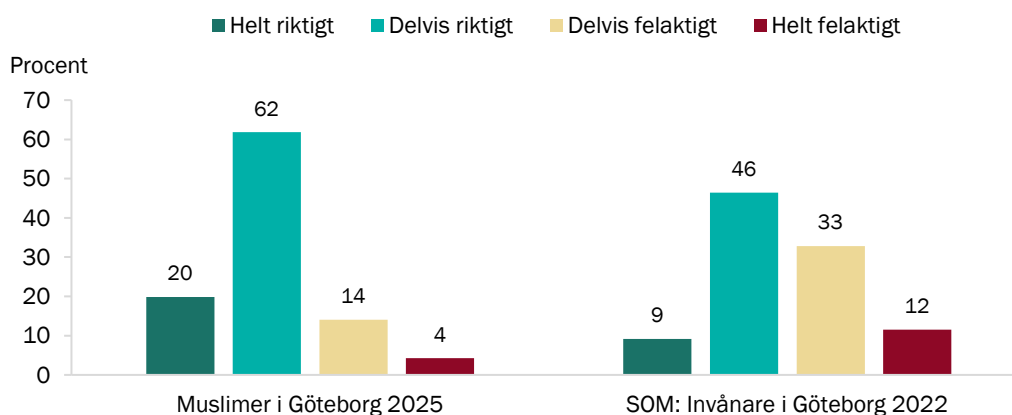
I enkäten ställdes flera frågor om upplevd trygghet i Göteborg i olika avseenden. I enkäten ställdes också frågor om erfarenheter av antimuslimsk rasism och diskriminering, och om det fanns platser som de svarande undvek att besöka.

Frågorna om trygghet i detta kapitel handlar om upplevelser av Göteborg som helhet, men upplevelser av trygghet kommer även att beröras i senare kapitel om möten med Göteborgs Stads verksamheter.

Upplevd trygghet i Göteborg

I enkäten fick svarspersonerna ta ställning till påståendet ”Göteborg är en trygg och säker stad”. De flesta uppfattade att påståendet var mer riktigt än oriktigt: 20 procent svarade att det var *helt* riktigt och sammanlagt 82 procent att det åtminstone delvis var det (diagram 6). Resultatet visar på en mer utbredd trygghet bland de svarande jämfört med resultatet från SOM-undersökningen 2022, där bara 9 procent instämde helt och 55 procent åtminstone delvis.

Diagram 6. Uppfattning om att Göteborg ”är en trygg och säker stad” (procent)

Frågan är formulerad som ett påstående (bland flera) om Göteborg: Här följer några påståenden om Göteborg som stad. Markera för varje påstående det svar som ligger närmast din egen uppfattning. Delfrågan gäller: [Göteborg] Är en trygg och säker stad. Svartalternativen enligt diagrammets redovisning.

Kommentar: Resultaten från enkäten baseras på 634 svar. SOM-resultaten baseras på 4 089 svar.

En jämförelse mellan olika åldersgrupper visar att uppfattningen att Göteborg är en trygg och säker stad är vanligast bland de äldsta svarspersonerna, men resultatet behöver tolkas försiktigt utifrån det begränsade svarsunderlaget (diagram 7). Det finns inga entydiga könsskillnader i frågan. De boende i stadsområde Centrum sticker ut genom att tre av tio instämmer helt i att Göteborg är en trygg och säker stad, men om vi ser även till dem som instämmer delvis är andelen ungefär i nivå med övriga stadsområden. De svarspersoner som uppger att de alltid bär någon synlig symbol som visar deras muslimska identitet uppfattar i något högre grad att staden är trygg och säker jämfört med gruppen som aldrig gör det.

Diagram 7. Uppfattar helt eller delvis att Göteborg "är en trygg och säker stad", utifrån kön, ålder, stadsområde och synliggörande av muslimsk identitet (procent)

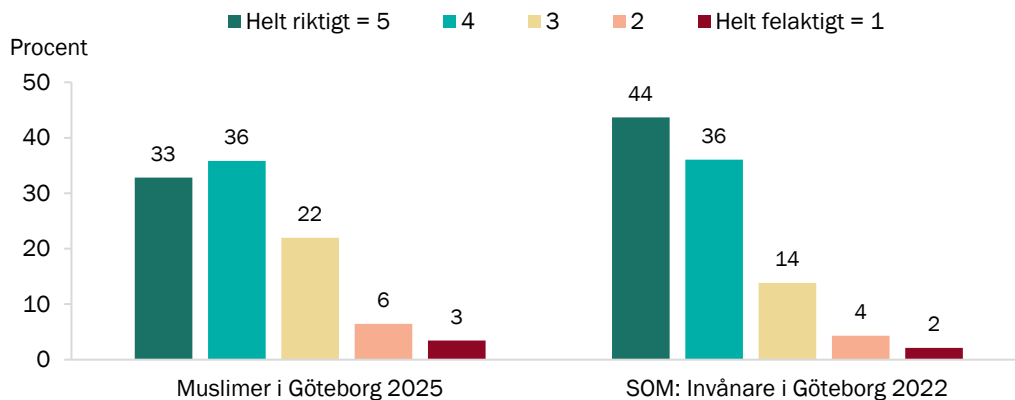
Kommentar: * Svarsgruppen 65 år och äldre begränsas till 25 personer, vilket innebär att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (procentvärden redovisas därför inte för dessa staplar). Svarsunderlaget är begränsat även beträffande Centrum (50 personer) och Sydväst (56 personer). Övriga svarsgrupper omfattar minst 110 personer.

Trygghet i det egna bostadsområdet

Enkäten innehöll även en fråga om tryggheten i det egna bostadsområdet. Majoriteten av de svarande anger att de känner sig trygga i det egna bostadsområdet. Svarsskalan var femgradig, där "helt riktigt" motsvarade 5 och "helt felaktigt" 1. Om både 4 och 5 räknas som uttryck för trygghet, kan nära sju av tio beskrivas som trygga i sitt bostadsområde (diagram 8, sidan 36). Nästan var tionde kan på motsvarande vis beskrivas som otrygga. Medelvärdet var 3,9 på den femgradiga skalan.

En jämförelse med SOM-undersökningen 2022 indikerar att de svarande i denna undersökning i något lägre grad är trygga i bostadsområdet jämfört med Göteborgs invånare i allmänhet (där medelvärdet var 4,1).

Diagram 8. Upplevelse av trygghet i det egna bostadsområdet (procent)

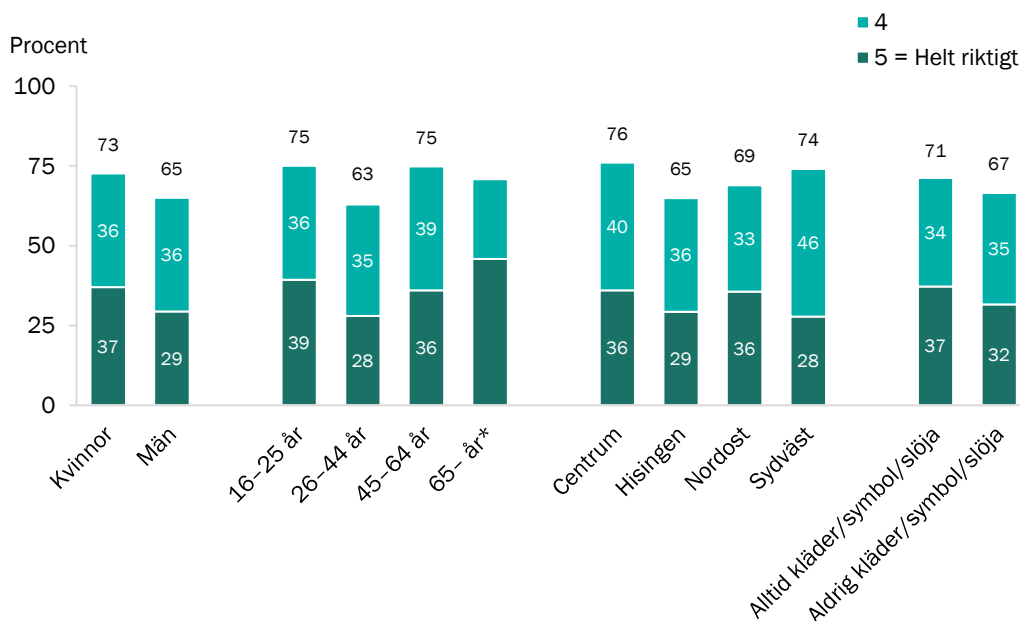

Frågan är formulerad som ett påstående: *Jag känner mig trygg i mitt bostadsområde*. Svarsalternativen motsvaras av värde 1 till 5, där 1 motsvaras av "Helt felaktigt" och 5 av "Helt riktigt".

Kommentar: Resultaten från enkäten baseras på 634 svar. SOM-resultaten baseras på 4 052 svar.

Upplevelsen av trygghet skiljer sig inte på något tydligt sätt mellan svars personer bosatta i olika stadsområden (diagram 9). Könsskillnaden är tydligare, där kvinnorna uttrycker att de är trygga i det egna bostadsområdet i lite högre grad än männen. Svarspersonerna i gruppen 26–44 år uppger i mindre utsträckning än övriga åldersgrupper att de är trygga. Gruppen som alltid synliggör sin muslimska identitet genom symboler, kläder eller slöja uttrycker i något högre grad att de är trygga i det egna bostadsområdet jämfört med gruppen som aldrig gör det.

Diagram 9. Känner sig trygg i det egna bostadsområdet, utifrån kön, ålder, stadsområde och synliggörande av muslimsk identitet (procent)

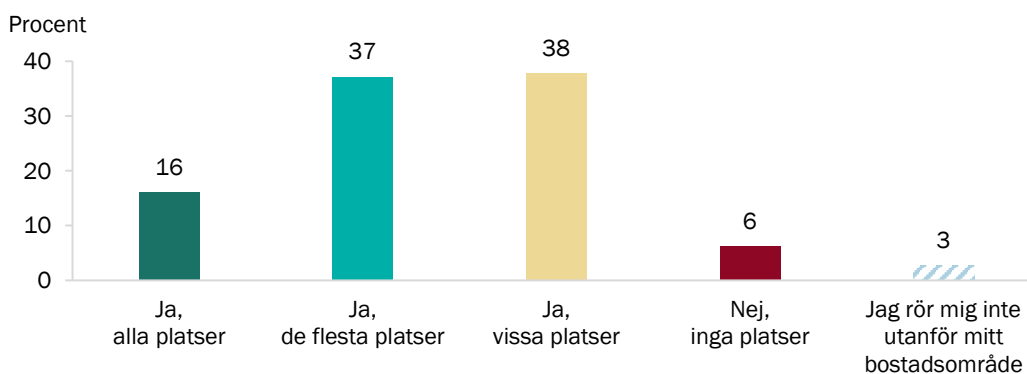

Kommentar: * Svarsgruppen 65 år och äldre begränsas till 24 personer, vilket innebär att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (procentvärden redovisas därför inte för dessa staplar). Svarsunderlaget är begränsat även beträffande Centrum (50 personer) och Sydväst (54 personer). Övriga svarsgrupper omfattar minst 112 personer.

Trygghet utanför det egna bostadsområdet

Enkäten innehåller även en fråga om trygghet på platser *utanför* det egna bostadsområdet. Av de svarande uttrycker drygt hälften att de är trygga på de flesta eller alla platser utanför sitt bostadsområde (diagram 10). Ytterligare en dryg tredjedel svarar att de känner sig trygga på vissa platser. En mindre andel (6 procent) uppger att de inte känner sig trygga på några platser. Därutöver uppger några svarande att de inte rör sig utanför sitt bostadsområde (3 procent). Det senare vet vi inte orsaken till genom enkäten, men vi kan konstatera att flertalet i denna grupp uppfattar att Göteborg (åtminstone delvis) är en trygg och säker stad.

Diagram 10. Upplevelse av trygghet i områden eller på platser utanför det egna bostadsområdet (procent)

Frågans formulering: *Känner du dig trygg när du vistas i områden eller på platser utanför ditt bostadsområde i Göteborg?* Svarsalternativ enligt diagrammets redovisning.

Kommentar: Resultaten baseras på 634 svar.

Bland de svarande fanns en viss könsskillnad, där det var lite vanligare att män än kvinnor uttryckte att de är trygga utanför det egna bostadsområdet. Av männen upp gav 20 procent att de var trygga på alla platser och sammantaget 57 procent att de var trygga på de flesta platser. Bland kvinnorna kände sig 12 procent trygga på alla platser och 49 procent trygga på de flesta platser (diagram 11, sidan 38). Här är alltså könsskillnaden den omvända jämfört med den upplevda tryggheten inom det egna bostadsområdet.

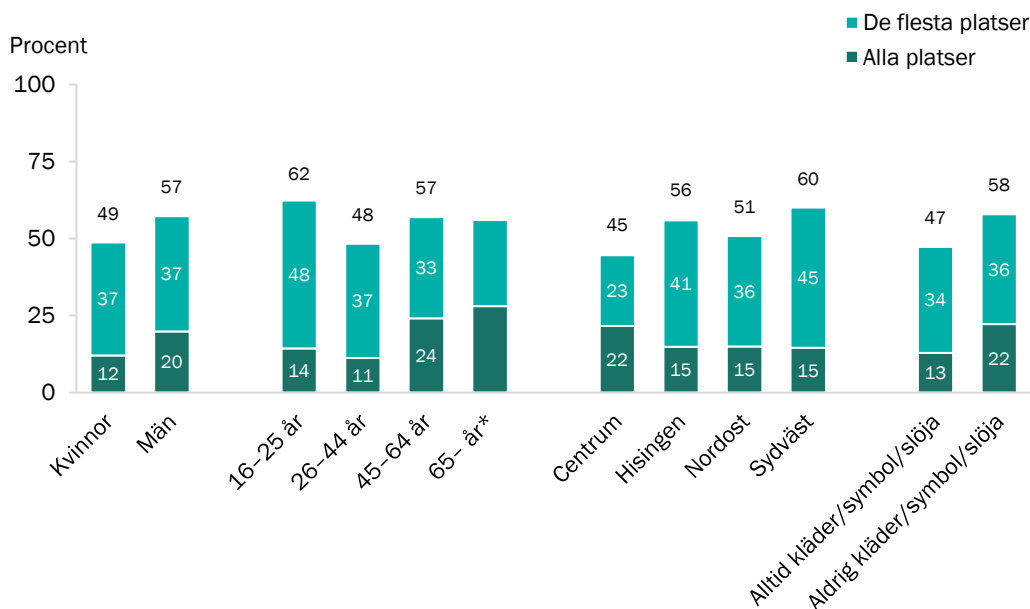
Precis som vad gällde det egna bostadsområdet är åldersgruppen 26–44 år i minst utsträckning trygga på andra håll i staden.

Med utgångspunkt i vilket stadsområde de svarande bor framkommer att mindre än hälften av Centrum-invånarna uppger att de är trygga på de flesta platser utanför det egna bostadsområdet, medan detta gäller mer än hälften av invånarna i övriga stadsområden (51–60 procent), med störst andel i Sydväst.

Synliggörande av muslimsk identitet har ett starkare samband med trygghet på platser utanför det egna bostadsområdet än i det egna bostadsområdet – och sambandet går i annan riktning. Av de som aldrig bär någon typ av symbol för muslimsk identitet som kläder/slöja uppger omkring 58 procent att de är trygga på

åtminstone de flesta platser utanför det egna bostadsområdet, jämfört med 47 procent av dem som alltid bär synliga tecken på muslimsk identitet.

Diagram 11. Trygg på platser utanför det egna bostadsområdet, utifrån kön, ålder, stadsområde och synliggörande av muslimsk identitet (procent)

Kommentar: Personer som svarat att de inte rör sig utanför sitt bostadsområde (totalt 3 procent) är inkluderade i analysen.

* Svarsgruppen 65 år och äldre begränsas till 25 personer, vilket innebär att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (procentvärden redovisas därför inte för dessa staplar). Svarsunderlaget är begränsat även beträffande Centrum (51 personer) och Sydväst (55 personer). Övriga svarsgrupper omfattar minst 112 personer.

Jämförelse av trygghet inom och utanför bostadsområdet

Enkätfrågorna om trygghet i bostadsområdet och om trygghet utanför bostadsområdet är inte helt jämförbart formulerade. Men en jämförelse av resultaten som redovisats ovan pekar på att tryggheten tenderar att vara mer utbredd i det egna bostadsområdet än utanför.

För att kunna röra sig fritt i vardagen bör naturligtvis trygghet upplevas på båda håll. Av de 629 svarspersoner som besvarat båda enkätfrågorna uppger mindre än hälften, 43 procent, att de är trygga *både* i det egna bostadsområdet och på de flesta platser utanför bostadsområdet (tabell 10, sidan 39). Tvärtom känner sig 21 procent inte trygga i *något* av dessa avseenden. 26 procent uppger att de är trygga i det egna bostadsområdet men inte på de flesta platser utanför bostadsområdet, medan det omvända är ovanligare (10 procent).

Vi har ovan beskrivit lite olika mönster utifrån kön när det kommer till trygghet inom i jämförelse med utanför bostadsområdet. I den här analysen kan vi konstatera att det är vanligare att männen är trygga både inom och utanför det egna bostadsområdet: 46 mot 39 procent av kvinnorna. Samtidigt är andelen som kan tolkas som otrygga både inom och utanför bostadsområdet något större bland männen än kvinnorna (23 mot 19 procent). Den tydligaste könsskillnaden är att det bland

kvinnorna är vanligare att vara trygg i det egna bostadsområdet men samtidigt inte vara det utanför bostadsområdet: 33 procent jämfört med 19 procent av männen.

Motsvarande analys där vi jämför svarsgruppen som uppger att de *alltid* bär symboler, slöja eller kläder som visar deras muslimska identitet med dem som *aldrig* gör det, visar att gruppen som aldrig synliggör sin muslimska identitet på detta sätt i något större utsträckning är trygga *både* i det egna bostadsområdet och på de flesta platser utanför: 47 mot 39 procent. Bland de som alltid bär synliga symboler för deras muslimska identitet är det en större andel som inte tycks ha med sig tryggheten när de lämnar det egna bostadsområdet: 31 mot 20 procent.

Tabell 10. Kombinationer av trygghet inom och utanför bostadsområdet, samtliga samt utifrån kön respektive synlig muslimsk identitet (procent)

	Samtliga	Kvinnor	Män	Bär <i>alltid</i> kläder/symbol/ slöja	Bär <i>aldrig</i> kläder/symbol/ slöja
Trygg i bostadsområdet OCH på de flesta platser utanför bostadsområdet	43	39	46	39	47
Trygg i bostadsområdet MEN inte trygg på de flesta platser utanför bostadsområdet	26	33	19	31	20
Trygg på de flesta platser utanför bostadsområdet MEN inte trygg i bostadsområdet	10	9	12	9	11
INTE trygg vare sig i bostads- området eller på de flesta platser utanför bostadsområdet	21	19	23	21	22
Summa procent	100	100	100	100	100
Antal svarande	629	291	333	237	207

Kommentar: För frågornas formulering, se kommentarer till diagram 8 och 10. Definitionen av trygghet i bostadsområdet motsvarar den totala andelen redovisad i diagram 9, definitionen av trygghet utanför bostadsområdet motsvarar den i diagram 11.

Mer och mindre trygghet genom slöjanvändning

I enkäten fick svarspersonerna som uppgett att de bär slöja en följdfråga om hur de upplever att det påverkar deras trygghet på offentliga platser. Av de som alltid bär slöja är det fler som känner sig *mindre* trygga med slöja än som känner sig *mer* trygga med slöja: 43 mot 29 procent. 22 procent upplever att slöjan inte påverkar deras känsla av trygghet på offentliga platser (diagram 12, sidan 40).

Skillnaden är större i gruppen som bär slöja bara ibland, men det ska noteras att den svarsgruppen är liten och resultatet därför behöver tolkas försiktigt.

Diagram 12. Upplevelse av trygghet med slöja (procent)

Frågans formulering: *Påverkar slöjan din känsla av trygghet på offentliga platser?* Svarsalternativ enligt diagrammets redovisning, förutom att de två första inleddes med ett "Ja, ".

Kommentar: Analysen är avgränsad till kvinnor samt personer som svarat "annat" på frågan om kön. Svarsunderlaget för gruppen som uppgett att de bär slöja ibland är begränsat till 30 personer och behöver därmed tolkas försiktigt (procentvärden redovisas därför inte för dessa staplar). Gruppen som uppgett att de alltid bär slöja utgörs av 235 personer.

Trygghet i moskéer

Enkäten innehöll en fråga om upplevd trygghet i samband med moskébesök. Av de 615 svars personer som har tagit ställning till påståendet "Jag känner mig trygg när jag besöker en moské i Göteborg" instämde 44 procent helt i påståendet (diagram 13). Svarsskalan var femgradig, där "helt riktigt" motsvarade värde 5 och "helt felaktigt" värde 1. Om även värde 4 räknas som ett uttryck för trygghet kan 67 procent beskrivas som trygga vid sina moskébesök. På motsvarande vis kan 14 procent beskrivas som otrygga. Medelvärde var 3,9.

För vissa muslimer kan moskébesök utgöra en regelbunden aktivitet. Av den här enkäten kan vi inte uttala oss om hur vanligt det är bland muslimer i allmänhet att besöka en moské. Däremot kan vi, utifrån svaren på en fråga som berörde trygghet vid moskébesök, konstatera att 6 procent av svars personerna i denna enkät valde svarsalternativet "Jag besöker inte moskén".

Diagram 13. Upplevelse av trygghet vid moskébesök (procent)

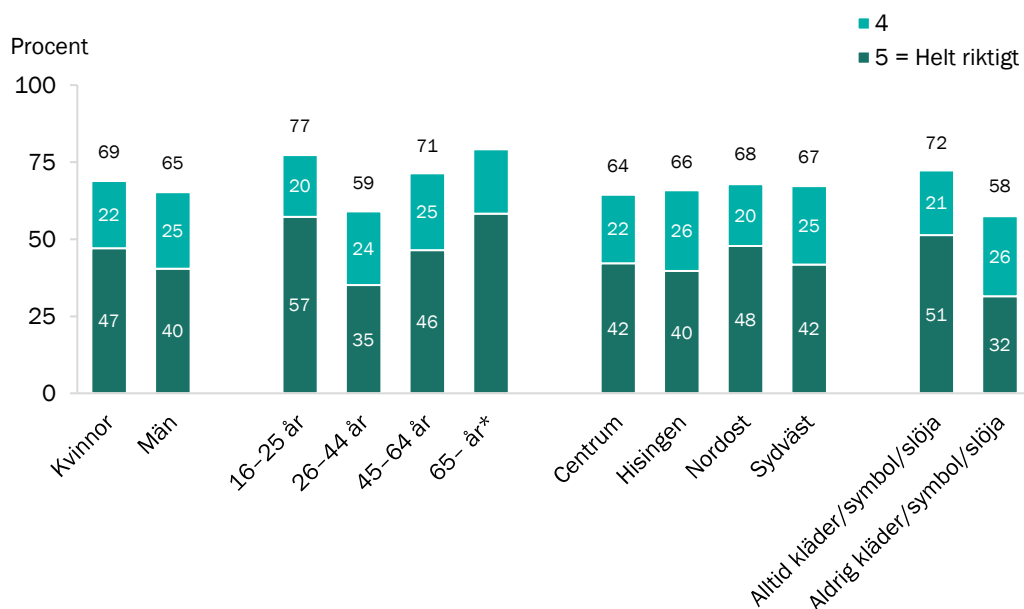
Frågan är formulerad som ett påstående: *Jag känner mig trygg när jag besöker en moské i Göteborg.* Svarsalternativen motsvaras av värde 1 till 5, där 1 motsvaras av "Helt felaktigt" och 5 av "Helt riktigt".

Kommentar: Resultaten baseras på 615 svar.

Kvinnorna beskriver att de känner sig trygga vid moskébesök i lite högre grad än männen (diagram 14). Svarande i åldersgruppen 26–44 år upplever i lägre grad än övriga åldersgrupper att de känner sig trygga vid moskébesök. Det finns inga tydliga skillnader mellan stadsområden, men de som bor i Nordost uttrycker i något högre grad att de känner sig trygga jämfört med övriga områden.

När det gäller trygghet vid moskébesök pekar resultaten på att tryggheten är mer utbredd bland personer som bär synliga symboler för muslimsk identitet: i gruppen som uppger att de alltid gör det instämmer hälften helt i att de känner sig trygga, mot var tredje i gruppen som aldrig gör det. Skillnaden mellan grupperna består även om vi inkluderar dem som instämmer nästan helt.

Diagram 14. Känner sig trygg vid moskébesök, utifrån kön, ålder, stadsområde och synliggörande av muslimsk identitet (procent)

Kommentar: * Svarsgruppen 65 år och äldre begränsas till 24 personer, vilket innebär att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (procentvärden redovisas därför inte för dessa staplar). Svarsunderlaget är begränsat även beträffande Centrum (45 personer) och Sydväst (55 personer). Övriga svarsgrupper omfattar minst 110 personer.

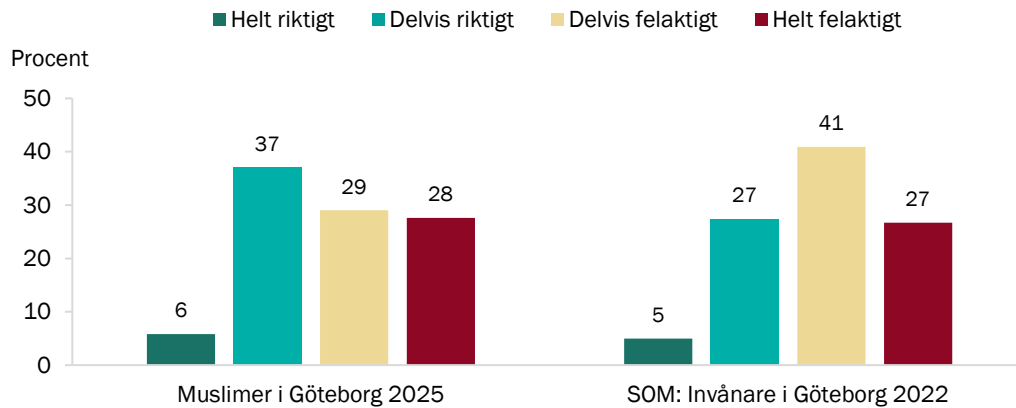
Några av enkätens fritextsvar tar upp frågan om trygghet när man besöker moskén. En svarsperson betonar att otryggheten i moskén handlar om utsatthet från främlingar och inte från religionen. Ett par av svaren tar upp rädsla för att drabbas av en attack eller attentat mot moskén.

Upplevelser av rasism och diskriminering: enkätresultat

I enkäten fick de svarande ta ställning till påståendet ”Göteborg är en stad fri från rasism”. Endast 6 procent instämmer helt i påståendet, men totalt 43 procent instämmer åtminstone delvis (diagram 15, sidan 42). Tvärtom är det många som tycker påståendet är felaktigt, 28 procent tycker att det är *helt* felaktigt.

Resultatet kan jämföras med motsvarande resultat från SOM-undersökningen i Göteborg 2022. I båda undersökningarna tar en majoritet av svarspersonerna avstånd från påståendet, men i SOM-undersökningen är det ännu fler som gör det.

Diagram 15. Uppfattning om att Göteborg "är en stad fri från rasism" (procent)

Frågan är formulerad som ett påstående (bland flera) om Göteborg: Här följer några påståenden om Göteborg som stad. Markera för varje påstående det svar som ligger närmast din egen uppfattning. Delfrågan gäller: [Göteborg] Är en stad fri från rasism. Svarsalternativen enligt diagrammets redovisning.

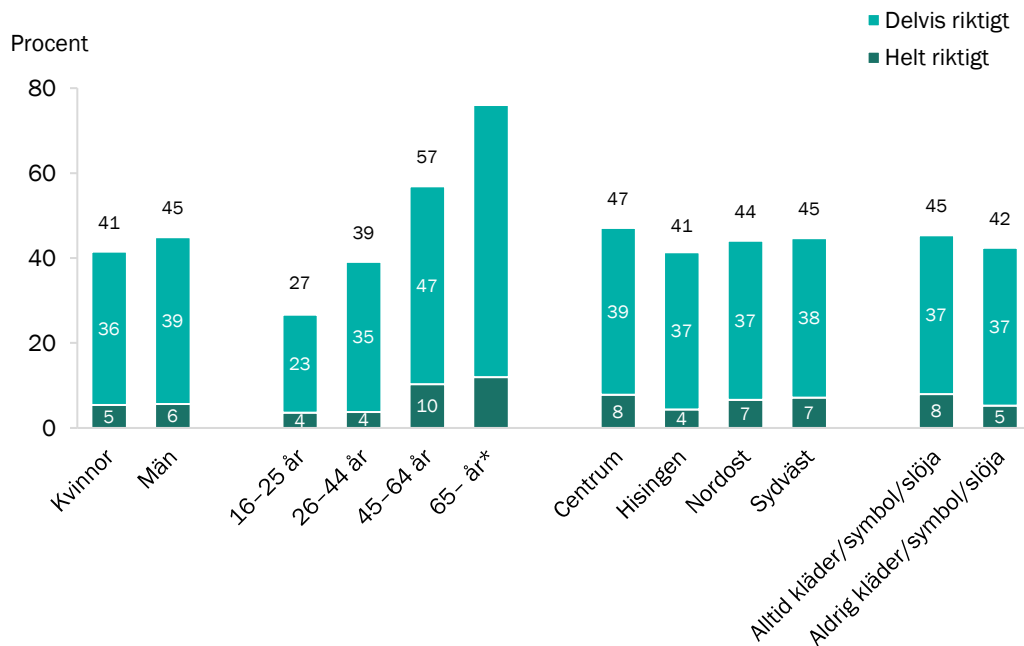
Kommentar: Resultaten från enkäten baseras på 634 svar. SOM-resultaten baseras på 4 023 svar.

En jämförelse mellan olika invånargrupper visar att uppfattningen att Göteborg är en stad fri från rasism är vanligare bland äldre än bland yngre. I gruppen 16–25 år uppfattar drygt var fjärde att påståendet är åtminstone delvis riktigt, bland dem 45 år och äldre gäller det mer än hälften (diagram 16, sidan 43). Svarsunderlaget i den äldsta gruppen, 65 år och äldre, är mycket litet, vilket gör att det resultatet måste tolkas försiktigt.

Det finns en liten könsskillnad i resultatet, där män som besvarat frågan i lite större utsträckning instämmer i påståendet än kvinnor, men bland både män och kvinnor instämmer mindre än hälften. Skillnaderna utifrån stadsområde är relativt små, men resultaten pekar på att Hisingens invånare i minst utsträckning håller med om att Göteborg är en stad fri från rasism.

Bland svarande som uppger att de alltid bär kläder eller symboler som visar deras muslimska identitet är det en något större andel som håller med om att "Göteborg är en stad fri från rasism" jämfört med dem som aldrig gör det, men skillnaden är liten.

Diagram 16. Uppfattar helt eller delvis att Göteborg "är stad fri från rasism", utifrån kön, ålder, stadsområde och synliggörande av muslimsk identitet (procent)

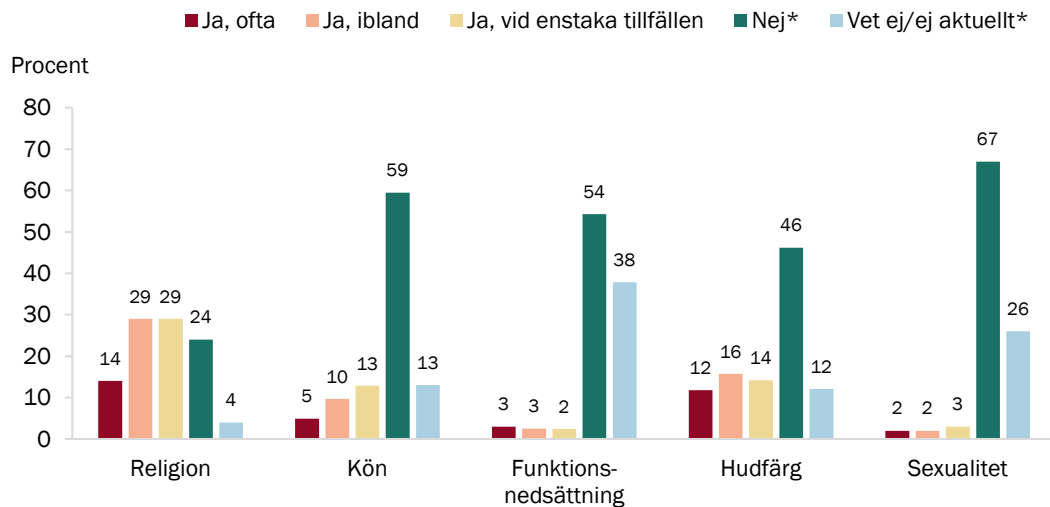
Kommentar: * Svarsgruppen 65 år och äldre begränsas till 25 personer, vilket innebär att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (procentvärden redovisas därför inte för dessa staplar). Svarsunderlaget är begränsat även beträffande Centrum (51 personer) och Sydväst (56 personer). Övriga svarsgrupper omfattar minst 110 personer.

Upplevelser av hat, hot eller diskriminering

Upplevelser av trygghet och otrygghet kan vara grundat i erfarenheter av utsatthet. Fokus för denna enkät har varit religiös identitet och tillhörighet, men utsatthet bland muslimer behöver inte nödvändigtvis vara kopplat till att man är muslim. Därför innehöll enkäten även en fråga om man upplevt hat, hot eller diskriminering på andra grunder: kön, funktionsnedsättning, hudfärg och sexualitet. Frågan var inte avgränsad i tid.

Resultaten visar att det var vanligast att uppleva utsatthet kopplad till religion, och näst vanligast kopplat till hudfärg. Av de svarande uppger 14 procent att de ofta har upplevt hat, hot eller diskriminering på grund av sin religion, och om vi lägger till dem som svarade att det skett ibland gäller det drygt 40 procent (diagram 17, sidan 44). Andelen som upplevt hat, hot eller diskriminering som de kopplar till sin hudfärg är nästan lika stor bland de som drabbats *ofta*, men i detta avseende är det väsentligt fler som svarar att de inte upplevt detta. Sammantaget uppger var femte svarsperson att de ofta utsätts för hat, hot eller diskriminering utifrån någon av grunderna, och drygt hälften åtminstone ibland.

Diagram 17. Upplevelse av hat, hot eller diskriminering på olika grunder (procent)

Frågans formulering: *Har du upplevt hat, hot eller diskriminering i Göteborg på grund av din/ditt:* Delfrågor och svarsalternativ enligt diagrammets redovisning.

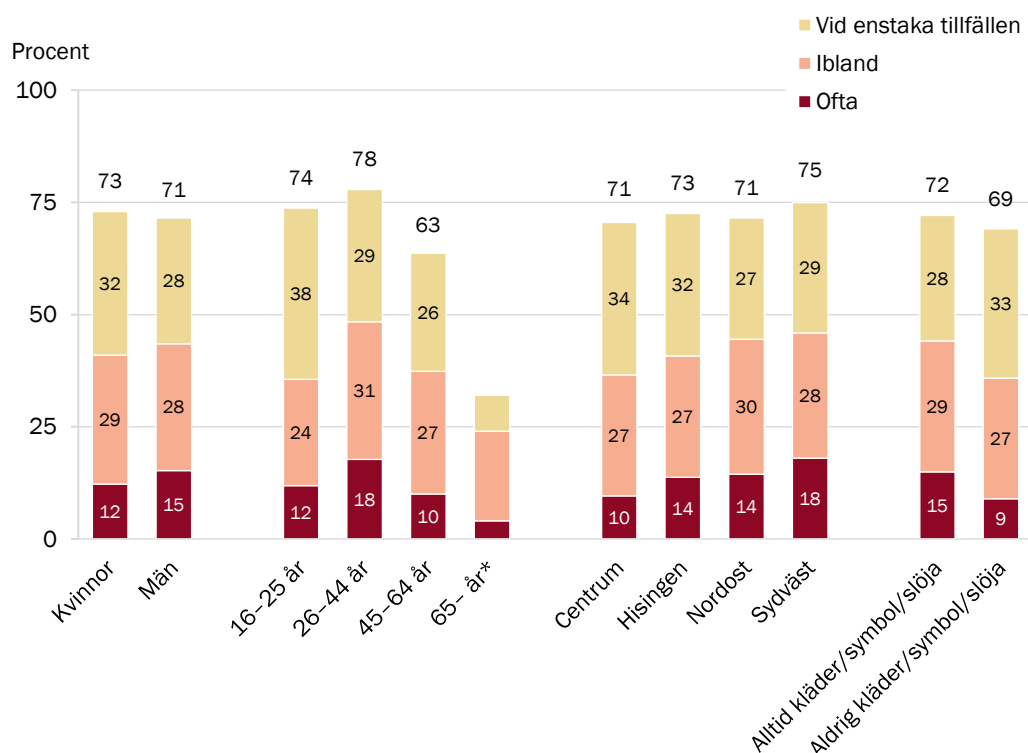
Kommentar: Bortfallet på en enskild delfråga har lagts samman med "Vet ej/ej aktuellt" eftersom det tenderar att botten i icke-berördhet. Det utgör mellan 0,1 och 5,8 procent av de 669 personer som besvarat minst någon av delfrågorna.

Hat, hot eller diskriminering kopplat till religion tycks vara ungefär lika vanligt hos både kvinnor och män, med liten tendens till att männen drabbats oftare än kvinnorna (diagram 18, sidan 45). Det tycks också drabba personer i åldersgruppen 26–44 år oftare än övriga åldersgrupper, och i minst utsträckning de äldsta, även om resultatet för den gruppen måste tolkas försiktigt på grund av det begränsade svarsunderlaget.

Resultaten pekar på att den här typen av erfarenheter är vanligare bland de som bor i stadsområde Sydväst än i Centrum, med Hisingen och Nordost där emellan. Det är också vanligare att uppleva hat, hot och diskriminering på grund av religion bland personer som bär symboler, slöja eller kläder som visar deras muslimska identitet jämfört med de som inte gör det.

I enkätens fritextsvar lyfts exempel på att det kan vara svårt att alltid veta vad diskriminering eller negativt bemötande beror på, och att olika faktorer kan förstärka varandra. Några personer tar upp att utsattheten kan vara särskilt stor om man både är muslim och mörkhyad, där en person exempelvis beskriver det som att "jag antar att folk har fler fula ord att kommentera när en annorlunda hudfärg och själ kommer i samma paket."

Diagram 18. Upplevt hat, hot eller diskriminering på grund av sin religion, utifrån kön, ålder, stadsområde och synliggörande av muslimsk identitet (procent)

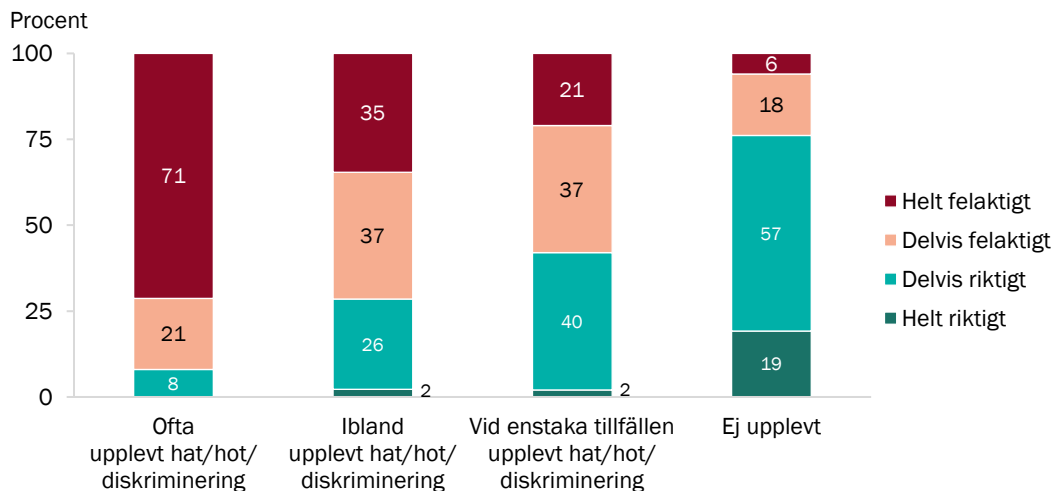
Kommentar: * Svarsgruppen 65 år och äldre begränsas till 25 personer, vilket innebär att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (procentvärden redovisas därför inte för dessa staplar). Svarsunderlaget är begränsat även beträffande Centrum (52 personer) och Sydväst (61 personer). Övriga svarsgrupper omfattar minst 118 personer.

I enkäten fanns den uppföljande frågan ”Om ja, vem/vilka var det som utsatte dig? Du kan kryssa för flera alternativ”. Det vanligaste var att ha utsatts av ”en eller flera främlingar”, följt av ”någon på mitt arbete/i min skola” (131 kryss). Minst vanligt var ”någon i min närhet” (28 kryss). Här finns också ett fåtal fritextsvar som beskriver att man exempelvis utsatts av polis, politiker, socialtjänst eller hyresvärd eller personer i ens omgivning som inte vet att man är muslim och uttalar sig negativt om muslimer.

Samband mellan uppfattning om rasism och egen erfarenhet av utsatthet

Vi har tidigare beskrivit hur svarspersonerna uppfattade enkätens påstående om att ”Göteborg är en stad fri från rasism”. Dessa uppfattningar är möjliga att relatera till erfarenheter av hat, hot eller diskriminering i staden kopplat till sin religion. Bland svarspersonerna med sådana erfarenheter hör det till undantagen att helt instämma i påståendet att staden är fri från rasism – vilket däremot gäller närmare 20 procent av dem som *inte* har dessa erfarenheter (diagram 19, sidan 46). Av de som uppger att de *ofta* upplevt hat, hot eller diskriminering kopplat till sin religion är det tvärtom 71 procent som anser att påståendet att Göteborg är fritt från rasism är helt felaktigt – jämfört med 6 procent av dem som inte upplevt detta. Även mindre frekventa upplevelser av diskriminering ser ut att hänga samman med upplevelsen av Göteborg i det här avseendet.

Diagram 19. Uppfattar helt eller delvis att Göteborg "är en stad fri från rasism", utifrån erfarenhet av att ha upplevt hat, hot eller diskriminering i Göteborg på grund av sin religion (procent)

Kommentar: Svarsunderlaget i grupperna utgörs av mellan 87 och 186 personer. Frågan om hat, hot eller diskriminering inkluderade även ett svarsalternativ "vet ej/ej aktuellt" (se diagram 17), begränsad till 26 personer och har inte inkluderats i analysen.

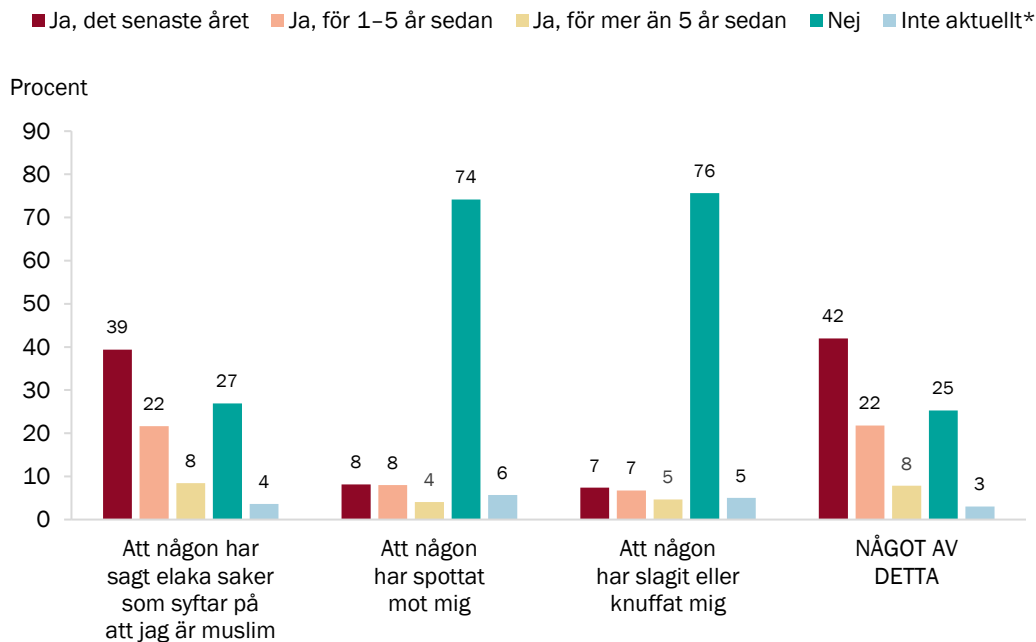
Muntliga eller fysiska angrepp

I enkäten ställdes specifika frågor om upplevelser av utsatthet, frågor som av enkätens testgrupp lyftes som särskilt jobbiga att minnas och svara på. Frågan var "Har du upplevt någon av följande saker i Göteborg?", följt av fyra exempel: "Att någon har sagt elaka saker som syftar på att jag är muslim", "Att någon har spottat mot mig", "Att någon har slagit eller knuffat mig" respektive "Att någon har ryckt i min slöja". För de som varit med om något av detta graderades svarsalternativen i tid: om det hänt det senaste året, för upp till fem år sedan eller för mer än fem år sedan.

Resultaten visar att den allra vanligaste upplevelsen var att någon sagt elaka saker som syftar på att man är muslim. Närmare 40 procent svarade att de hade varit med om detta under det senaste året, och sammantaget hade ungefär 60 procent varit med om det under de senaste fem åren (diagram 20, sidan 47). 27 procent uppgav att de inte hade upplevt detta i Göteborg.

De andra exemplen var mindre vanliga, men åtta procent hade under det senaste året varit med om att någon spottat mot dem, och ytterligare åtta procent hade varit med om detta de senaste fem åren. Sju procent hade blivit slagna eller knuffade det senaste året, och ytterligare sju procent hade blivit slagna eller knuffade de senaste fem åren.

Diagram 20. Utsatt för muntliga eller fysiska angrepp i Göteborg (procent)

Frågans formulering: *Har du upplevt någon av följande saker i Göteborg?* Delfrågor och svarsalternativ enligt diagrammets redovisning. Ytterligare en delfråga var "Att någon har ryckt i min slöja", vilken inte redovisas i diagrammet eftersom den inte berör alla.

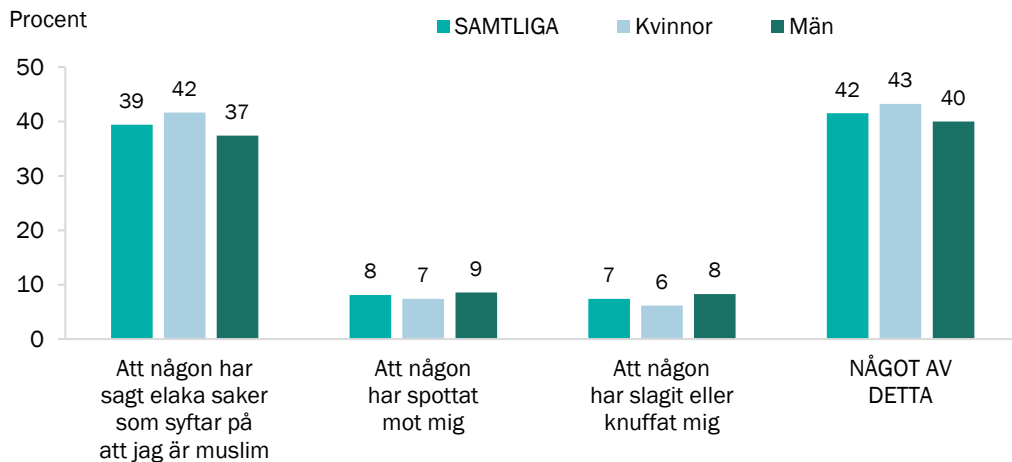
Kommentar: Resultaten baseras på 665 svarspersoner.

* Bortfallet på en enskild delfråga har lagts samman med "Inte aktuellt" eftersom det tenderar att bottna i icke-berördhet.

Frågan inkluderade alltså även en delfråga om i vilken mån man varit med om att någon ryckt i ens slöja. Av svarsgruppens kvinnor uppgav 4 procent att detta hänt under det senaste året och sammantaget 10 procent att det hänt någon gång. Med avgränsning till de kvinnor som uppgett att de alltid eller ibland bär slöja gäller det sammantaget 13 procent (4 procent under det senaste året).

Skillnaderna utifrån kön är relativt små, men en något större andel kvinnor än män anger att någon *det senaste året* sagt elaka saker som syftar på att de är muslimer: 42 procent av kvinnorna jämfört med 37 procent av männen (diagram 21, sidan 48). Utsattheten för att bli spottad på, slagen eller knuffad tycks vara relativt lika mellan könen, även om männen i något högre grad utsatts för detta.

Diagram 21. Upplevt följande under det senaste året (procent)

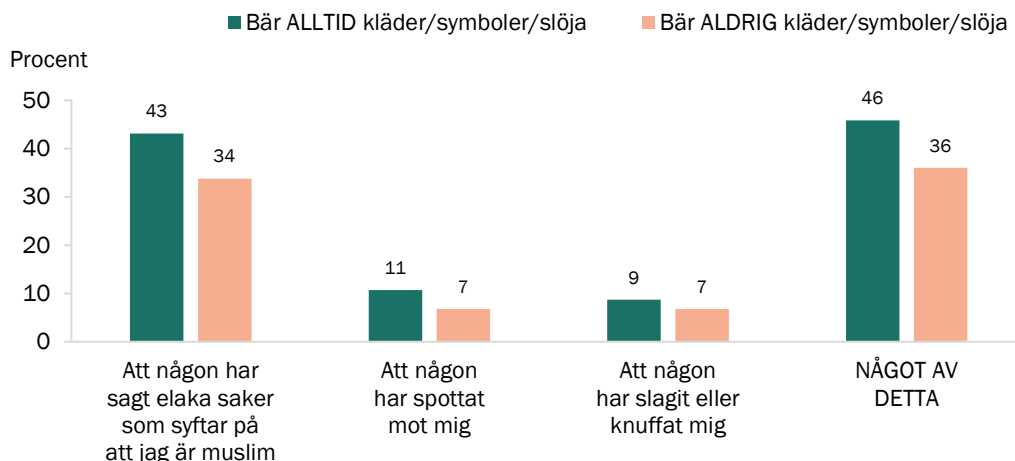

Frågans formulering: *Har du upplevt någon av följande saker i Göteborg?* Delfrågor enligt diagrammets redovisning. Svarsalternativ: Ja, det senaste året; Ja, för 1–5 år sedan; Ja, för mer än 5 år sedan; Nej; Inte aktuellt.

Kommentar: Diagrammet visar andelen som svarat "Ja, det senaste året", av samtliga som besvarat något av frågan som helhet, vilket innebär att svar "Inte aktuellt" ingår i meningen icke-upplevt. Resultaten baseras på 665 svarspersoner: 310 kvinnor och 350 män.

Ett mönster i svaren hänger samman med om de svarande angett att de använder kläder eller symboler som synliggör deras muslimska identitet. I svarsgruppen som angett att de *alltid* bär detta är andelen som utsatts större beträffande samtliga typer av muntliga eller fysiska angrepp, jämfört med dem som *aldrig* bär detta (diagram 22).

Diagram 22. Upplevt följande under det senaste året, utifrån synliggörande av muslimsk identitet (procent)

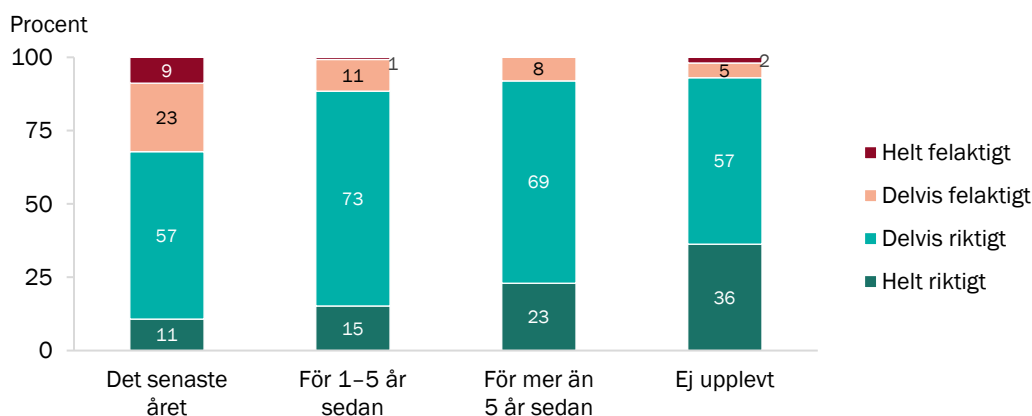

Kommentar: Antalet svarande i de två svarsgrupperna är 253 respektive 222 personer.

De svarspersoner som har upplevt (minst) något av detta upplever i mindre utsträckning än andra att "Göteborg är en trygg och säker stad" (se [Upplevd trygghet i Göteborg](#), sidan 34). Av de som uppger att de har drabbats under det senaste året

instämmer 11 procent helt i påståendet, vilket kan jämföras med 36 procent av dem som inte upplevt något av detta (diagram 23). Skillnaden blir relativt sett mindre om vi lägger till även de som instämmer *delvis* i påståendet, men den är fortfarande tydlig (68 mot 93 procent). Omvänt var det 32 procent i gruppen som drabbats det senaste året som svarade att påståendet var helt eller delvis *felaktigt* mot 7 procent i gruppen som inte hade upplevt detta. Även erfarenheter längre tillbaka i tiden än senaste året ser ut att hänga samman med upplevelsen av Göteborg som en trygg stad.

Diagram 23. Uppfattar helt eller delvis att Göteborg "är en trygg och säker stad", utifrån erfarenhet av att ha blivit muntligt och/eller fysiskt angripen* av någon i Göteborg (procent)

Kommentar: Svarsunderlaget "För mer än 5 år sedan" är begränsad till 51 personer, medan övriga tre grupper utgörs av mellan 138 och 261 personer.

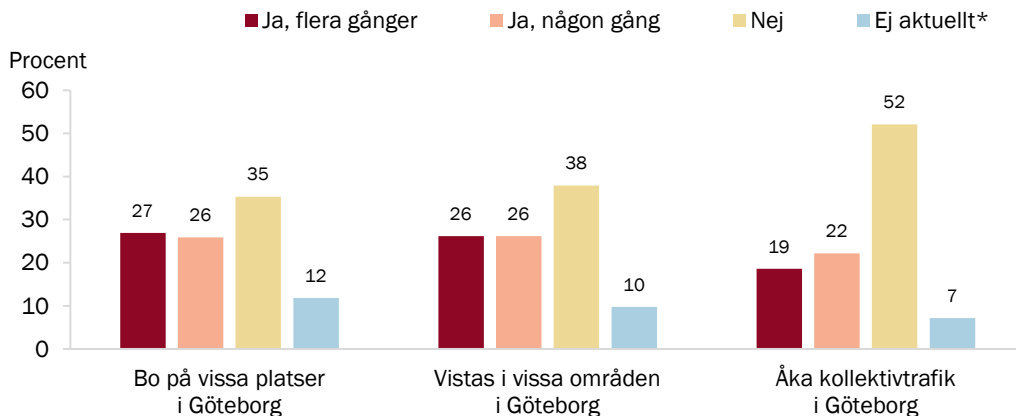
* Avser upplevelse av att någon i Göteborg har gjort (minst) något av tre saker mot en själv (baseras på svar på en annan enkätfråga): "Att någon har sagt elaka saker som syftar på att jag är muslim", "Att någon har spottat mot mig", "Att någon har slagit eller knuffat mig" (se diagram 20, sidan 47).

Undvikande – av rädsla för att utsättas för antimuslimsk rasism

I enkäten ställdes frågor om i vilken mån man har undvikit saker, på grund av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism. Frågorna gällde bland annat var man bor och vistas och resor med kollektivtrafik.

Ungefär hälften av de svarande uppger att de minst någon gång har undvikit att bo på vissa platser, vistas på vissa platser respektive åka kollektivtrafik (diagram 24, sidan 50). Det är ungefär lika många som svarar att det har hänt flera gånger som att det har hänt någon gång. Att undvika vissa platser tycks vara särskilt vanligt: drygt hälften uppger att de minst någon gång har undvikit att bo på vissa platser i Göteborg (53 procent) och ungefär lika många att de undvikit att vistas i vissa områden (54 procent). När det handlar om att undvika att åka kollektivtrafik av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism uppger drygt 40 procent att de gjort det minst någon gång. Även detta kan ha en geografisk koppling. När det kommer till att åka kollektivtrafik har relativt många, över hälften, svarat att de *inte* undvikit det.

Diagram 24. Undvikande val av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism (procent)

Frågans formulering: *Har du undvikit att göra något av nedanstående, på grund av rädsla för att utsättas för antimuslimsk rasism?* Delfrågor och svarsalternativ formulerade enligt diagrammets redovisning, med tillägg av ytterligare två delfrågor: *Välja en viss skola/utbildning* (redovisas på sidan 83) och *Delta i kulturevenemang* (redovisas på sidan 87).

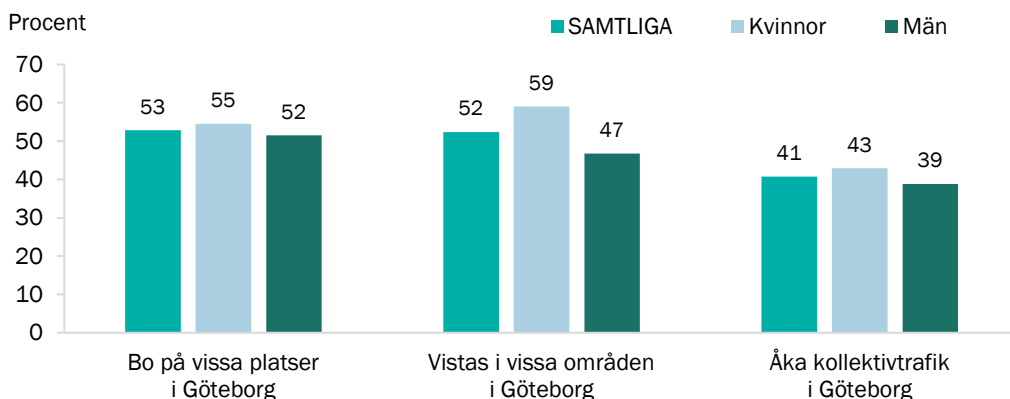
* Bortfallet på en enskild delfråga har lagts samman med "Inte aktuellt" eftersom det tenderar att bottna i icke-berördhet.

Kommentar: Resultaten baseras på 668 svarspersoner.

I enkätens fritextsvar kommenterar en person frågan och beskriver att hen inte valt bort något område att bo i, men att hen kommer att välja bort vissa områden i staden om hen någon gång behöver flytta.

När det gäller att undvika att vistas i vissa områden i Göteborg är det en tydligt större andel kvinnor än män som uppger att de gjort det (minst någon gång): 59 mot 47 procent (diagram 25). I övrigt är könsskillnaden relativt liten.

Diagram 25. Undvikande val av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism (procent)

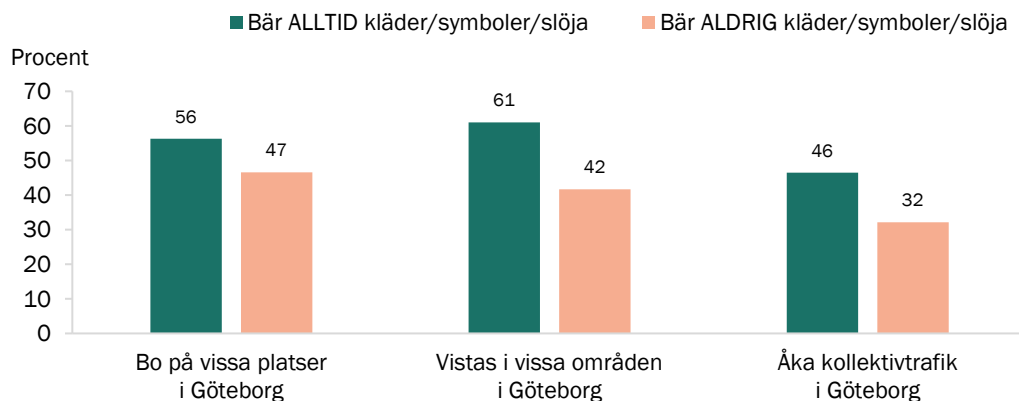

Frågans formulering: *Har du undvikit att göra något av nedanstående, på grund av rädsla för att utsättas för antimuslimsk rasism?* Delfrågor formulerade enligt diagrammets redovisning. Svarsalternativ: *Ja, flera gånger; Ja, någon gång; Nej; Ej aktuellt.*

Kommentar: Diagrammet visar andelen som svarat *Ja, flera gånger* eller *Ja, någon gång*, av samtliga som besvarat frågan samt de personer som hoppat över en enskild delfråga, dvs. detta bortfall samt de som svarat "Ej aktuellt" ingår i betydelsen av icke-undvikande.

Även här finns ett tydligt mönster i svaren utifrån om de svarande använder kläder eller symboler som synliggör deras muslimska identitet. Bland svarande som *alltid* bär detta är andelen större som undvikit vissa aktiviteter eller anpassat sina val i dessa avseenden, jämfört med de som aldrig bär synliga symboler (diagram 26).

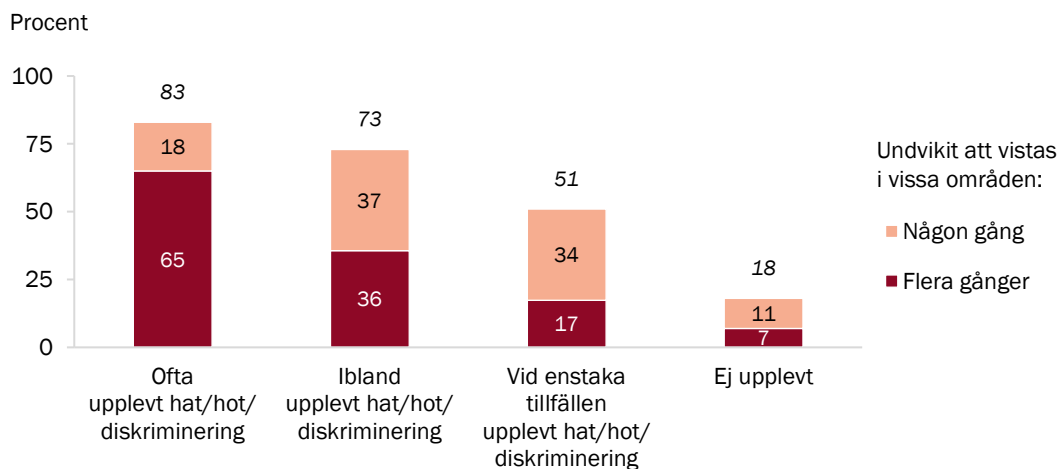
Diagram 26. Undvikit saker av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism, utifrån synliggörande av muslimsk identitet (procent)

Kommentar: Resultaten baseras på svar från 254 respektive 221 personer i de två svarsgrupperna. Se i övrigt kommentar till diagram 24 på sidan 50.

Det finns en tydlig koppling mellan de undvikande strategier som vi har beskrivit ovan och erfarenheter av att ha upplevt hat, hot eller diskriminering kopplat till sin religion (se sidan 43 och framåt). Det är särskilt tydligt när det gäller att vistas i vissa områden i staden. Av de svarande som uppger att de ofta upplevt hat, hot eller diskriminering på grund av sin religion har 65 procent undvikit att vistas i vissa områden i Göteborg – jämfört med 7 procent av de som inte upplevt detta (diagram 27). Även mindre frekventa upplevelser tycks ha bidragit till att man undviker vissa områden.

Diagram 27. Undvikit att vistas i vissa områden i Göteborg, utifrån erfarenhet av att ha upplevt hat, hot eller diskriminering i Göteborg på grund av sin religion (procent)

Kommentar: Svarsunderlaget i grupperna utgörs av mellan 91 och 160 personer.

Delaktighet i samhällslivet

Detta kapitel beskriver delaktighet i det göteborgska samhällslivet, som engagemang i samhällsfrågor och eventuellt undvikande av att delta i samhällslivet av oro för att utsättas för brott. Kapitlet sammanfattar också andra teman som rör delaktighet och engagemang som kommit upp i fokusgrupper och i enkäten.

Sammanfattning av kapitlet

- De svarande upplever att antimuslimsk rasism kan påverka förutsättningarna för att vara delaktig och engagerad i samhällslivet. Det lyfts önskemål om att öka kunskapen om islam och att skapa möten mellan muslimer och andra invånare för att minska fördomar. Det lyfts också önskemål om bättre förutsättningar att utöva sin religion.
- De svarande lyfter upplevelser av diskriminering och negativ särbehandling av muslimer, framför allt i arbetslivet.
- När det gäller engagemang i samhällslivet (som demonstrationer, diskussioner och möten) är de svarande mer aktiva i samhälls- och politiska frågor än stadens befolkning som helhet 2022, framför allt under de senaste 12 månaderna.
- De svarande har i olika grad avstått från vardagliga aktiviteter av oro för att utsättas för brott, där det vanligaste är att avstå från att gå ut vissa tider på dygnet. För samtliga exempel som tas upp i enkäten är det vanligare att de som svarat på enkäten undvikit vardagsaktiviteter jämfört med befolkningen som helhet i SOM-undersökningen 2022.

Nedan sammanfattas de svar från fokusgrupper och fritextsvar som rör delaktighet och engagemang i Göteborgs samhällsliv. Berättelserna följer inga på förhand givna teman. För fokusgrupperna handlar det om frågor som kommit upp i samtal om att leva och bo i Göteborg, och för fritextsvaren handlar det om svar på den avslutande öppna enkätfrågan "Är det något mer du vill säga till oss?". Det innebär att svaren inte ger någon helhetsbild av förutsättningar och önskemål kring engagemang i samhällslivet, men en inblick i vissa frågor som upplevs viktiga för de svarande.

Förutsättningar för samhällsengagemang

Både fokusgrupper och fritextsvar tar upp att antimuslimsk rasism kan påverka förutsättningarna att vara delaktig och engagerad i samhällslivet.

Deltagarna i ungdomsgruppen var i hög grad samhällsengagerade personer, som hade rekryterats till fokusgrupperna via kommunala projekt och verksamheter. Att som ung muslim engagera sig i samhällsfrågor i Göteborg kunde dock ha personliga konsekvenser. En av deltagarna berättade om när hon intervjuats av media, och kommentarsfältet till artikeln innehöll hotfulla kommentarer. Ibland kunde hon

känna sig rädd i sitt engagemang. Även i fritextsvaren lyfts exempel på att man kan undvika samhällsengagemang av rädsla för rasism:

Ofta undviker jag att kommentera politiska händelser av rädsla för den skada som kan uppstå till följd av diskriminering. Jag känner inte att jag, som medborgare med invandrarbakgrund, har samma rätt att uttrycka mina åsikter som personer med svensk bakgrund. (del av fritextsvar)

I enkäten lyfter svars personer att mer subtila former av rasism också bidrar till otrygghet och påverkar deras psykiska hälsa negativt. Det kan leda till att de undviker sociala kontakter, att besöka vissa platser eller att delta i aktiviteter.

En av deltagarna i kvinnogruppen beskrev att hon tidigare varit en kritisk röst i muslimska sammanhang och kämpat för att muslimska kvinnor ska få ta plats. I takt med att samhällsdebatten blivit allt hårdare mot muslimer hade hon dock valt att tona ner sitt engagemang för muslimska kvinnors rättigheter: det kändes mindre motiverat med ”intern” kritik och utveckling när kritiken utifrån var så stor.

Nu är det redan hur många röster som helst mot islam och mot oss muslimer. Ska jag också vara en röst till som gör det ännu svårare för muslimer? Nej tack. Det är inte rätt läge nu. Om jag får drömma så vill jag verkligen kunna forska vidare, speciellt om kvinnans roll i islam, kvinnans plats i islam och så vidare. (deltagare i kvinnogruppen)

Synlighet och utrymme i samhällslivet

Bland de svarande lyfts önskemål om att islam och muslimer ska få en större plats i samhällslivet. En del handlar om att motverka fördomar och hat mot muslimer genom ökad kunskap och mötesplatser, en annan del handlar om platser för att utöva sin religion.

Önskemål om ökad kunskap och möten mellan människor

Några svarande i enkäten lyfter att allmänheten behöver mer kunskap om islam och muslimer för att motverka fördomar och missuppfattningar om islam. I svaren lyfts förslag på hur man skulle kunna uppnå detta, som exempelvis mer information om islam och dialog och möten mellan muslimer och andra invånare. Ett av fritextsvaren i enkäten lyfter att det känns svårt som muslim att lära känna vänner som inte är muslimer och att det bidrar till ensamhet.

Vikten av möten mellan muslimer och andra invånare lyftes också i kvinnogruppen, där en av deltagarna trodde att det viktigaste för att förbättra samhällsklimatet var att skapa mötesplatser där människor från olika delar av samhället möts:

Jag tycker att fler mötesplatser där det sker på ett naturligt sätt, att vi träffas, att vi möts. Då kommer väldigt mycket av det här verkligen försvinna, den här isen mellan oss. Hatet, för det kan lätt hända att den person jag inte känner den kan jag lättare hata. Jag hoppas verkligen att det blir fler sådana. (deltagare i kvinnogruppen)

Ett positivt exempel som lyftes var samarbetet mellan Angeredsmoskén och Svenska kyrkan, där de diskuterar religion och stöttar varandra.

I enkäten lyfter ett par personer att staden borde synliggöra muslimska traditioner och aktiviteter i större utsträckning. Några förslag som tas upp är att dekorera staden

under *ramadan* eller *Eid* på motsvarande sätt som vid jul, för att uppmuntra integration och göra människor nyfikna på att lära sig mer om muslimska traditioner.

I enkäten lyfte också ett par svarande att segregationen i Göteborg har bidragit till att många muslimer och utrikesfödda inte har tillräckligt bra kunskap om det svenska samhället. De ser det som viktigt att anordna föreläsningar om lagar, rättigheter och skyldigheter för att skapa mer jämlika villkor att delta i samhällslivet.

Förutsättningar att utöva sin religion

Kvinnogruppen konstaterade att många muslimer är bundna till sina fem bönetider¹³ om dagen och därför behöver en plats att be på. En av kvinnorna beskrev att hela hennes dag planerades utifrån de fem bönetiderna: När skulle hon hinna be? Skulle hon hinna hem eller skulle hon be på jobbet, och i sådana fall var? Där lyftes det som positivt att Göteborgs Stad har ett bönerum på Liseberg – vilket innebär att de kan vara på nöjesparken med sina barn från morgon till kväll. De såg också att det innebar fördelar för Liseberg att skapa förutsättningar för muslimer att be.

Många kanske inte skulle gå till Liseberg annars. I stället så stannar man hela tiden, hela dagen. Man stannar och så köper man lunch, man köper middag, man stannar och slösar pengar. De vinner på det. (deltagare i kvinnogruppen)

Däremot saknade kvinnogruppen bönerum på andra mer centrala platser i staden. Om man exempelvis behöver uträtta ärenden i Nordstan (ett centralt köpcentrum) finns inget rum där man kan utföra sin bön. Någon hade tidigare använt ett amningsrum i en av affärerna men konstaterade att det egentligen inte är avsett för det ändamålet. En av deltagarna tipsade de andra om att dagens unga ber i omklädningsrum i butiker som har heltäckande dörrar. ”Jag vet inte varför vi inte kom på det när vi var yngre!”. Samtidigt hade det varit skönt med ett avsett bönerum i centrala Göteborg, konstaterade de. Även i enkätens fritextsvar finns önskemål om tillgång till bönerum på fler platser i staden, som köpcentrum eller mötesplatser.

I enkätens fritextsvar lyfts även andra önskemål om lokaler för att utöva sin religion. Några av de svarande lyfter önskemål om fler moskéer och fler muslimska församlingslokaler, och en svarande önskar att böneutrop skulle höras utanför moskéer. En svarande föreslår att kommunen i högre grad ska upplåta sina lokaler till muslimska föreningar för böner, föreläsningar eller aktiviteter, och en annan svarande önskar platser där man kan undervisa sina barn om islam.

Både i kvinnogruppen och ungdomsgruppen lyftes spontant att det är viktigt för delaktigheten i samhället att Göteborgs Stad inte förbjuder slöjanvändning. Båda grupperna hade följt diskussionerna om slöjförbud i samhällsdebatten, och kände en gemensam oro för vilka konsekvenser det skulle få om det infördes i Göteborg.

Diskriminering och negativ särbehandling

I enkätens fritextsvar beskrivs exempel på upplevd diskriminering, framför allt kopplat till arbete men det finns även exempel som rör bostadsmarknaden. Detta är

¹³ En av islams fem pelare är *salat* – de fem dagliga bönerna. Det innebär att många muslimer ber fem gånger om dagen. Antalet böner kan dock variera.

teman som inte tagits upp i enkätens fasta frågor. Både fokusgrupper och enkätsvar tar också upp upplevelser av att muslimska verksamheter granskas och kritiserar hårdare än andra typer av verksamheter.

Diskriminering i arbetslivet och på bostadsmarknaden

När det gäller arbetslivet handlar svaren både om upplevelser av att väljas bort i rekryteringsprocesser eller inte få en fast anställning för att man är muslim och/eller har ett muslimskt klingande namn, att inte ha samma möjlighet att göra karriär i sitt arbete, att ha en sämre löneutveckling än sina kollegor och att inte ha förutsättningar att be på sin arbetsplats. I enkäten lyfts önskemål om att arbeta mot diskriminering av muslimer i arbetslivet och ge muslimer en bättre chans att komma in i samhällslivet.

Jag upplever att jag inte når dit jag vill just för att jag är muslim. Jag arbetar inom kommunen och där är ledningen i alla förvaltningar otroligt homogen. Trots min kompetens så är jag alltid kvar på "golvet". Jag har sämre lön än mina kollegor som jag har högre utbildning än och jobbat längre än. (del av fritextsvar)

Min fru har svensk kandidatexamen och jobbar i städföretag eftersom ingen vill anställa henne pga hijab. (fritextsvar)

I vissa enkätsvar lyfts att det kan vara svårt att hitta en bostad, och en upplevelse av att muslimer i högre grad behöver bevisa för hyresvärderna att de är bra personer.

De flesta svar som handlar om diskriminering och negativ särbehandling utgår från att andra känner till att personen är muslim och kan agera diskriminerande på basis av det. Det finns dock också svar från muslimer som inte är öppna och synliga som muslimer och upplever antimuslimsk rasism på arbetsplatsen.

Jag är konvertit och det syns inte på mig att jag är muslim även om jag har utländsk bakgrund. Jag ser och hör därför rasismen som pågår bakom muslimers ryggar eftersom jag inte antas för att vara muslim. Fördomarna i Göteborg och inom stadens förvaltningar är enorm och behöver hanteras! (del av fritextsvar)

Granskning och kritik av muslimska verksamheter

I både fokusgrupper och fritextsvar lyfts upplevelser av att muslimska verksamheter granskas eller kritiserar mer än andra verksamheter i staden.

Det handlade exempelvis om upplevelser av att muslimska förskolor och skolor granskades oftare än andra skolor och att man lägger mycket fokus på att hitta fel, problem och missförhållanden i religiösa och konfessionella skolor och förskolor.

En deltagare i kvinnogruppen hade arbetat i samma roll i en muslimsk och en icke-muslimsk organisation, och upplevde att den muslimska hade granskats mycket hårdare trots att de bedrev liknande verksamheter. I den muslimska organisationen behövde hon granska varje aktivitet. När hon började i den icke-muslimska organisationen förväntades hon inte göra motsvarande kontroller och organisationen granskades inte. När hon hittade brister fick hon instruktioner om att blunda för vissa saker, redovisa ytligt och inte gräva vidare.

Att engagera sig: enkätresultat

Engagemang i samhällsfrågor

En fråga som ställts både i denna enkät och i SOM-undersökningen i Göteborg 2022 är i vilken grad de svarande är engagerade i samhälleliga och politiska frågor.

Resultatet visar att de svarande på den här enkäten generellt tycks vara mer aktiva i samhälleliga och politiska frågor jämfört med stadens befolkning som helhet (hösten 2022), framför allt om man ser till engagemanget de senaste 12 månaderna (diagram 28, sidan 57).

Svarsgruppen har i liknande utsträckning som befolkningen i stort deltagit i namninsamlingar någon gång, men en större andel av svarsgruppen har gjort detta under det senaste året (38 jämfört med 24 procent). I svarsgruppen har nästan lika många deltagit i en demonstration, medan detta var mindre vanligt i stadens befolkning som helhet (37 mot 9 procent under de senaste 12 månaderna).

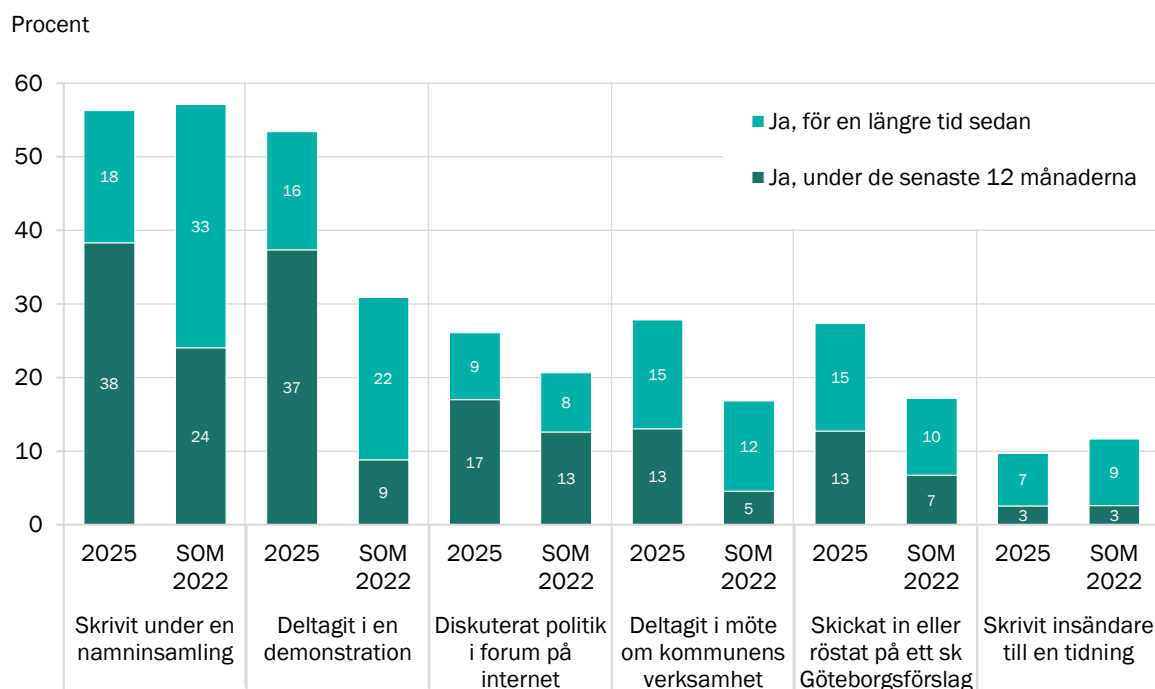
Båda undersökningarna pekar på att övriga aktiviteter som enkätfrågan täcker är mindre vanliga, men även i dessa fall tycks svarsgruppen vara mer aktiv. Relativt sett är skillnaden störst i fråga om att delta i möte om kommunens verksamhet (13 mot 5 procent under de senaste 12 månaderna), men även beträffande att lämna så kallade Göteborgsförslag¹⁴ (13 mot 7 procent).

Minst skillnad finns när det gäller att skriva insändare till tidningar, något som är relativt ovanligt både i befolkningen som helhet och i svarsgruppen; i det här fallet är andelen också något större i befolkningen som helhet.

Det är troligt att båda enkäterna, med många typer av samhällsfrågor, överskattar den här typen av samhällsengagemang hos invånarna genom att samhällsengagerade personer tenderar att besvara enkäten i högre grad än andra (Nilsson, 2009).

¹⁴ Göteborgsförslaget innebär att invånare kan lämna in förslag på hur Göteborg kan bli bättre, där andra invånare kan rösta på förslaget under 90 dagar. Om förslaget får minst 200 röster tar politikerna ställning till om idén ska genomföras. <https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-och-politik/politik-och-demokrati/sa-kan-du-paverka-och-vara-delaktig/goteborgsforslaget>

Diagram 28. Agerat i samhällsfrågor på olika sätt (procent)

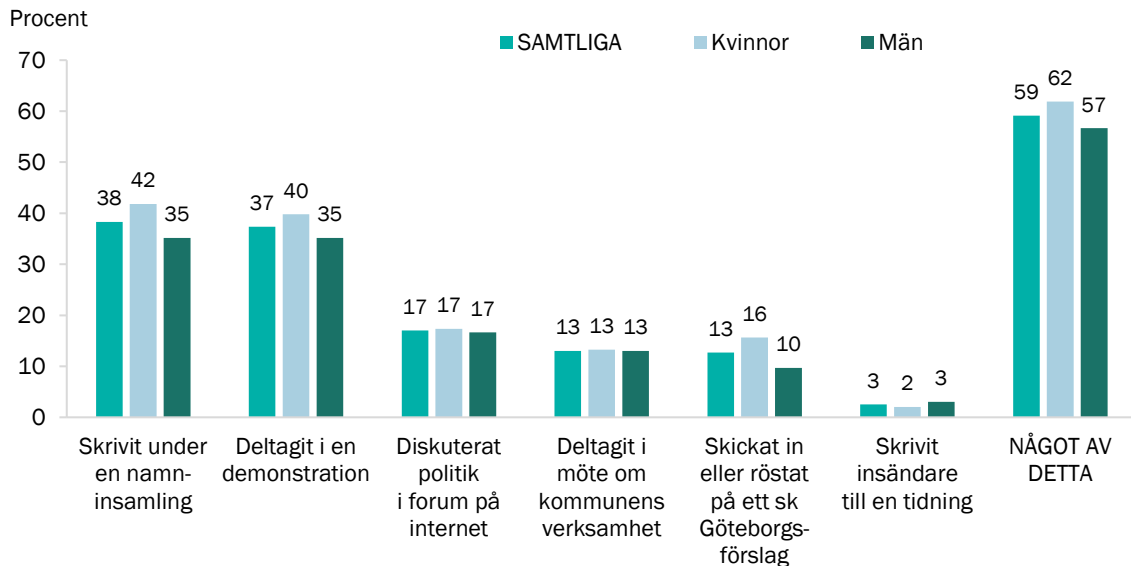

Frågans formulering: *Det finns olika sätt att agera i samhällsfrågor och politiska frågor. Har du själv gjort något av följande saker?* Delfrågor enligt diagrammets redovisning. Svarsalternativ: *Ja, under de senaste 12 månaderna; Ja, för en längre tid sedan; Nej.* Delfrågorna är rangordnade efter andelen som (2025) gjort detta under de senaste 12 månaderna.

Kommentar: Resultaten från studiens enkät baseras på 629 svarspersoner. SOM-resultaten baseras på 4 079–4 082 svar. Bortfall på en enskild delfråga ingår i procentbasen i betydelsen av "icke-aktivitet".

Resultaten pekar på att kvinnorna tenderar att ge uttryck för samhällsengagemang i något större utsträckning än männen. Relativt sett gäller det tydligast beträffande att lämna in ett så kallat Göteborgsförslag (diagram 29).

Diagram 29. Agerat i samhällsfrågor under de senaste 12 månaderna, utifrån kön (procent)

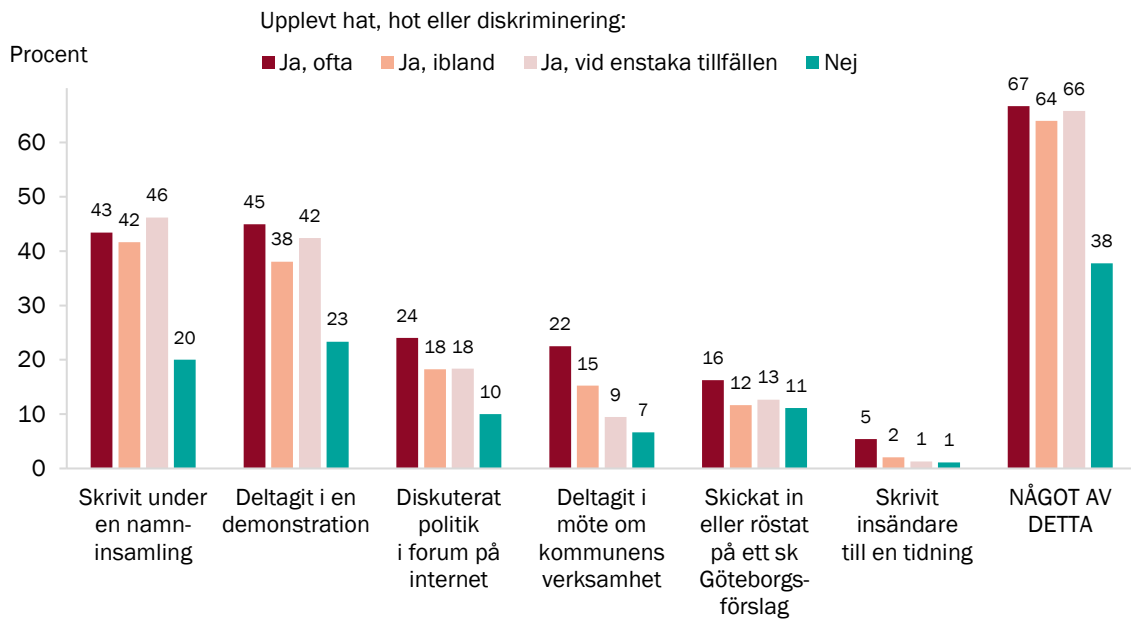
Frågans formulering: *Det finns olika sätt att agera i samhälls- och politiska frågor. Har du själv gjort något av följande saker?* Delrågor enligt diagrammets redovisning. Svarsalternativ: *Ja, under de senaste 12 månaderna; Ja, för en längre tid sedan; Nej.*

Kommentar: Resultaten baseras på 629 svarspersoner: 294 kvinnor och 330 män. Se i övrigt kommentar till diagram 28.

Det finns ett samband i det att personer som har upplevt hat, hot eller diskriminering i Göteborg i större utsträckning än andra har agerat i den här typen av samhällsfrågor. Av dem som har den här typen av erfarenheter har ungefär två tredjedelar engagerat sig på något av de sätt som enkätfrågan täcker, jämfört med drygt en tredjedel av dem som uppger att de inte har det (diagram 30, sidan 59).

Graden av utsatthet har däremot ingen självklar innebörd i sammanhanget. Men beträffande att delta i möte med någon av kommunens verksamheter är det 22 procent av dem som ofta upplevt hat, hot eller diskriminering i Göteborg som har deltagit. Därifrån minskas andelen successivt utifrån hur frekvent de har utsatts, till 7 procent av dem som uppger att de inte alls har utsatts.

Diagram 30. Agerat i samhällsfrågor under de senaste 12 månaderna, utifrån om man upplevt hat, hot eller diskriminering i Göteborg kopplat till religion, kön, funktionsnedsättning, hudfärg eller sexualitet (procent)

Frågans formulering: *Det finns olika sätt att agera i samhällsfrågor och politiska frågor. Har du själv gjort något av följande saker? Delfrågor enligt diagrammets redovisning. Svartaltnativ: Ja, under de senaste 12 månaderna; Ja, för en längre tid sedan; Nej.*

Kommentar: Resultaten baseras på svar från 129, 197, 158, 90 personer i respektive svarsgrupp. Se i övrigt kommentar till diagram 28 samt diagram 17.

Undvikande av vardagsaktiviteter på grund av oro för brott

I enkäten ingick en fråga som gällde i vilken mån som man avstått från olika vardagliga aktiviteter på grund av oro för att utsättas för brott. Av de sju aktiviteter som enkätfrågan omfattar är det vanligast bland de svarande att, utifrån oro för brott, avstå från att "gå ut vissa tider på dygnet" (diagram 31, sidan 60). För var tionde person är det något som har inträffat (minst) flera gånger i veckan under det senaste året, för mer än var femte minst någon gång i månaden. För mer än hälften har det hänt minst någon gång under de senaste 12 månaderna.

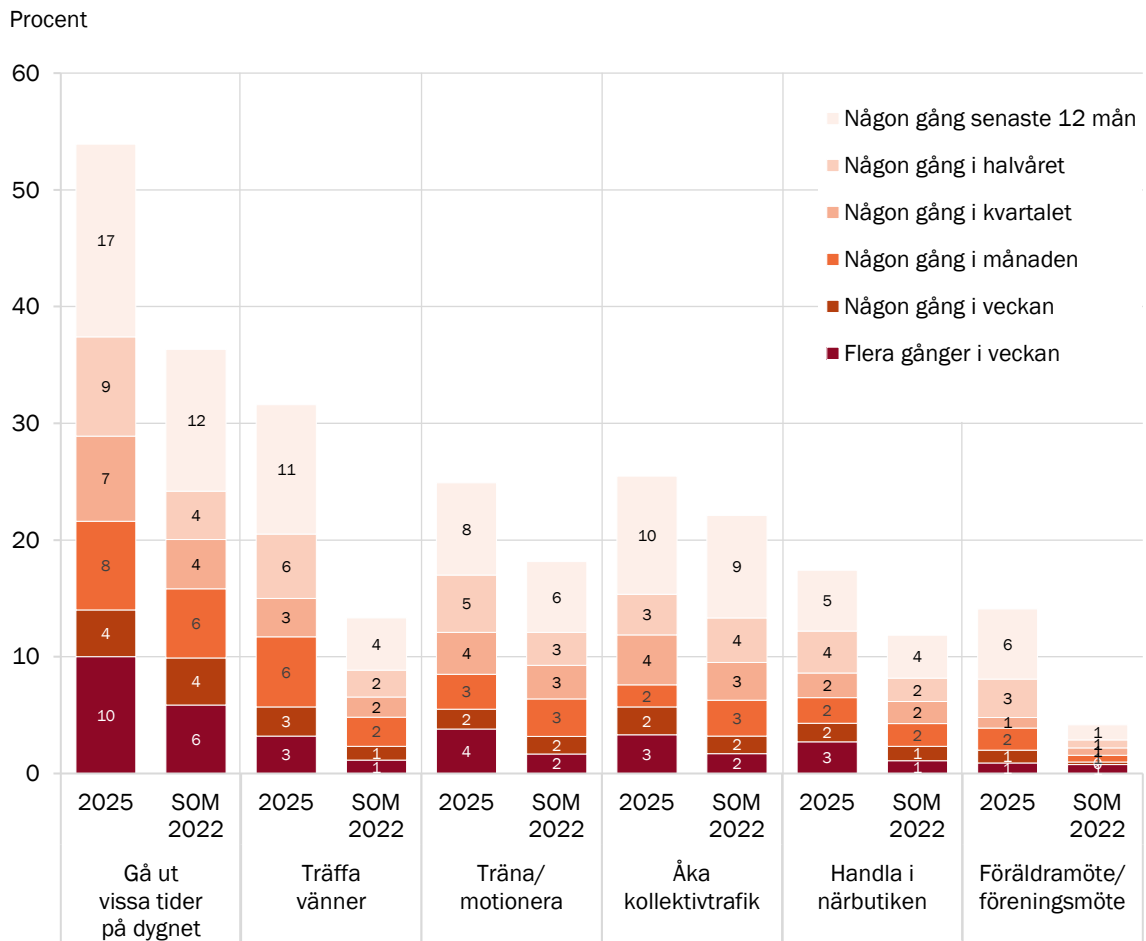
Med fokus på vad som har påverkat svarspersonerna *på månadsbasis* är det grovt räknat en av tio som uppger att de minst så ofta avstått från att träffa vänner, att gå på bio/restaurang/evenemang respektive att träna/motionera, av oro för att utsättas för brott. Beträffande att åka kollektivtrafik, handla i närbutiken eller gå på föräldramöte/föreningsmöte är motsvarande andel 6–7 procent. Andelarna växer i samtliga fall om vi ser till dem som undvikit att göra detta *minst någon gång* under det senaste året.

Även i det här fallet kan resultaten jämföras med dem från SOM-undersökningen i Göteborg 2022. I samtliga fall är det vanligare att de som besvarat denna enkät uppger att de har undvikit den här typen av vardagsaktiviteter. Om vi fokuserar på svarande som undvikit aktiviteten minst någon gång i månaden är andelen

beträffande att träffa vänner, gå på bio/restaurang/evenemang och föräldramöte/föreningsmöte ungefär dubbelt så stor hos de som besvarat denna enkät jämfört med de som besvarade SOM-enkäten.

Det är inte möjligt att utifrån enkäten undersöka i vilken mån dessa undvikande strategier är vanligare bland personer som har utsatts för brott än hos andra.

Diagram 31. Undvikande av olika typer av vardagsaktiviteter på grund av oro för att utsättas för brott under de senaste 12 månaderna (procent)

Frågans formulering: *Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande på grund av oro att utsättas för brott?* Samtliga delfrågor redovisas i diagrammet; i enkäten inleddes formuleringen av varje aktivitet med "Avstått från att". Delfrågorna är rangordnade efter andelen som (2025) undvikit aktiviteten minst någon gång i månaden.

Kommentar: Resultaten från studiens enkät baseras på 632 svarspersoner. SOM-resultaten baseras på 4 039–4 041 svar. Bortfall på en enskild delfråga ingår i procentbasen i betydelsen av "icke-undvikande".

I enkätens fritextsvar finns kommentarer angående frågan ovan. En svarsperson beskriver att hen inte valt bort att träffa vänner men försöker välja att ses på en plats som känns trygg. En annan svarsperson kommenterar att hen inte väljer bort kollektivtrafik men känner sig spänd och orolig när hen behöver åka till vissa områden i staden.

Mötet med stadens verksamheter

Detta kapitel beskriver kontakter och upplevelser av mötet med fyra kommunala verksamhetsområden. Kapitlet avslutas med mer specifika upplevelser och erfarenheter av vart och ett av verksamhetsområdena.

Sammanfattning av kapitlets enkätresultat

För specifika resultat per verksamhetsområde, se slutet av kapitlet.

- Av de fyra kommunala verksamhetsområden som enkäten fokuserar på är det vanligast att de svarande under de senaste 12 månaderna har haft kontakt med förskola, skola eller gymnasium, följt av kultur- och fritidsverksamheter. Ett mindre antal har haft kontakt med socialtjänsten, och ännu färre med äldreomsorgen.
- Nästan en femtedel av de svarande uppger att de har undvikit kontakt med socialtjänst och med kultur- och fritidsverksamheter av rädsla för att utsättas för antimuslimsk rasism. Andelen är något mindre för förskola/skola och minst beträffande kontakt med äldreomsorgen.
- Bland de som uppgett att de har haft kontakt med något av verksamhetsområdena under de senaste 12 månaderna fanns följande mönster:
 - Ungefär hälften av de svarande kände sig mycket eller ganska trygga i kontakten med förskola/skola respektive kultur- och fritidsverksamheter. För socialtjänsten fanns mer blandade upplevelser.
 - Förtroendet är högst för kultur- och fritidsverksamheter, medan socialtjänsten är den verksamhet som störst andel har mycket litet förtroende för.
 - Majoriteten av de svarande har känt sig delaktiga i kontakten med verksamheterna, där högst upplevd delaktighet finns i mötet med förskola/skola samt kultur- och fritidsverksamheter.
 - Majoriteten upplever att de fått ett respektfullt bemötande i verksamheterna. I socialtjänsten finns en större andel än i andra verksamheter som anger att de fått ett mycket respektlöst bemötande.
 - Cirka en av tio har upplevt kränkande kommentarer eller opassande frågor om att vara muslim i mötet med verksamheterna. I kontakten med skola/förskola har nästan var tredje upplevt misstänksamhet eller ifrågasättande för att de är muslimer, och nästan varannan har mött en bristande förståelse för sin religion.
 - De svarande var relativt öppna med sin muslimska identitet i kontakten med verksamheterna, där den lägsta öppenheten fanns i kontakten med socialtjänsten.
- Mer än var tredje svarande har ganska eller mycket stort förtroende för att staden behandlar alla invånare lika, men nästan lika många anger att de har litet förtroende i detta avseende. Resultatet liknar svaren i SOM-undersökningen i Göteborg 2022, där den största skillnaden är att en större andel svarande på den här enkäten uttrycker ett mycket litet förtroende.

Enkätresultat

Enkäten har haft särskilt fokus på fyra¹⁵ kommunala verksamhetsområden, som i enkäten i tre av fyra fall exemplifierades inom parentes:

- Förskola, skola eller gymnasium
- Äldreomsorgen (exempelvis hemtjänst eller äldreboende)
- Socialtjänsten (exempelvis kommunalt föräldrastöd eller ekonomiskt bistånd)
- Kultur- och fritidsverksamheter (exempelvis kommunal musikskola, kommunal idrottsverksamhet eller simhall).

Även om enkätfrågan avser kommunala verksamheter är det viktigt att notera att privata alternativ finns inom flera av dessa områden. De svar som avgivits kan alltså syfta på verksamheter utom kommunens direkta kontroll, men som av de svarande uppfattats som kommunala eller styrda av kommunen. Det är också värt att notera att de verksamheter man mött kan finnas i ett annat stadsområde än där man bor.

Kontakt med stadens verksamheter

Den inledande enkätfrågan i det aktuella avsnittet handlade om huruvida man hade haft kontakt med någon eller några av de fyra kommunala verksamhetsområdena under de senaste 12 månaderna. De som angivit att de hade haft kontakt med respektive verksamhet fick följdfrågor i separata avsnitt om hur de upplevt kontakten: om de kände förtroende för verksamheten, om de kände sig trygga, om de kände sig delaktiga respektive om de bemöttes med respekt. Resultat från dessa följdfrågor beskrivs i det här kapitlet, där de fyra verksamheterna behandlas tillsammans tema för tema, med möjligheter att jämföra resultaten mellan verksamheter.

Av de fyra kommunala verksamhetsområdena är det vanligast att de svarande har haft kontakt med förskola, skola eller gymnasium, följt av kultur- och fritidsverksamheter (tabell 11). Ett mindre antal har haft kontakt med socialtjänsten, och ännu färre med äldreomsorgen.

Tabell 11. Antal svarspersoner som uppger att de har haft kontakt med olika typer av kommunala verksamheter (procent)

	Antal svarspersoner
Förskola, skola eller gymnasium	369
Äldreomsorgen (exempelvis hemtjänst eller äldreboende)	35
Socialtjänsten (exempelvis kommunalt föräldrastöd eller ekonomiskt bistånd)	78
Kultur- och fritidsverksamheter (exempelvis kommunal musikskola, kommunal idrottsverksamhet eller simhall)	155

Frågans formulering: *Har du varit i kontakt med någon/några av följande kommunala verksamheter de senaste 12 månaderna? Du kan välja flera alternativ. Svarsalternativ enligt redovisningen. "Nej" ingick som ett femte svarsalternativ.*

¹⁵ I kommunens organisation överlappar två av verksamhetsområdena i det att äldreomsorgen formellt är en del av socialtjänsten. Uppdelningen får därför tolkas i en mer vardaglig betydelse, där socialtjänsten ofta uppfattas som den del som bedrivs av socialförvaltningarna i Göteborgs Stad.

De svarande kan ha uppfattat formuleringen att ha haft ”kontakt” med verksamhetsområdena på olika sätt. Flera svarande i skolåldern uppger till exempel att de *inte* har haft kontakt med skolan. Det ställs heller inte några följdfrågor om i vilken roll man haft kontakt med respektive verksamhet: som elev, deltagare, anhörig, klient, anställd eller annat – några unga har exempelvis haft kontakt med äldreomsorgen.

Undvikande av kontakt med kommunala verksamheter

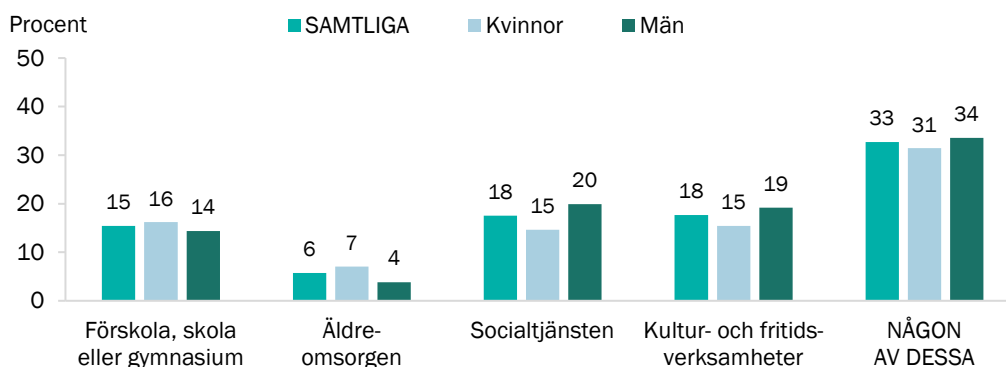
I nästa steg ställdes en fråga om man *undviker* kontakt med dessa av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism. Det kan vara svårt att helt undvika kontakt med de kommunala verksamheter som man direkt berörs av eller behöver nyttja, men det går att undvika kontakt i viss mån. Syftet med enkätfrågan har varit att ta reda på om det finns ett sådant undvikande som har samband med oro för antimuslimsk rasism.

Beträffande socialtjänsten och kultur- och fritidsverksamheter uppger 18 procent av de svarande att de har undvikit kontakt med verksamheten utifrån en oro för att utsättas för antimuslimsk rasism (diagram 32). Andelen är något mindre för förskola/skola: 15 procent. Minst är andelen beträffande äldreomsorgen: 6 procent.

Medan andelen som uppgett att de undviker kontakt med socialtjänst och kultur- och fritidsverksamheter är större bland män än kvinnor, gäller det omvända beträffande äldreomsorgen och förskola/skola där undvikandet är större bland kvinnor, men utifrån det stora bortfallet behöver könsskillnaderna tolkas försiktigt.

Sammantaget är det en tredjedel som uppger att de undviker *minst en* av dessa kommunala verksamheter, något vanligare bland män än kvinnor. Ett fåtal uppger att de undviker alla fyra verksamheter (16 personer, motsvarande 2 procent av samtliga).

Diagram 32. Undvikande av kontakt med kommunala verksamheter av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism (procent)

Frågans formulering: *Har du undvikit kontakt med någon av följande verksamheter av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism?* Delfrågor med verksamheter enligt diagrammets redovisning.

Kommentar: Resultaten baseras på 804–805 personer. 17 procent av svarspersonerna har avstått från att besvara frågan helt och hållet, ett bortfall som i sin helhet är svårt att tolka eftersom flertalet av dessa personer har avslutat enkäten redan tidigare. Därtill finns ytterligare bortfall på respektive delfråga på mellan 1 och 11 procent, vilket har inkluderats i analysen i betydelsen av ett icke-undvikande av den enskilda verksamheten, utifrån antagandet att personer som inte är berörda av den enskilda frågan kan vara mer motiverade än andra att hoppa över den. På motsvarande sätt har det begränsade bortfallet hanterats på hela frågan hos svarspersoner som besvarat den föregående frågan om kontakt med verksamheterna men avstått helt från att besvara frågan om undvikande. Avsikten är att minska risken för att resultaten ska överskatta andelen som undviker kontakt.

Enkätresultaten pekar alltså på att det inte är ovanligt att muslimer i Göteborg undviker kontakt med verksamheterna av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism.

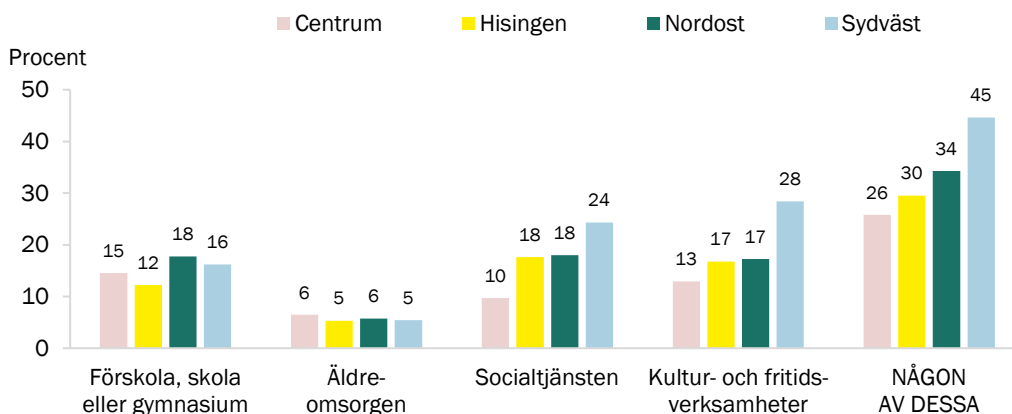
Det bör beaktas att man kan känna oro för att bli bemött med antimuslimsk rasism, generellt eller från en viss verksamhet, men ändå ha kontakt – för att man måste eller för att man vill. Det kan också vara så att oron är knuten till en specifik verksamhet (exempelvis en kommunal idrottsverksamhet) men att man har haft kontakt med en annan (exempelvis kulturskolan).

Det är inte ovanligt att någon som uppger att hen har undvikit att ta kontakt med en verksamhet utifrån en oro för antimuslimsk rasism samtidigt uppger sig ha haft kontakt under de senaste 12 månaderna. Till exempel har mer än hälften av de som uppger att de undvikit att ta kontakt med förskolan/skolan av oro för antimuslimsk rasism ändå haft kontakt under de senaste 12 månaderna.

Frågan om eventuellt undvikande av kontakt är inte avgränsad bakåt i tid, samtidigt som frågan om kontakter begränsar sig till de senaste 12 månaderna. För dem som har en erfarenhet av att ha undvikit kontakt vet vi inte när en eventuell kontakt har skett (före eller efter undvikandet/oron).

Generellt sett så är den här typen av undvikande vanligast bland svarspersonerna i Sydväst: här uppger närmare hälften, 45 procent, att de har undvikit kontakt med någon av de fyra kommunala verksamheterna/områdena på grund av oro för att möta antimuslimsk rasism. Detta kan jämföras med 26 procent av dem i Centrum. Motsvarande mönster saknas dock i förhållande till förskola/skola och äldreomsorg där skillnaderna är relativt små mellan stadsområdena (diagram 33). Beträffande socialtjänsten och kultur- och fritidsverksamheter är skillnaderna mellan stadsområdena större och i båda dessa fall är andelen med erfarenhet av undvikande minst i Centrum och störst i Sydväst.

Diagram 33. Undvikande av kontakt med kommunala verksamheter av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism, utifrån stadsområde (procent)

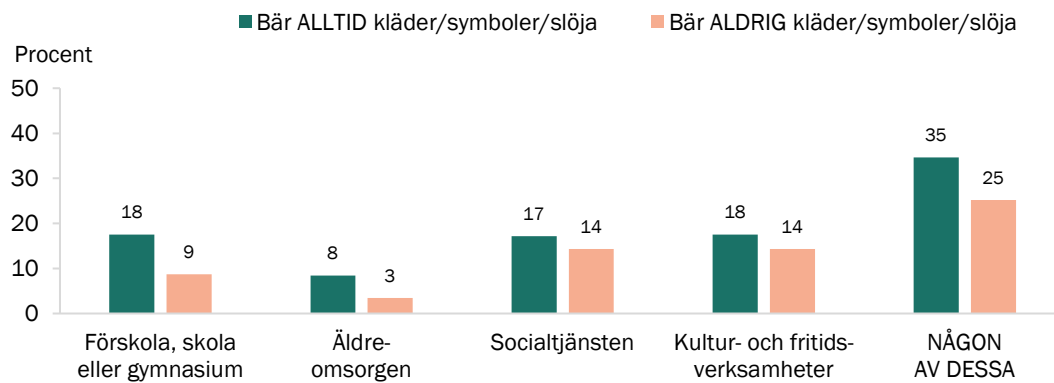

Kommentar: Antalet svarande varierar mellan 74 personer i Centrum och 400 i Nordost.

Att undvika att ta kontakt med en kommunal verksamhet utifrån oro för att utsättas för antimuslimsk rasism var vanligare bland personer som bar kläder eller symboler som visade deras muslimska identitet. Detta är relativt sett tydligast beträffande äldreomsorg och förskola/skola där andelen som uppger att de undvikit kontakt är ungefär dubbelt så stor bland dem som alltid bär symboler, slöja eller kläder som visar deras muslimska identitet jämfört med dem som aldrig gör det (diagram 34).

Resultaten pekar sammantaget på att 35 procent av personerna som uppger att de alltid bär synliga symboler för muslimsk identitet har undvikit kontakt med någon av de kommunala verksamheterna/områdena utifrån oro för att utsättas för anti-muslimsk rasism – jämfört med 25 procent av dem som aldrig bär detta.

Diagram 34. Undvikande av kontakt med kommunala verksamheter, utifrån synliggörande av muslimsk identitet (procent)

Kommentar: Antalet svarande i de två svarsgrupperna är 274 respektive 230 personer.

Trygghet, förtroende, delaktighet och bemötande

Svarande som haft kontakt med någon av verksamheterna de senaste 12 månaderna fick följdfrågor om hur de upplevt kontakten med respektive verksamhet.

Inledningsvis ställdes frågor om man känt sig trygg i kontakten med verksamheten, om man känner förtroende för verksamheten, om man kände sig delaktig i kontakten med verksamheten samt om man bemöttes med respekt. Sedan ställdes mer specifika frågor om man fått ett negativt bemötande: om man fått kränkande kommentarer, bemötts med misstänksamhet eller bristande förståelse kopplat till att vara muslim. Avslutningsvis ställdes frågor om man hade varit öppen med sin muslimska identitet i mötet med verksamheten. Nedan redovisas svaret på dessa följdfrågor.

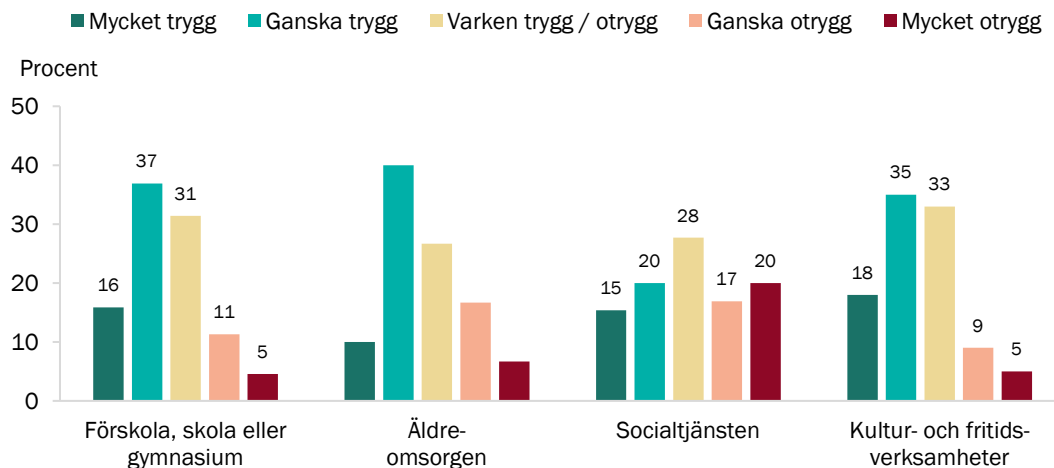
För vissa verksamheter har mycket få personer angett att de har haft kontakt, vilket innebär att svarsunderlaget är begränsat. Detta gäller framför allt äldreomsorgen men även socialtjänsten. Resultatet för äldreomsorgen baseras på så få svar att resultaten måste tolkas mycket försiktigt och staplarna redovisas utan procentvärden.

Trygghet i mötet med stadens verksamheter

Ungefär hälften av de svarande kände sig mycket eller ganska trygga i kontakten med förskola, skola eller gymnasium respektive kultur- och fritidsverksamheter

(diagram 35). Beträffande socialtjänsten varierar upplevelserna mer: drygt en tredjedel kände sig ganska eller mycket trygga i kontakten medan ungefär lika många kände sig ganska eller mycket *otrygga* (se också [Rädsla för socialtjänsten](#), sidan 83). För äldreomsorgen är antalet svarande mycket få, men svaren visar ett liknande mönster som för skola samt kultur och fritid.

Diagram 35. Upplevd trygghet i kontakt med kommunala verksamheter (procent)

Frågans formulering: *Kände du dig trygg i kontakten med [Förskolan/skolan/gymnasiet; Äldreomsorgen; Socialtjänsten; Kultur- och fritidsverksamheter]? Svartalternativ enligt diagrammets redovisning.*

Kommentar: Resultaten beträffande äldreomsorgen baseras på endast 30 svar vilket gör att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (och staplarna redovisas utan procentvärden). Även beträffande socialtjänsten är svarsunderlaget litet: 65 svar. För kultur- och fritidsverksamheter och förskola/skola gäller 130 respektive 328 svar.

Eftersom antalet svarande som haft kontakt med respektive verksamhet generellt är litet, är möjligheterna att analysera hur förtroendet skiljer sig åt mellan olika grupper mycket begränsade.

Förtroende för stadens verksamheter

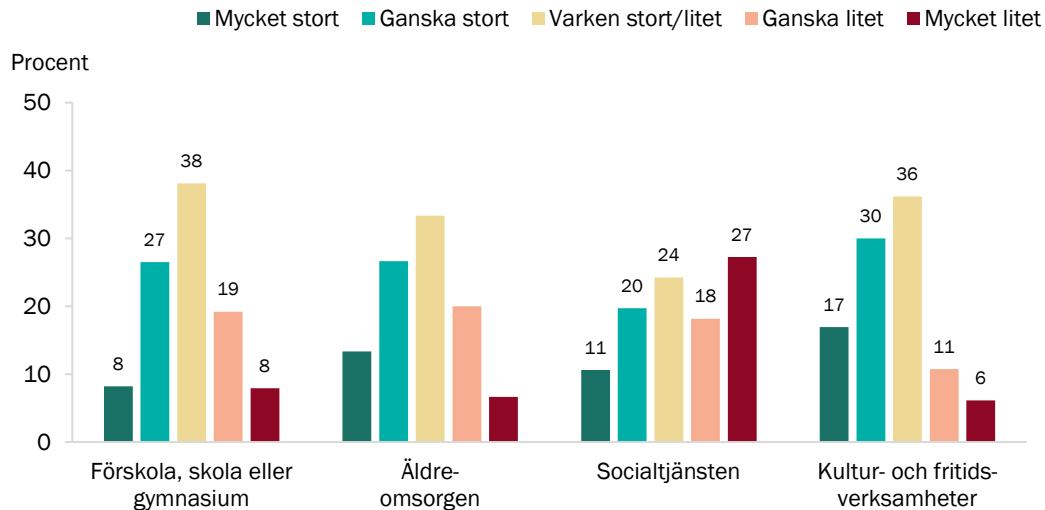
De svarspersoner som uppgav att de hade haft kontakt med respektive verksamhet under de senaste 12 månaderna fick följdfrågan om vilket förtroende de hade för verksamheten. Generellt är förtroendet högst för kultur- och fritidsverksamheter, som närmare hälften uppger att de har ett ganska eller mycket stort förtroende för (47 procent; diagram 36, sidan 67). En dryg tredjedel har varken stort eller litet förtroende (36 procent) medan en knapp femtedel har ett ganska eller mycket litet förtroende för denna typ av kommunal verksamhet (17 procent).

När det gäller övriga verksamheter uttrycker 35 procent ett ganska eller mycket stort förtroende för förskola/skola, 31 procent för socialtjänsten och omkring 40 procent för äldreomsorgen, där särskilt det sista resultatet måste tolkas försiktigt på grund av det mycket begränsade svarsunderlaget.

Beträffande socialtjänsten är det värt att notera att andelen som uttrycker ett ganska eller mycket *litet* förtroende är större än andelen som uttrycker ett ganska eller mycket *stort* förtroende: 45 mot 31 procent. Därtill är det en relativt stor andel som

svarar att de har *mycket* litet förtroende (27 procent). I stället är det här relativt få som svarar ”varken eller”, vilket indikerar att det här är en verksamhet som fler har en tydlig uppfattning om.

Diagram 36. Förtroendet för kommunala verksamheter (procent)

Frågans formulering: *Känner du förtroende för [Förskolan/skolan/gymnasiet; Äldreomsorgen; Socialtjänsten; Kultur- och fritidsverksamheter]? Svarsalternativ: Mycket stort förtroende; Ganska stort förtroende; Varken stort eller litet förtroende; Ganska litet förtroende; Mycket litet förtroende.*

Kommentar: Resultaten beträffande äldreomsorgen baseras på endast 30 svar vilket gör att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (och staplarna redovisas utan procentvärden). Även beträffande socialtjänsten är svarsunderlaget litet: 66 svar. För kultur- och fritidsverksamheter och förskola/skola gäller 130 respektive 328 svar.

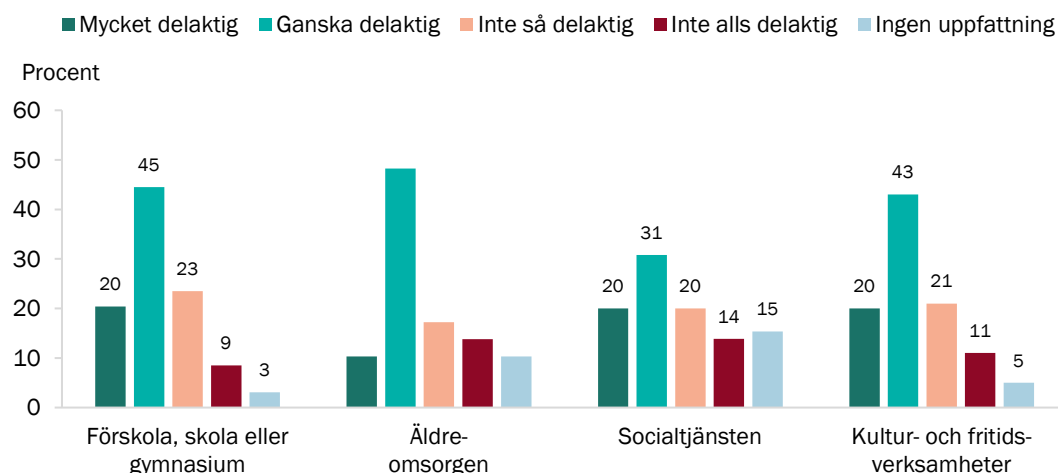
Eftersom antalet svarande som haft kontakt med respektive verksamhet generellt är litet, är möjligheterna att analysera hur förtroendet skiljer sig åt mellan olika grupper mycket begränsat.

Delaktighet i mötet med stadens verksamheter

Majoriteten av de svarande har känt sig delaktiga i kontakten med verksamheterna, där högst upplevd delaktighet tycks finnas i mötet med förskola, skola och gymnasium respektive kultur- och fritidsverksamheter. Där upplever 20 procent att de känt sig mycket delaktiga, och ytterligare 45 respektive 43 procent att de upplevt sig ganska delaktiga (diagram 37, sidan 68).

De svar som rör socialtjänsten visar att cirka hälften känt sig ganska eller mycket delaktiga. Här anger en större andel svarande att de saknar uppfattning om sin delaktighet, jämfört med de andra verksamheterna.

Diagram 37. Upplevd delaktighet i kontakt med kommunala verksamheter (procent)

Frågans formulering: *Kände du dig delaktig i kontakten med [Förskolan/skolan/gymnasiet; Äldreomsorgen; Socialtjänsten; Kultur- och fritidsverksamheter]? Svartalernativ enligt diagrammets redovisning.*

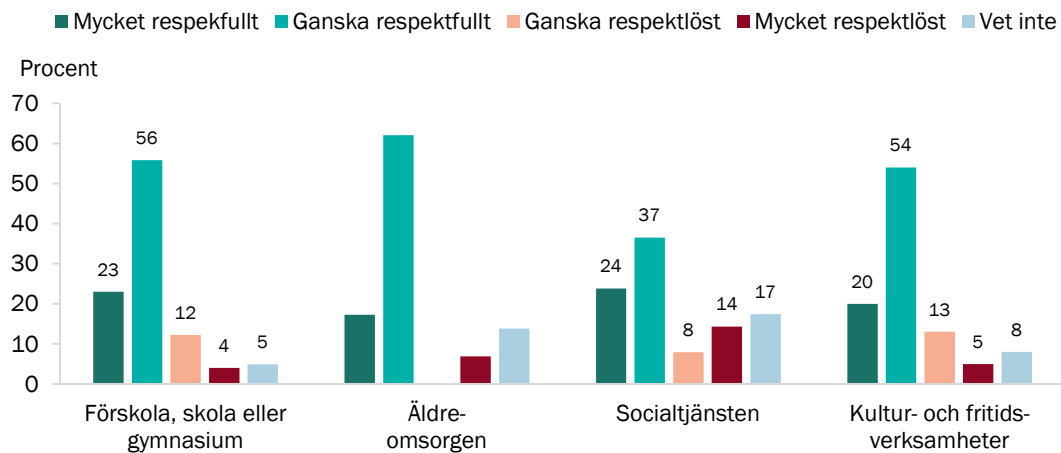
Kommentar: Resultaten beträffande äldreomsorgen baseras på endast 29 svar vilket gör att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (och staplarna redovisas utan procentvärden). Även beträffande socialtjänsten är svarsunderlaget litet: 65 svar. För kultur- och fritidsverksamheter och förskola/skola gäller 130 respektive 328 svar.

Eftersom antalet svarande som haft kontakt med respektive verksamhet generellt är litet, är möjligheterna att analysera hur förtroendet skiljer sig åt mellan olika grupper mycket begränsat.

Respektfullt bemötande i kontakter med kommunala verksamheter

När det kommer till om man upplever sig ha fått ett respektfullt bemötande i verksamheterna tycks majoriteten ha fått ett mycket eller ganska respektfullt bemötande (diagram 38, sidan 69). Svaren som rör socialtjänsten sticker ut genom att en större andel (14 procent) anger att de fått ett mycket respektlöst bemötande och att en större andel anger att de inte vet om de fått ett respektfullt bemötande.

Diagram 38. Upplevt respektfullt bemötande i kontakt med kommunala verksamheter (procent)

Frågans formulering: *Bemöttes du med respekt i kontakten med [Förskolan/skolan/gymnasiet; Äldreomsorgen; Socialtjänsten; Kultur- och fritidsverksamheter]? Svartalternativ enligt diagrammets redovisning men inledda med "Ja," i de två första alternativen och "Nej," i de två andra.*

Kommentar: Resultaten beträffande äldreomsorgen baseras på endast 29 svar vilket gör att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (och staplarna redovisas utan procentvärden). Även beträffande socialtjänsten är svarsunderlaget litet: 63 svar. För kultur- och fritidsverksamheter och förskola/skola gäller 129 respektive 326 svar.

Eftersom antalet svarande som haft kontakt med respektive verksamhet generellt är litet, är möjligheterna att analysera hur förtroendet skiljer sig åt mellan olika grupper mycket begränsat.

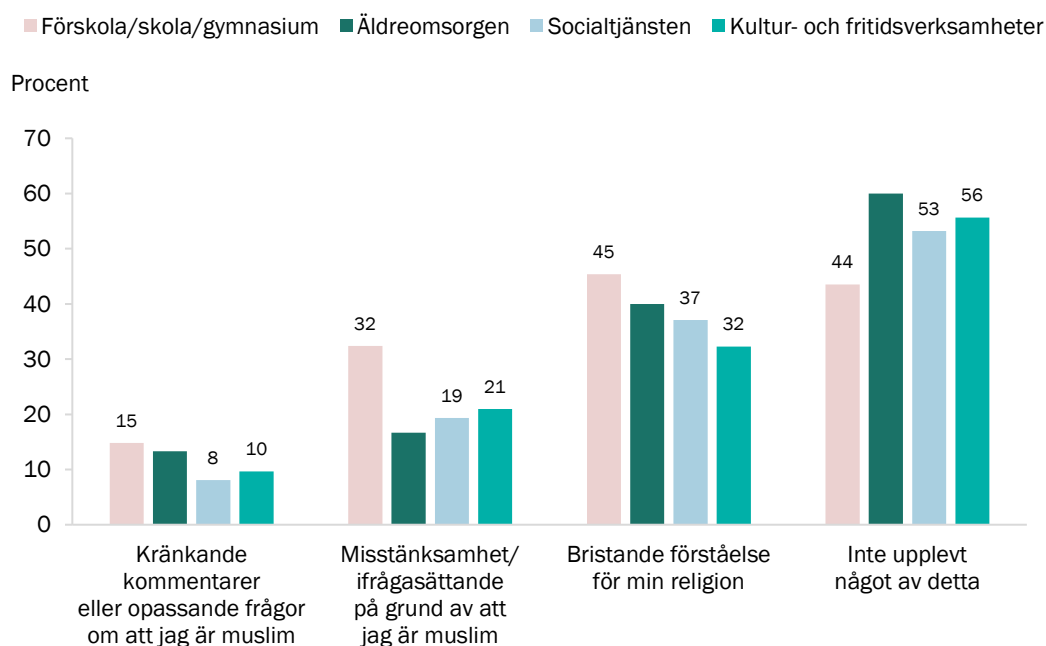
Upplevelser av negativt bemötande

I enkäten ställdes även mer specifika frågor om eventuella upplevelser av negativt bemötande från respektive verksamhet. Enkätfrågan anger ingen avgränsning i tid, men ställdes alltså endast till de personer som haft kontakt med verksamheten de senaste 12 månaderna.

Av de svarande vittnar cirka en av tio om att de upplevt kränkande kommentarer eller opassande frågor om att vara muslim; andelen varierar mellan 8 och 15 procent beträffande de fyra verksamheterna (diagram 39, sidan 70). Att ha upplevt misstänksamhet eller ifrågasättande kopplat till att vara muslim var lite vanligare, särskilt i kontakten med förskola/skola där nästan var tredje uppger det. Vanligast av de tre svartalternativen är att möta en bristande förståelse för sin religion, vilket nästan varannan uppger att de mött i kontakt med förskola/skola och grovt räknat var tredje i kontakt med övriga verksamheter.

I skolan är det färre än hälften som svarar att de inte upplevt någon av dessa tre former av negativt bemötande, beträffande övriga verksamheter gäller det drygt hälften.

Diagram 39. Upplevt negativt bemötande eller bristande förståelse kopplat till att vara muslim i kontakt med kommunala verksamheter (procent)

Frågans formulering: *Upplevde du något av följande i kontakten med [Förskolan/skolan/gymnasiet; Äldreomsorgen; Socialtjänsten; Kultur- och fritidsverksamheter]? Du kan kryssa för flera alternativ. Svartalernativ enligt diagrammets redovisning bortsett från det sista som var formulerat "Jag har inte upplevt något av ovanstående".*

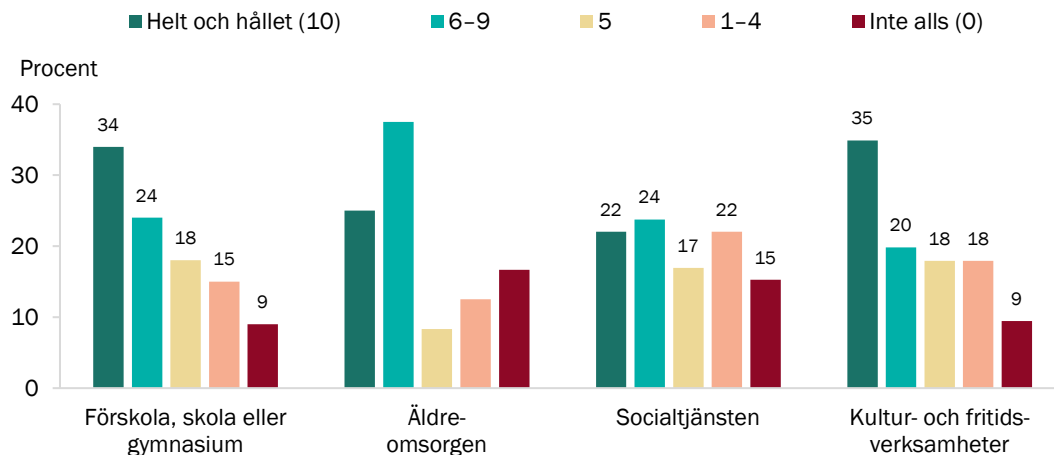
Kommentar: De redovisade andelarna baseras på dem som besvarat frågan med något av svartalernativen. Resultaten beträffande äldreomsorgen baseras på endast 30 svar vilket gör att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (och staplarna redovisas utan procentvärden). Även beträffande socialtjänsten är svarsunderlaget litet: 62 svar. För kultur- och fritidsverksamheter och förskola/skola gäller 124 respektive 324 svar. Det förekom att någon enskilt svarande beträffande förskola/skola respektive äldreomsorgen kryssade för att de inte upplevt något av det frågan gällde och samtidigt kryssade i något av dessa svartalernativ.

Muslimsk identitet i kontakt med kommunala verksamheter

De svarande fick frågor om i vilken grad de varit öppna med sin muslimska identitet i kontakten med verksamheterna. Öppenheten fick graderas på en skala från 0 till 10, där 0 motsvarande "inte alls" och 10 motsvarade "helt och hållet".

Resultatet visar att de svarande var relativt öppna med sin muslimska identitet i kontakten, där den lägsta graden av öppenhet fanns i kontakten med socialtjänsten, där 37 procent svarade med ett värde 0–4 på skalan (diagram 40, sidan 71).

Diagram 40. Öppen med sin muslimska identitet i kontakt med kommunala verksamheter (procent)

Frågans formulering: *I vilken utsträckning var du öppen med din muslimska identitet i kontakten med [Förskolan/skolan/gymnasiet; Äldreomsorgen; Socialtjänsten; Kultur- och fritidsverksamheter]? Svarsskala från 0 till 10, där värde 0 motsvarade "Inte alls" och värde 10 "Helt och hållet".*

Kommentar: Resultaten beträffande äldreomsorgen baseras på endast 24 svar vilket gör att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (och staplarna redovisas utan procentvärden). Även beträffande socialtjänsten är svarsunderlaget litet: 59 svar. För kultur- och fritidsverksamheter och förskola/skola gäller 106 respektive 301 svar.

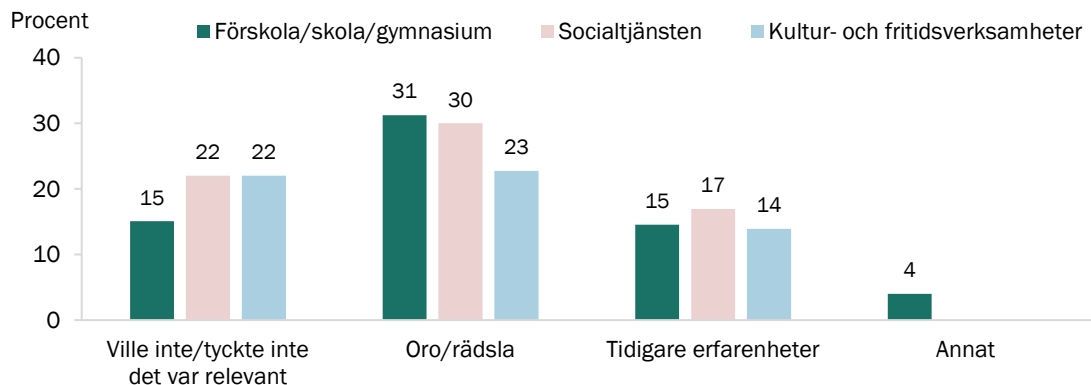
Orsaker till att inte vara öppen med sin muslimska identitet

Som följdfråga till frågan om man varit öppen med sin muslimska identitet ställdes frågan "Om inte, varför?". Frågan var en flervalfråga, vilket innebär att en och samma person kan ange flera olika anledningar till att inte vara öppen med sin muslimska identitet i mötet med verksamheten.

Det generellt vanligaste skälet som uppges för att inte vara öppen med sin muslimska identitet i mötet med kommunernas verksamheter är oro/rädsla. Det tycks vara en lite vanligare orsak i mötet med skola/förskola och socialtjänst jämfört med kultur- och fritidsaktivitet, omkring 30 procent jämfört med 23 procent (diagram 41, sidan 72). Ett skäl som kan hänga samman med oro/rädsla är tidigare erfarenheter, och det anger mellan 14 och 17 procent som skäl för att inte vara öppen med sin muslimska identitet i möte med verksamheterna.

Beträffande socialtjänsten och kultur- och fritidsverksamheter är det vanligare att de svarande inte var öppna med sin muslimska identitet för att de inte ville eller tyckte att det var relevant (22 procent). I mötet med skolan gäller detta en lite mindre andel (15 procent).

Diagram 41. Orsaker till att inte vara öppen med sin muslimska identitet i mötet med tre kommunala verksamheter (procent)

Frågan följde på frågan i diagram 40: *I vilken utsträckning var du öppen med din muslimska identitet i kontakten med [Förskolan/skolan/gymnasiet; Äldreomsorgen; Socialtjänsten; Kultur- och fritidsverksamheter]? – Om inte, varför? Du kan kryssa i flera av svarsalternativen.*

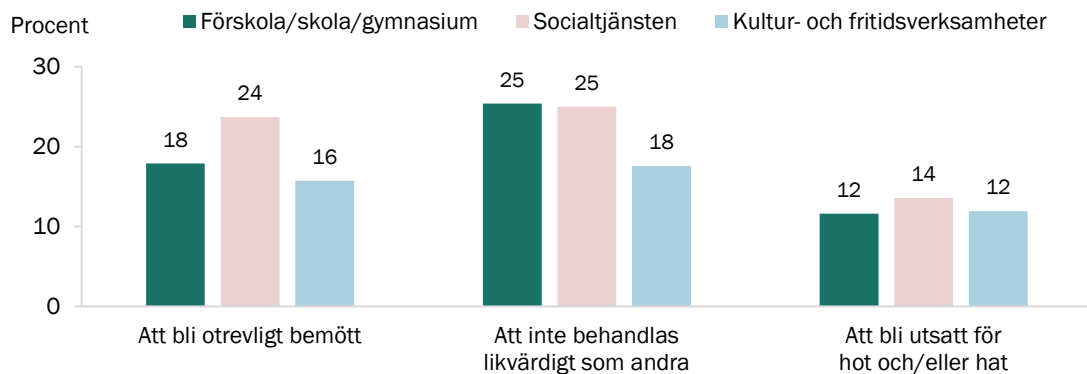
Svarsalternativ: *Ville inte/tyckte inte det var relevant; Oro/rädsla för att bli otrevligt bemött; Oro/rädsla för att inte behandlas likvärdigt som andra; Oro/rädsla för att bli utsatt för hot och/eller hat; På grund av tidigare erfarenheter; Annat.*

Kommentar: I diagrammet redovisas de tre olika svarsalternativen rörande oro/rädsla sammantaget.

Via enkätsvaren går det att särskilja vad en uttryckt oro/rädsla handlar om. Vanligast källa till oro, av de tre saker som enkäten tar upp, är att man inte skulle behandlas likvärdigt som andra. Detta är något som var fjärde person uttrycker som skäl i förhållande till förskola/skola och socialtjänst – och knappt var femte beträffande kultur- och fritidsverksamhet (diagram 42, sidan 73). När det gäller socialtjänsten är det ungefär lika vanligt med oro för att bli otrevligt bemött. Lite mer än var tionde person väljer att inte vara öppen med sin muslimska identitet av oro/rädsla för hot och/eller hat.

Kopplat till skola var det fyra personer som svarade ”annat”, där tre personer beskrev i fritext att de inte kunde dölja att de var muslimer genom att de själva eller närstående bär slöja/hijab. En av dessa hade egentligen velat dölja sin muslimska identitet, av rädsla för att bli dömd eller hatad. Den fjärde personen som angett ”annat” beskriver att hen inte är öppen med sin muslimska identitet ”för att undvika stel stämning”. För övriga verksamhetsområden fanns inga annat-svar.

Diagram 42. Olika typer av oro/rädsla för att vara öppen med sin muslimska identitet i mötet med tre kommunala verksamheter (procent)

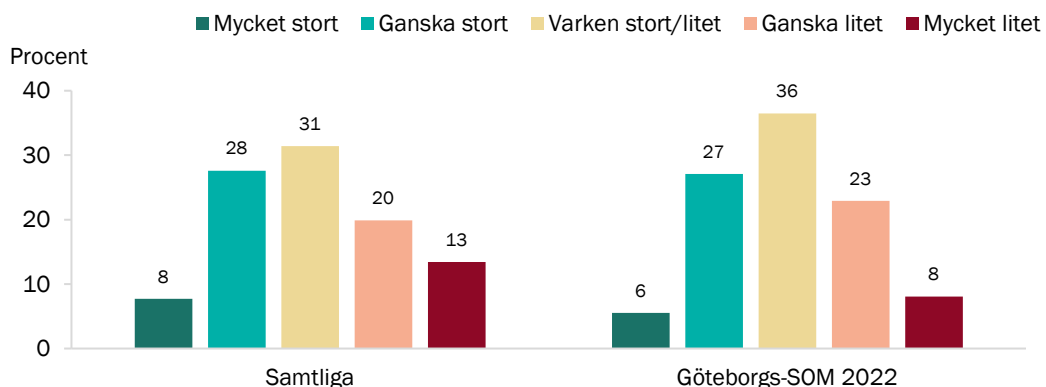
Kommentar: För frågans formulering, se kommentar till diagram 41, sidan 72.

Förtroende för att staden behandlar alla invånare lika

En relaterad fråga i slutet av enkäten, som ställdes till alla svarande oavsett om de haft kontakt med de fyra specifika verksamheterna eller inte, gällde förtroendet för staden som helhet när det handlar om att behandla kommunens alla invånare lika. Av dem som svarat anger mer än var tredje att de har ganska eller mycket stort förtroende för att staden behandlar alla invånare lika – men nästan lika många anger att de har *litet* förtroende i detta avseende (diagram 43). Det är också fler som svarat ”mycket litet förtroende” än ”mycket stort förtroende”.

Om vi jämför resultatet med samma enkätfråga i SOM-undersökningen i Göteborg 2022, är resultaten mycket lika. Den största skillnaden är att i den här enkäten finns en större andel (muslimer) som uttrycker ett *mycket litet* förtroende jämfört med stadens invånare i stort i SOM-undersökningen två år tidigare (13 mot 8 procent).

Diagram 43. Förtroendet för att staden behandlar kommunens invånare lika (procent)

Frågans formulering: *Allmänt sett, hur stort förtroende har du för att Göteborgs Stad behandlar kommunens invånare lika? Svarsalternativ: Mycket stort förtroende; Ganska stort förtroende; Varken stort eller litet förtroende; Ganska litet förtroende; Mycket litet förtroende.*

Kommentar: Resultaten för samtliga baseras på 634 svar.

❖ Specifika svar per verksamhetsområde

Följande fyra avsnitt innehåller mer specifika svar från enkät och fokusgrupper som berör specifika förhållanden i de fyra verksamhetsområdena. Inledningsvis sammanfattas de svar som rör förskola, skola och gymnasium, följt av socialtjänst, kultur- och fritidsverksamheter samt äldreomsorg.

❖ Förskola, skola och gymnasium

Förskola, skola och gymnasium var det kommunala ansvarsområde i studien som flest personer hade erfarenheter av och åsikter om. Alla deltagare i fokusgrupperna hade en relation till förskola, skola och/eller gymnasium. I kvinnogruppen hade några deltagare barn som gick i skolan och tre personer arbetade själva i skolan eller förskolan i Göteborg. I ungdomsgruppen hade alla gått i grundskola/gymnasium i Göteborg, och vissa hade även gått i förskola i Göteborg medan andra hade gått i förskola i andra städer i Sverige (som Stockholm eller Malmö) eller utomlands. Även i enkäten finns flera fritextsvar som specifikt berörde förskola och skola.

Nedan sammanfattas de teman som kom upp i fokusgrupper och enkäter som rörde förskola, skola och gymnasium. Notera att alla svar inte nödvändigtvis handlar om kommunala verksamheter, då det finns privata alternativ som de svarande kan uppfatta som kommunala eller under kommunalt ansvar.

Skolmaten

Inom islam finns ett antal regler och föreskrifter som gäller mat. Vilka regler som gäller kan variera mellan muslimska grupper och i olika delar av världen, men det kan exempelvis handla om att inte äta griskött eller blodmat eller att djur ska slaktas på ett visst sätt (halal). På samma sätt som andra religiösa föreskrifter följs reglerna i varierande utsträckning av olika muslimer.

Ett tema i diskussionen i kvinnogruppen handlade om maten i förskola och skola. Kvinnorna lyfte maten som en viktig del av deras muslimska tro, vilket innebar ett orosmoment när de skickade sina barn till förskolan eller skolan. De beskrev att förskolan och skolan inte alltid var insatta i vilken kost muslimska barn äter. För att anmäla specialkost i förskola och skola i Göteborg behöver föräldern fylla i en blankett, och utgå från att barnet får den anmälda kosten – något en kvinna uttryckte som att: ”hoppas på det bästa”. En kvinna som bodde i en del av Göteborg där det bodde få andra muslimer beskrev att personalen i förskolan råkat ge hennes barn fel mat vid flera tillfällen – ett misstag hon inte tyckte skulle behöva förekomma. I enkätsvaren fanns önskemål om att skolan skulle erbjuda halalmat till elever.

Kvinnogruppen lyfte att det kan vara svårt för barn att själva avgöra vad de kan äta, eftersom maten inte alltid är tydligt uppmärkt. De konstaterade att detta var särskilt svårt för barn som inte ännu kan läsa, där det skulle behövas bildstöd (som en bild på en ko eller en gris, om maten innehåller det).

Ramadan och fasta

Fastan är en av islams fem pelare. Under fastemånaden ramadan förväntas muslimer fasta och inte äta eller dricka från soluppgång till solnedgång. Dagens fasta bryts med en måltid, ofta tillsammans med familj och vänner. Fastemånaden avslutas med högtiden *Eid al-Fitr*.

Fastan var en fråga som lyftes i både kvinnogruppen och ungdomsgruppen. De uppfattade att fastemånaden ofta möttes av negativa reaktioner från skolan, där skolpersonalen ofta ifrågasatte om barnen skulle fasta och anklagade föräldrarna för att tvinga barnet till fasta. Deltagarna konstaterade att det för dem själva eller för deras barn inte handlade om tvång. En av ungdomarna beskrev att hen fastade för att det var en viktig del av hens tro. En av kvinnorna beskrev att hennes barn fastade för att barn vill göra som sina föräldrar – eller åtminstone leka att man gör det:

Den yngre har inte fastat, men vi kallade det för fasta. Vi sa att du fastar till lunchen och sen äter du och sen fortsätter du fasta tills du kommer hem. Och då tar mamma och syrr ihop det så blir det en hel dag. Det var ju roligt. Men pedagogerna ville inte ens att det kallas för fasta. Låt henne kalla det för fasta. (deltagare i kvinnogruppen)

Olika rutiner på olika skolor

I fokusgrupperna framgick att skolor i Göteborg inte hanterar fastemånaden på ett likvärdigt sätt: På vissa skolor underlättade man för barn som ville fasta och skickade ut information inför ramadan. På andra skolor saknades rutiner för fastan eller så fanns rutiner som försvårade för eller förbjöd fasta.

I både kvinnogruppen och ungdomsgruppen lyftes att vissa skolor hade tvingande regler om att sitta i matsalen med sina klasskamrater under fastan. Ungdomsgruppen tolkade det som att skolan förutsatte att fastan var ett tvång, där de genom att sitta i skolmatsalen skulle kunna äta om de ville. Samtidigt tyckte de att det var orättvist att behöva titta på andra barn som äter när de själva valt att fasta. Även i enkätsvaren framkom önskemål om att skolan borde stödja elever i sin religionsutövning, genom att inte insistera på att barn ska äta under fastan.

I ungdomsgruppen lyftes också exempel på olika rutiner när det kom till att delta i idrottslektioner under fastan: En av ungdomarna hade *förbjudits* att delta i idrotten under fastan – medan en annan hade *tvingats* att delta. Den ungdom som tvingats att delta beskrev att hen hade lätt att få blodsockerfall och därför hade svårt för fysisk aktivitet under fastan. Hen hade tagit upp frågan med idrottsläraren och bett om att få hoppa över två-tre idrottslektioner eller inte delta lika intensivt:

...och det var det största problemet någonsin, och nej absolut inte, och jag måste tala med dina föräldrar, och det ena och det andra. Jag försökte förklara för honom att jag vill fasta, jag älskar att fasta, jag brinner för att fasta för att det är en så tydlig del av mig och hur jag praktiserar. Om någon annan hade kommit och sagt att de hade gjort någonting för en annan religion hade det varit lika stort problem. Det tror jag inte. (deltagare i ungdomsgruppen)

En av ungdomarna beskrev att lärare brukade säga att hen var trött under fastan, och att fastan inte var en ursäkt för att prestera dåligt. Hen upplevde att omdömet från läraren kunde vara godtyckligt och bero på ”vad som helst”.

I kvinnogruppen lyftes exempel på tre olika skolors förhållningssätt och rutiner:

- **Förbud:** En skola skickade ut mejl inför ramadan där de aktivt förbjöd barnen att fasta.
- **Inga rutiner:** En skola saknade rutiner inför fastan. Föräldern tog själv ansvar för att informera skolan inför ramadan om att hennes barn valt att fasta, att hon som vårdnadshavare godkänt det, samt att hon vill att skolan stöttar barnen i fastan och skulle uppskatta om de inte behöver sitta i matsalen.
- **Tydliga rutiner:** En skola brukade skicka ut ett brev i början av ramadan där man beskrev hur skolan hanterar fastan. I brevet informerades föräldrar om att skolan respekterar fastan, där barn som fastar får sitta i klassrummet och exempelvis pyssla eller spela kort när de andra äter. Brevet tydliggjorde även att om skolan märker att en elev börjar prestera sämre eller inte mår bra kommer skolan att be eleven att avbryta fastan.

Kvinnogruppen lyfte ett förslag om gemensamma rutiner för stadens skolor.

Hanteringen av högtider

Ett annat tema i diskussionerna handlade om hanteringen av religiösa högtider i skolan: dels hur olika religiösa högtider tas upp och hanteras i skolan, dels om möjligheten till ledighet vid religiösa högtider.

Hanteringen av högtider i undervisningen

Kvinnogruppen konstaterade att den kristna religionen och traditionen hade en självklar plats i skolan, genom exempelvis firande av jul eller påsk. De önskade dock att de kristna momenten skulle vara valfria, som att gå i kyrkan eller delta i luciatåg. I diskussionen lyftes två problem: dels att de inte ville att deras barn skulle behöva utöva en annan religion, dels att det fanns en så stor tyngdpunkt på kristendomen. De konstaterade att religion kan vara en viktig del i barns liv – men den delen får bara en plats i skolan för barn som firar kristna traditioner.

I kvinnogruppen lyftes att de som muslimer kunde få skulden för att skolan inte hade kvar tidigare kristna traditioner. En av kvinnorna återberättade en situation när hon lämnat sitt barn på förskolan, där förskolläraren sagt att ”på grund av er invandrare så får vi inte ha avslutningar i kyrkan längre”. Gruppen konstaterade att de inte hade något emot att andra går till kyrkan. Man skulle exempelvis kunna ha två skolavslutningar: en allmän och en för de som vill ha en andlig avslutning i kyrkan, resonerade de. Det viktiga var att alla skulle få utöva sin tradition:

Jag vet vad traditionen betyder och hur viktigt det är. Jag som muslimsk kvinna vill inte att någon annan ska behöva ändra på sig själv för att jag ska må bra. Nej, låt mig bara vara mig själv så får du fortsätta vara dig själv och så är vi tillsammans. (deltagare i kvinnogruppen)

I fritextsvaren lyfts ett positivt exempel på en skola i Göteborg som har en ”Eid-dag” för barnen, på motsvarande sätt som skolan firar jul. Den svarande vill skicka en

hyllning till rektorn på skolan, men är samtidigt besviken på att dagen fått negativa reaktioner från andra föräldrar trots att hans barn är lika viktiga som alla andra.

Möjlighet till ledighet för högtider

En deltagare i kvinnogruppen som arbetade i skolan lyfte att studiedagar för personal inom skolan de senaste åren hade krockat med religiösa högtider inom islam, exempelvis vid *eid*¹⁶. Det innebar att hon som arbetstagare hade behövt ansöka om ledighet. I ungdomsgruppen diskuterades högtider inte i särskilt stor utsträckning, även om de konstaterade att man åtminstone behöver tänka på att inte lägga prov under muslimska högtider, eller hänvisa muslimer till att fira sina högtider hemma. I enkätens fritextsvar fanns önskemål om att kunna vara ledig vid religiösa högtider.

Förutsättningar att be i skolan

Bönen är en av islams fem pelare, och handlar om att muslimer förväntas be fem gånger om dagen vid bestämda tider. De fem bönetiderna kan ses som ett ideal, alla muslimer ber inte varje dag och vissa slår ihop flera böner och ber vid färre tillfällen.

Något som lyftes i både fokusgrupper och enkätsvar var att barn behöver ha förutsättningar för att utöva sin religion genom att kunna be i skolan. Det var framför allt en fråga om utrymme: att det ska finnas en särskild plats eller särskilt rum där man kan be. Det lyftes också att barn behöver känna sig trygga i att berätta att de vill ha en plats att be på.

På motsvarande sätt som för fastemånaden framgick att skolor i Göteborg inte hanterade förutsättningar för att be på ett likvärdigt sätt. I ungdomsgruppen lyftes tre olika kategorier av förhållningssätt från skolans sida:

- **Förbud:** En av deltagarna i ungdomsgruppen konstaterade att det inte funnits någon plats för bön i hans skola. Om rektorn såg att elever bad i korridorerna ”så blev man hemskickad direkt”. En annan deltagare berättade om tjejer som förbjudits att be i skolan, och behövde gömma sig från lärare och rektor i små utrymmen där de inte kunde fokusera på sin bön. Om de blev upptäckta blev de utskälda inför andra elever.
- **Inga lokaler:** En deltagare som gått i en kommunal skola med många muslimska elever berättade att det inte funnits ett bönerum, trots att många elever uttryckte ett behov av det. Hen konstaterade att det ”bokstavligen i vartenda hörn i skolan” fanns elever som bad. Frågan om ett bönerum hade lyfts vid flera tillfällen på elevrådsmöten, men rektorn hade sagt nej med hänvisning till att det tidigare funnits ett bönerum som missköttes. Vissa lärare hade mött elevernas behov genom att öppna grupprum.
- **Avsedda lokaler:** Två av deltagarna i ungdomsgruppen berättade hur de muslimska eleverna på skolan organiserat sig och bett om rum där de kunde be, vilket de till slut fick.

¹⁶ Eid kan tänkas syfta på *eid-al-fitr*, ett firande när man avbryter fastan i slutet av ramadan, eller *eid-al-adha*, en högtid efter den årliga pilgrimsfärden.

Skolans religionsundervisning

Ungdomsgruppen upplevde att skolan sällan undervisar om islam, och när ämnet väl tas upp inte beskriver religionen på ett rättvisande sätt. De upplevde att lärarna på ett ensidigt sätt kopplade islam till negativa sedvänjor och händelser: när islam tas upp kopplas religionen till hedersförtryck, könsstympning och terrorism – frågor som deltagarna visserligen tyckte var viktiga, men som hade kunnat tas upp i skolan vid något annat tillfälle.

Ett exempel som återberättades var en religionslektion om islam i årskurs sex, där eleven förväntat sig grunderna i islam, men där den första bilden i presentationen i stället var en bild på tvillingtornen (not: terrorattacken mot World Trade Center i USA 2001) följt av bilder om könsstympning. Det resulterade i både att eleven upplevde ett ansvar att förklara och försvara sin religion och att föräldrar reagerade och hörde av sig till skolan. Hen upplevde dock inte att de fått något gehör från skolledningen.

Sen måste man sitta där och förklara att könsstympning inte är en del av religionen. Jag sitter ju där tolv år, jag ska behöva förklara att det inte är så. Någon i min klass var smart nog och sparade Powerpointen. Skickade den till sin morsa och hon kom till skolan och det värsta var att vår rektor brydde sig inte ens, men det var kaos. Alla klassens föräldrar blev helt upprörda. Varför ska man lägga tvillingtornen där?
(deltagare i ungdomsgruppen)

I samtalet återberättades även en lektion i religionskunskap i gymnasiet där läraren berättat att de mest populära inriktningarna inom islam var ”shia, sunni och islamism”, där eleven också känt ansvar att förklara och försvara sin religion, och lyft att det var fel att kalla islamism för en islamsk inriktning¹⁷.

En deltagare i kvinnogruppen som arbetade i skolan tog upp att hennes skolas nyinköpta SO-läromedel för mellanstadiet hade en problematisk representation av kvinnor med slöja. I avsnitt om diktatur och fattigdom fanns bilder på kvinnor med slöja, och i avsnitt om demokrati, rikedom och politik fanns bilder på vita personer med blåa ögon. Hon såg att det påverkade barnens bild av personer i slöja, där barnen kommer att förknippa kvinnor med slöja med diktaturer och förtryck. Skolan hade då valt att byta ut de nyinköpta läromedlen.

Synlighet och osynlighet i skolmiljön

Deltagare i ungdomsgruppen beskrev både upplevelser av att vara väldigt synliga och osynliga i skolmiljön. De beskrev också egna och andras erfarenheter av trakasserier.

En ungdom som gått i en gymnasieskola i Göteborg där hon var den enda muslimska eleven med slöja på sitt gymnasieprogram upplevde att hon alltid var betraktad av andra elever på grund av detta. Hon upplevde att det innebar en konstant stress, och då och då under dagen behövde hon gå in på toaletten för att ta ett djupt andetag och försöka slappna av för att kunna gå vidare med dagen.

¹⁷ Islam är en religion med två huvudsakliga inriktningar: shia och sunni. Islamism är ett begrepp som brukar användas för att beskriva olika (fredliga eller radikala) politiska rörelser eller ideologier som eftersträvar ett samhälle som grundas på islamiska lagar och principer.

Det togs också upp exempel på när slöjan gjorts till ett skämt. En ungdom berättade att hennes lärare hade valt att göra sig lustig på hennes bekostnad när hon kom in i klassrummet, genom att kommentera hennes klädsel och hennes slöja. Detta förstärkte en känsla av att inte höra till:

Och resten av klassen skrattade och jag skämdes jättemycket för det. Jag kände mig redan som *the odd one out*. [Läraren] behövde inte påpeka det ännu mer och göra det till en rolig grej. (deltagare i ungdomsgruppen)

En ungdom återberättade att hon i gymnasiet gått på en ”väldigt, väldigt vit skola” i Göteborg, där de bara var två tjejer i klassen som använde slöja. Lärarna kunde alla elevers namn men blandade alltid ihop namnen på henne och den andra tjejen. Hon var oförstående till att de kunde blandas ihop när de hade olika hudfärg och var väldigt olika, men trodde att det handlade om att båda använde slöja.

En deltagare i ungdomsgruppen som inte bar några synliga symboler eller attribut som visade att han var muslim beskrev hur han gick under radarn, och därför fick höra lärare uttrycka fördomsfulla personliga åsikter om muslimer. Det innebar att han inte ville vara öppen och berätta för läraren att han också var ”en av dem”.

Trakasserier av tjejer med slöja

En av ungdomarna hade gått i gymnasiet i en kommunal gymnasieskola i centrala Göteborg, och upplevde då att hon inte kunde klä sig som hon ville eftersom hon såg vilka konsekvenser det fick för andra: En klasskamrat som bar slöja drabbades av att folk spottade på hennes skåp ”och typ sådana saker”, något som hon upplevde att skolpersonalen inte gjorde något åt.

En annan av ungdomarna lyfte att en av hennes vänner som använt slöja hade utsatts för rasistisk mobbning under nästan hela sin grundskoletid i Göteborg: vänner blev spottad på, sparkad på och vid flera tillfällen hade andra elever dragit av hennes slöja.

I sju hela år hade hon tålmod med det där. Och till slut så slutade det med att hon... sjunde året hon tog av sig den. För att det var liksom antingen så blir du djupt trakasserad eller så tar du av dig den och vad är det enklaste alternativet? (deltagare i ungdomsgruppen)

Ungdomsgruppen konstaterade att många muslimska tjejer som använder slöja ställs inför valet att sluta använda slöja, eller att fortsätta vara sann mot sig själv och möta blickar och misstänkliggörande. Genom att använda slöja ses man som ”en utomjording”, konstaterade en av ungdomarna. Metaforen mötte medhåll och plockades upp av de andra deltagarna – med tillägget att det inte handlar om en ”bra utomjording”, utan om en varelse som uppfattas ha lägre intelligens än andra.

En ungdom som hade gått i en skola i Göteborg där hon var den enda eleven med slöja upplevde att det innebar att hon ständigt fick gå i försvar: bevisa sig själv, försvara sin religion och försvara sin identitet. Första veckan på en ny skola hade en av hennes klasskamrater ifrågasatt varför hon börjat på skolan, utifrån ett antagande om att hon som muslim inte trodde på vetenskap.

Fördomar och ifrågasättanden

I både fokusgrupperna och enkäten beskrevs upplevelser av att mötas med fördomar och ifrågasättanden i mötet med skolan, både som elev, anställd och som förälder.

Antaganden om att vara utsatt eller förtryckt

Ungdomsgruppen gav flera exempel på när lärare förutsatt att de varit utsatta eller förtryckta. De konstaterade att lärare exempelvis kunde förutsätta att de som muslimer självklart blev slagna hemma, eller att slöja eller fasta alltid är ett tvång.

En av ungdomarna återberättade en situation under högstadiet. Hon bar inte slöja, men hennes lärare visste att hon var muslim. Läraren hade ifrågasatt hur det var möjligt att hon som muslim inte bar slöja: Hade hon rymt hemifrån, så att hennes pappa inte kunde tvinga henne?

Och jag ba' men alltså va? Och jag förklarade för honom att det inte är tvång, ingen får tvinga dig, det är ditt eget val. Och jag frågade: Var har du hört att pappor har rätt att tvinga på tjejer slöja? Jag har hört det någonstans (sa han), och jag sa till honom: var lite källkritisk. Det är skolan som alltid säger "var källkritisk", men så kan inte ens läraren vara det själv. (deltagare i ungdomsgruppen)

Situationen hade lett till att hennes föräldrar kommit till skolan för ett möte med rektorn. Rektorn hade dock inte velat ingripa i frågan.

En av ungdomarna lyfte att människor hon mötte "hela tiden" utgick från att hennes pappa hade tvingat henne att använda slöja, fast så inte var fallet. Hon gav också exempel från ett feriejobb under skoltiden, när handledaren frågade alla vad de ville studera när de blev äldre. När turen kom till henne berättade hon att hon funderade på att studera till tandläkare. Handledaren hade då ställt motfrågor om det verkligen var hennes vilja, något hon trodde berodde på att hon var den enda med slöja.

En av kvinnorna konstaterade att det nyligen varit en debatt i den lokala tidningen om att förbjuda slöjanvändning för barn i förskolan. Hon upplevde att debatten hade fel fokus, och menade att eventuell slöjanvändning bland små barn handlar om att barn vill göra som sina föräldrar: om mamman använder slöja vill barnet också göra det. Hon menade också att barn och unga inte alltid använder slöja på ett sätt som överensstämmer med religiösa slöjregler, utan på ett sätt som hon uppfattade som kulturellt: De kanske kombinerar slöja med shorts eller t-shirt, "för att det är roligt att använda slöja eller för att håret ser finare ut när det är täckt". I slutändan är det individens val om – och hur – hon vill använda slöja, resonerade hon.

Att antas vara mindre intelligent

Upplevelser av att antas vara mindre intelligent än andra återkom i både fokusgrupper och enkätsvar. Ett exempel från enkäten är en kvinna som beskriver att hon som muslimsk tjej med slöja inte togs på allvar under gymnasiet, och att hennes idéer brukade ifrågasättas eller tystas ner. Hon upplevde att det var mer förnedrande att ständigt bli ignorerad än mer explicita påhopp som att kallas för nedsättande ord eller att bli knuffad i kollektivtrafiken.

En av deltagarna i ungdomsgruppen hade alltid haft A (högsta betyg) i svenska, men beskrev att hennes lärare ändå sagt att hon "inte skulle ha så höga förhoppningar" på

sitt slutbetyg. Hon beskrev att hon var glad över att de nationella proven rättas anonymt, för att slippa riskera att betygen sattes utifrån föreställningar om muslimska tjejer. Ett par av deltagarna i ungdomsgruppen hade gått på muslimska friskolor, och visste att det gick rykten om att de (höga) betygen på skolorna inte varit rättvist satta. I efterhand var de rädda för att berätta att de gått på dessa skolor.

En av deltagarna i kvinnogruppen som arbetade inom förskola/skola tyckte att det jobbigaste med att arbeta där var att hon som muslimsk kvinna med sjal inte förväntades vara lika kunnig som sina kollegor: vårdnadshavare kunde be om att få prata med en annan personal.

Att möta skolan som förälder

I flera av fritextsvaren lyfts upplevelser av att behöva dölja sin tro eller muslimska identitet i kontakten med skolan för att undvika diskriminering och negativa reaktioner. I svaren lyfts flera exempel på upplevelser av negativt bemötande från skolpersonal. En kvinna beskriver exempelvis att hon brukar spökskriva mejl till skolan i sin svenska icke-muslimska mans namn, eftersom hon upplever att information och klagomål från henne bemöts på ett felaktigt sätt. En förälder lyfter önskemål om att skolpersonal borde utbildas om islam, eller åtminstone inte låta sina åsikter om islam påverka mötet med elever och vårdnadshavare. En annan förälder som upplevt diskriminering tror att diskriminerande bemötande mot muslimer handlar om att Göteborgs Stad i de enskilda fallen ”råkat felrekrytera”.

En av deltagarna i kvinnogruppen upplevde att hon blivit ifrågasatt på grund av att hennes barn ofta hade samma kläder i skolan. Skolan hade tolkat detta som att hon inte hade tillräckligt mycket pengar eller att hon inte gav barnet tillräcklig omsorg. Själv såg hon frågan på ett annat sätt: Familjen valde att inte spendera så mycket pengar på kläder, och varje månad i stället skänka pengar till fattiga¹⁸. Barnet fick, och önskade sig, däremot leksaker.

Valet av gymnasieskola

I enkäten ställdes frågan ”Går du, eller har du tidigare gått på, en gymnasieskola i Göteborg?”. Av de svarande angav ungefär hälften att de hade gjort det (465 personer). Till dem ställdes följdfrågan ”Påverkade din religiösa eller kulturella tillhörighet ditt val av gymnasieskola?”. Av dessa svarade var femte ja på frågan (20 procent), och ytterligare 9 procent ”vet inte”.

De som svarat att religion och kultur hade påverkat deras gymnasieval fick sedan frågan ”Om ja – kan du berätta på vilket sätt?” 78 personer valde att göra det. De flesta beskrev varför de valde en viss skola och en del berättade om sina erfarenheter av att ha valt en viss skola.

Motiveringar till att välja en viss skola

Två teman framkom i beskrivningarna av varför man valt en viss gymnasieskola utifrån sin religiösa eller kulturella tillhörighet, teman som ofta överlappade

¹⁸ Resonemanget kan tolkas som att det refererar till *zakat*, en av islams fem pelare, som innebär att muslimer med tillräcklig rikedom ska ge en del av sina tillgångar till fattiga.

varandra: att man ville gå på en mångkulturell skola där det fanns andra muslimer och/eller andra personer med utländsk bakgrund och/eller att man ville gå på en skola där det fanns möjlighet att praktisera sin tro. Det fanns en stor likhet i svaren.

Varför man ville gå på en mångkulturell skola handlade oftast om att man ville känna sig trygg: man ville undvika skolor där majoriteten var "etniskt svenska", på grund av rädsla för att utsättas för rasism, mobbning, trakasserier eller diskriminering på grund av sin religion och/eller hudfärg. På en skola där majoriteten var "etniskt svenska" var man också orolig för att lärare inte skulle behandla en rättvist, att det skulle vara svårt att hitta vänner och att man alltid skulle behöva hantera kommentarer om sina kläder eller sin religionsutövning. Genom att välja en mer mångkulturell skola var det större chans att känna sig trygg, inkluderad, accepterad, slappna av och passa in. Vissa hade erfarenheter av utsatthet och mobbning på grund av sin religion eller hudfärg i grundskolan och ville ha en tryggare situation i gymnasiet.

Att välja en skola där man kunde praktisera sin tro handlade om att man ville kunna bära slöja, be eller praktisera högtider utan att riskera utsatthet. Man ville att det skulle finnas en respekt och förståelse för olika kulturer och religioner. Det handlade också om att man ville gå på en skola som skapat förutsättningar för religionsutövning: att det fanns bönerum, tid för att be, och tillgång till halalmat. Något som lyftes som en fördel av vissa svarande var om skolan låg nära en moské.

Vissa beskrev att de inte ens övervägt skolorna där majoriteten var "etniskt svenska" eftersom de visste att de skulle bli utsatta i en sådan miljö. Andra beskrev valet som svårare, där de valt mellan att gå på den skola eller utbildning som intresserade dem mest och att undvika rasism eller diskriminering. Där hade de motvilligt valt bort den skola eller utbildning de egentligen ville gå, vilket kan exemplifieras med detta citat:

Jag kände att vissa skolor inte var trygga miljöer för någon med min bakgrund. Det fanns en rädsla för att inte bli accepterad fullt ut, särskilt om man bar religiösa symboler eller hade särskilda behov kring mat, högtider eller bön. Det ledde till att jag undvek skolor som kanske hade passat mig bättre utbildningsmässigt, bara för att undvika risken att känna mig utanför eller ifrågasatt. Så i stället för att helt fokusera på mina intressen eller mål, fick jag anpassa mitt val utifrån var jag trodde att jag skulle slippa mest fördomar. (fritextsvar)

Erfarenheter av att ha valt en viss skola

De personer som valt att beskriva sina erfarenheter från gymnasietiden beskrev exempelvis att det inte funnits något bönerum, att de blivit ifrågasatta, mobbade eller retade (exempelvis för att de bar slöja eller inte drack alkohol), att de inte fick uttrycka sin religion, att de fått konstiga blickar och känt sig annorlunda. Det fanns också exempel på att en lärare blivit arg när eleven bad under rasten, att en lärare ville att eleverna skulle smaka på griskött och att religionsundervisningen inte skildrat islam på ett rättvisande sätt. En enda kommentar var positiv, där en person skrev att skolan gav stöd i studierna.

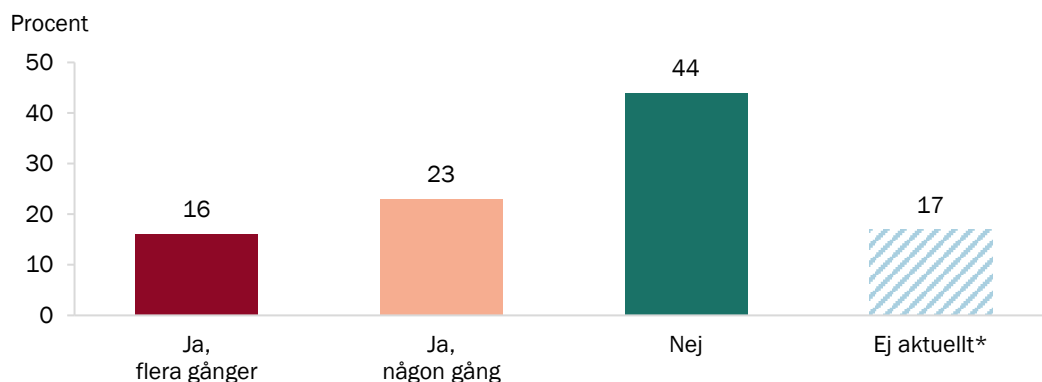
Fyra av de svarande beskrev att de hade valt skolor där majoriteten av eleverna var "etniskt svenska". Två hade valt att stanna kvar på skolan hela gymnasietiden, där den ena stannat på grund av att hen haft en grupp muslimska vänner på skolan och att det verkade svårt att byta skola, och den andra stannat kvar för att lärarna varit

bra. De andra två hade valt att byta till en mer blandad gymnasieskola för att undvika diskriminering och trakasserier.

Undvikande av skola/utbildning

I enkäten fick alla svarspersoner frågan ”Har du undvikit att välja en viss skola/utbildning av rädsla för att utsättas för antimuslimsk rasism?”. Nästan 40 procent svarade att de gjort det – 16 procent svarade att det hänt flera gånger – medan 44 procent besvarade frågan nekande (diagram 44). Resterande 17 procent var inte berörda av frågan.

Diagram 44. Undvika att välja en viss skola/utbildning av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism (procent)

Frågans formulering: *Har du undvikit att göra något av nedanstående, på grund av rädsla för att utsättas för antimuslimsk rasism?* Den aktuella delfrågan löd: *Välja en viss skola/utbildning* (övriga delfrågor redovisas på sidan 50 och 88). Svarsalternativ enligt diagrammets redovisning.

* Hit har förts även personer som har avstått från att besvara den här delfrågan men besvarat någon av de övriga fyra delfrågorna (4 procent), i syfte att inte riskera att överskatta undvikandet.

Kommentar: Resultaten baseras på 668 svarspersoner.

❖ Socialtjänst

I fokusgrupperna berördes området socialtjänst, men deltagarna hade i låg grad egna erfarenheter av att vara föremål för ärenden inom socialtjänsten. Den vanligaste kontakten med socialtjänsten var i rollen som skolpersonal. I enkätens fritextsvar berörs socialtjänsten i viss utsträckning, dock sällan utifrån egna erfarenheter av att möta socialtjänsten.

Rädsla för socialtjänsten

En deltagare i kvinnogruppen som arbetade i skolan konstaterade att det fanns en stor rädsla bland muslimska familjer på grund av desinformationskampanjen¹⁹.

¹⁹ Från cirka år 2021 har det spridits rykten och desinformation, framför allt i sociala medier, om att svensk socialtjänst omhändertar muslimska barn utan rättsligt stöd. Läs mer på <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/02/regeringen-tar-krafttag-mot-desinformation/>

Muslimska familjer kan vara rädda för socialtjänsten, och tro att det räcker att socialtjänsten hittar något fel för att de ska bli av med sina barn.

En annan deltagare i kvinnogruppen som arbetade i skolan hade varit involverad i flera orosanmälningar till socialtjänsten kring elever eller familjer. På grund av den spridda desinformation om socialtjänstens uppdrag bland muslimer kunde det vara svårt. Hon gav exempel på en situation där hon sett att ett barn behövde psykologstöd men där familjen inte tagit hennes oro på allvar. Hon hade då gjort en orosanmälan och bett familjen att göra det tillsammans med henne för att visa att de samarbetade med skolan. Efter mötet med socialtjänsten hade föräldrarna kommit gråtande till skolan, och sedan valt att lämna Sverige.

Vad är det som händer? Varför känner de här familjerna på det sättet? Inte känner att de kan få stöd, att de kan få folk att lyssna på dem. Det blir tvärtom. (deltagare i kvinnogruppen)

De såg att det fanns ett stort problem i att socialtjänsten inte har förtroende hos alla som behöver stöd: vårdnadshavare kan se socialtjänsten som ett hot snarare än som ett stöd. Det kan finnas en oro för att bli dömd utifrån sin religion, eftersom man hört talas om andra muslimer som blivit av med sina barn.

Även några av enkätens fritextsvar lyfter att många muslimer är rädda för socialtjänsten, och rädda för att socialtjänsten ska omhänderta deras barn. Det lyfts oro för på vilka grunder socialtjänsten kan omhänderta barn, och en bild av att barn omhändertas i onödan eller på osakliga grunder (exempelvis på grund av kulturkrockar eller för att ge barn till familjer som inte kan få barn).

Bemötandet från socialtjänsten

I fokusgrupperna framkom upplevelser och bilder av att socialtjänsten ibland kunde ha ett fördomsfullt bemötande av muslimer. Kvinnogruppen trodde att socialtjänsten ofta kopplade frågan om hedersrelaterat våld till muslimer, och inte i lika hög grad litade på att muslimer kunde uppfostra sina barn eller ge sina barn bra värderingar.

En deltagare i kvinnogruppen som arbetade i skolan beskrev att socialtjänsten kunde uppfatta kvinnor med slöja som förtryckta, och männen kunde antas slå sin fru och sina barn. Hon upplevde också att oron från socialtjänsten såg olika ut beroende på om det gällde muslimska pojkar eller flickor. Om oron gällde flickor upplevde hon att socialtjänsten misstänkte hedersrelaterat våld, tog situationen på allvar och agerade snabbt: ”Kvinna, flicka, muslimsk pappa, muslimsk familj, det här betyder hederstankar, punkt slut”. När det gällde pojkar med risk att hamna i kriminalitet upplevde hon att ärenden oftare lades ner. I något ärende hade hon gjort flera orosanmälningar där hon uppfattade att socialtjänsten inte hade agerat alls.

I kvinnogruppen framgick att man trodde att det fanns en skillnad i bemötande hos socialtjänsten beroende på hur bra svenska man pratade. En av kvinnorna konstaterade att hon själv brukade bli lyssnad på och respekterad – medan en annan kvinna med motsvarande bakgrund, ålder, uppfostran och syn på uppfostran antagligen skulle bli ”idiotförklarad” om hon inte pratade lika bra svenska.

I kvinnogruppen konstaterades att "socialtjänstemännen också är människor" och att bedömningar och bemötande kan skilja sig åt beroende på vem man möter. En av deltagarna förutsatte att personal inom socialtjänsten fått utbildning i kulturell kompetens, men såg att det kanske kunde behövas mer kopplat till just islam:

Jag har mycket erfarenhet av socialtjänsten. Men som sagt, det skiljer sig väldigt mycket mellan socialsekreterare. De har säkert mycket utbildningar och så för att vara kulturellt känsliga. Men det kanske behövs lite mer när det gäller islam och så, för att bli av med de här fördomarna. Förståelse för vad det är egentligen. För det är en livsstil. Du går inte i moskén och bara ber, utan det är hur du väljer att leva. (deltagare i kvinnogruppen)

I fokusgrupperna lyftes också positiva erfarenheter av bemötandet från socialtjänsten. En deltagare i kvinnogruppen hade följt med en närstående till socialtjänsten, eftersom barnet sagt i skolan att mamman blivit arg och läraren hade gjort en orosanmälan. Mötet hade gått bra och de hade fått ett bra bemötande.

I ungdomsgruppen lyfte en av deltagarna egna erfarenheter av möten med socialtjänsten, då hennes skola orosanmält henne och flera av hennes klasskamrater. Hon uppfattade det som att kuratorn i hennes skola "älskade att använda soc-anmälan som vapen". Mötet med socialtjänsten upplevde hon som fördomsfullt:

Och så går jag till kontoret då och hon socionomen har möte med mig. Så säger hon så här: "alltså jag kan bara tänka mig hur det är i din kultur, ni får ju lida väldigt mycket ni som är barn, ni har inte så mycket att säga till om och det kanske förekommer våld?" Och jag ba' alltså va? Mina föräldrar har bott här i 30 år och det finns svenskar som också slår sina barn. Vad ska man göra med dem? (deltagare i ungdomsgruppen)

Behandlingsmaterialet "Arga apor"

En fråga som berördes i båda fokusgrupperna och i enkätens fritextsvar var den då aktuella diskussionen om behandlingsmaterialet "Arga apor" som publicerats av socialförvaltningen Nordost i Göteborgs Stad. I materialet porträtterades bland annat en tjej i slöja som apa i ett rum fullt med människor. Materialet lyftes som något som bidragit till ett minskat förtroende för socialtjänsten i Göteborg.

Ungdomsgruppen konstaterade att det visserligen finns mycket desinformation om socialtjänsten, men att detta var en faktisk händelse. De såg det som extra upprörande att bilderna publicerats i den socialförvaltning i staden som kanske i högst grad möter muslimer. I enkätens fritextsvar beskrivs det som svårt att förstå varför materialet tagits fram.

Deltagarna menade att ursäkten om att man använt AI för att ta fram bilderna var förvärrande snarare än en ursäkt. De hade själva vana av att använda AI, och visste att en sådan bild kräver att man uttryckligen promptar AI-modellen (skriver ut i text vad bilden ska föreställa). De konstaterade också att det är självklart i användningen av AI att man granskar resultatet, vilket de såg som ett tecken på ett större systemfel:

Men snälla, man granskar ju AI. Det är ju någon som har godkänt det här. Vi pratar inte om fem, sex personer som har gjort det här arbetet. Det här är ett helt system. Det här är flera personer som har godkänt detta och kvalitetsgranskat detta och sen sagt ja, det här ska vi använda i Nordost. (deltagare i ungdomsgruppen)

I kvinnogruppen lyftes metodmaterialet både som upprörande och som en symbol för hur det kan kännas att röra sig som muslimsk beslöjad kvinna i samhället:

Som det här som du säkert hörde om de här apabilderna. Alltså, jag har inga ord. Men att ens kunna ha den bilden [...] En flicka, en beslöjad flicka som är apa och alla är människor omkring. Det är lite så jag känner när jag går. Som sagt, man blir uttittad på något sätt. (deltagare i kvinnogruppen)

En av de svarande på enkäten arbetar inom den förvaltning där materialet togs fram, och upplever att det även har bidragit till otrygghet på arbetsplatsen eftersom det skadat förtroendet för att arbetsgivaren står upp mot rasism mot anställda.

Debatten om behandlingsmaterialet ledde senare under året till att materialet bytte namn till ”känslodjur”, reviderades och drogs tillbaka. Förvaltningen hade även en dialog med det muslimska civilsamhället och gjorde en intern översyn av materialet.

❖ Kultur- och fritidsverksamheter

I fokusgrupperna fokuserade diskussionen om kultur och fritid på ett fåtal exempel. Även i enkätens fritextsvar har frågorna berörts i begränsad utsträckning. I kvinnogruppen och fritextsvar lyftes framför allt frågor om badhus, medan ungdomsgruppen hade mer generella tankar om kulturarrangemang och förutsättningar att delta och känna sig representerad som muslim.

Notera att svaren inte nödvändigtvis handlar om just kommunala verksamheter; privata alternativ finns och kan av de som möter dem uppfattas som kommunala eller under kommunalt ansvar.

Badhus

I kvinnogruppen diskuterades frågan om möjligheten att som muslimsk kvinna besöka de kommunala badhusen. De konstaterade att vissa badhus i ”invandrartäta områden” kunde ha särskilda kvinnodagar eller kvinnokvällar. Det kunde dock vara svårt att matcha de särskilda tiderna med exempelvis sina arbetstider, och det lyftes önskemål om fler särskilda badtider för kvinnor – kanske en timme i veckan. En av kvinnorna hade försökt hyra fasta badtider för sin förening under en termin, men det hade blivit för dyrt eftersom man behövde fördela kostnaden mellan de som kom.

Även i enkätens fritextsvar lyfter flera svarande önskemål om att muslimska föreningar ska kunna hyra simhallar, och att det ska finnas fler tillfällen där badhusen endast är öppna för kvinnor. Ett par svarande tar upp att det tidigare funnits möjlighet för föreningar att hyra en specifik simhall, men att möjligheten tagits bort.

Kvinnogruppen lyfte också frågan om duschar, där de önskade att det skulle finnas möjlighet att duscha mer avskilt och privat. Även om vissa muslimska kvinnor känner sig bekväma med att bada i burkini²⁰, är det inte säkert att man känner sig bekväm att duscha utan burkini inför andra kvinnor om det inte finns ett draperi att dra för. Vid tiden för fokusgruppen hade det just pågått en debatt i den lokala tidningen om

²⁰ En heltäckande baddräkt.

att ungdomar inte duschar efter idrottslektionerna i skolan. Kvinnorna kunde förstå varför det var så, och lyfte att det fanns samma problem där: alla omklädningsrum har inte duschdraperier, vilket innebär en risk att någon tar bilder eller filmer.

Kulturarrangemang

I ungdomsgruppen lyftes att det ofta serveras alkohol vid kulturarrangemang, vilket upplevdes skapa en otrevlig miljö för muslimer som valt att avstå från alkohol som en del av sin tro. De beskrev att valet att inte dricka alkohol kan leda till ifrågasättanden, där man behöver förklara varför man som muslim inte dricker, varför andra muslimer inte dricker – och om någon har en muslimsk vän som dricker alkohol förväntas man även förklara den personens val. Utöver det kan det vara otrevligt att umgås med berusade personer om man själv är nykter, resonerade deltagarna.

En annan synpunkt som kom upp i ungdomsgruppen var att de sällan sett någon konstutställning eller teaterföreställning där de kände sig representerade som muslimer på ett positivt sätt. En person konstaterade att han blev glad om det fanns någonting som ens liknade personer som honom, till exempel en knarklangande bakgrundskaraktär som ber och sedan langar knark. Om muslimer finns representerade menade ungdomsgruppen att det oftast är en berättelse om att befria sig från föräldrarnas förtryck, börja dricka alkohol och ta av sig slöjan.

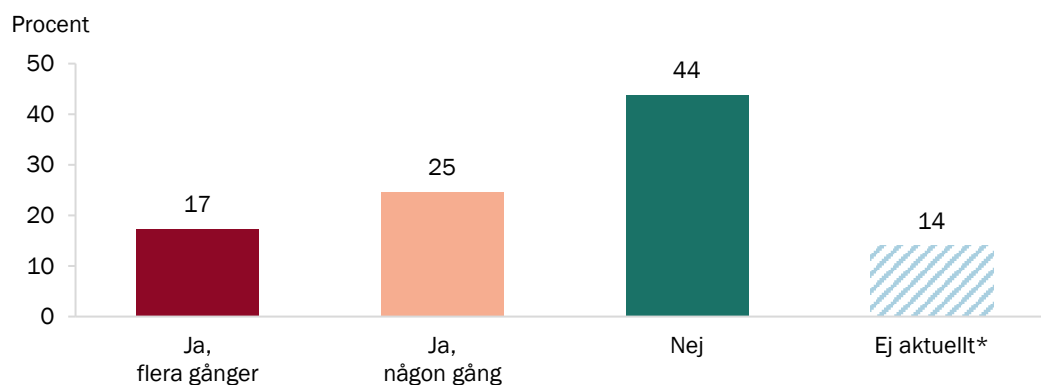
I fritextsvaren lyfts också ett förslag om att arrangera någon typ av festival för muslimer i Göteborg, där muslimer kan samlas och ha roligt tillsammans. Ett par svarande önskar fler aktiviteter för muslimska kvinnor.

Resultat av enkätfrågor

Att undvika att delta i kultur- och fritidsaktiviteter

I enkäten ställdes frågor om man har undvikit eller avstått saker av rädsla för att utsättas för antimuslimsk rasism eller för att utsättas för brott (där andra svar har redovisats i tidigare kapitel). En av delfrågorna gällde att delta i kulturevenemang. Sammantaget har 42 procent av de svarande angett att de har undvikit att delta i kulturevenemang av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism, 17 procent att det hänt flera gånger (diagram 45, sidan 88). Mindre än hälften svarar nej på frågan.

Diagram 45. Att undvika att delta i kulturevenemang av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism (procent)

Frågans formulering: *Har du undvikit att göra något av nedanstående, på grund av rädsla för att utsättas för antimuslimsk rasism?* Den aktuella delfrågan löd: *Delta i kulturevenemang* (övriga delfrågor redovisas på sidan 50 och 83). Svarsalternativ enligt diagrammets redovisning.

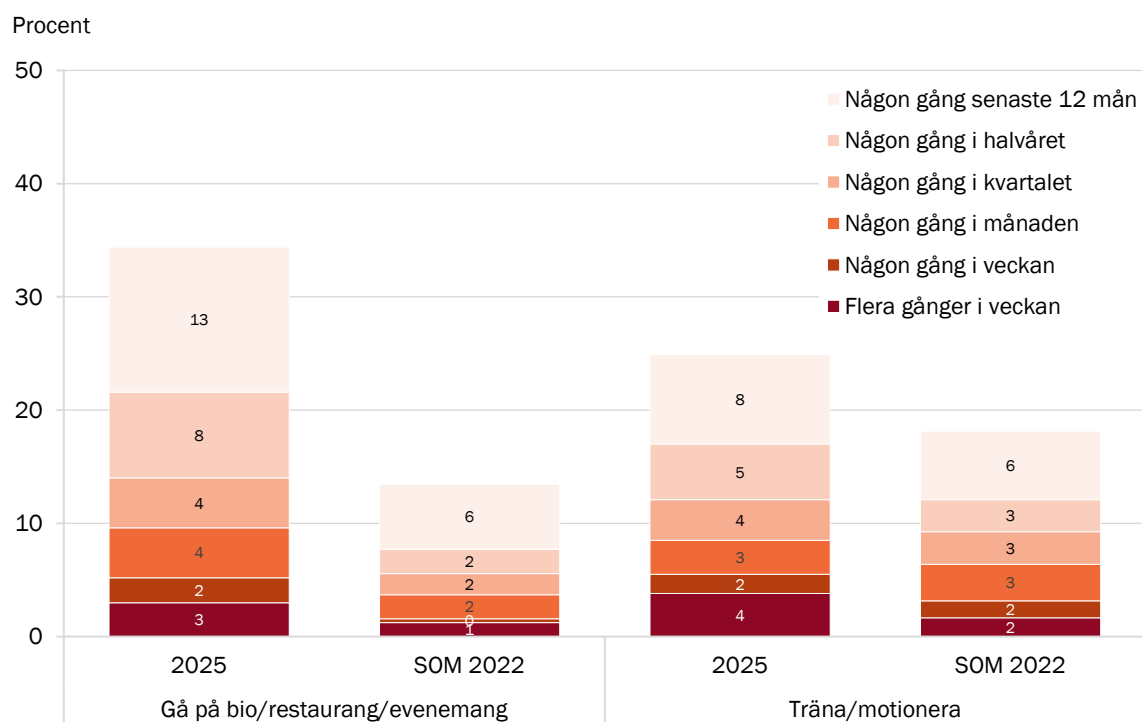
* Hit har förts även personer som har avstått från att besvara den här delfrågan men besvarat någon av de övriga fyra delfrågorna (3 procent), i syfte att inte riskera att överskatta undvikandet.

Kommentar: Resultaten baseras på 668 svarspersoner.

I enkäten ställdes också frågor om man under de senaste 12 månaderna undvikit vissa aktiviteter av oro för att utsättas för brott (se även sidan 59). Två av dessa frågor berörde kultur- och fritidsaktiviteter. Mer än var tredje svarsperson har under de senaste 12 månaderna, av rädsla för att utsättas för brott, avstått från att gå på bio/restaurang/evenemang, och ungefär var fjärde har avstått från att träna eller motionera av samma skäl (diagram 46, sidan 89).

Precis som vi kunnat konstatera beträffande andra typer av mer eller mindre vardagliga aktiviteter som enkätfrågan omfattade är andelen som har undvikit aktiviteten av oro för att utsättas för brott större i den här undersökningen jämfört med Göteborgs Stads invånare i stort som besvarade SOM-undersökningen 2022.

Diagram 46. Undvikande av två typer av fritidsaktiviteter på grund av oro för att utsättas för brott under de senaste 12 månaderna (procent)

Frågans formulering: *Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande på grund av oro att utsättas för brott?* Samtliga delfrågor redovisas i diagrammet; i enkäten inleddes formuleringen av varje aktivitet med "Avstått från att".

Kommentar: Resultaten från studiens enkät baseras på 632 svarspersoner. SOM-resultaten baseras på 4 041 svar. Bortfall på en enskild delfråga ingår i procentbasen i betydelsen av "icke-undvikande".

❖ Äldreomsorg

I fokusgrupperna berördes frågan om äldreomsorg i mycket begränsad omfattning. Två personer hade egna erfarenheter av kontakt med äldreomsorgen i egenskap av anhöriga, varav den ena inte hade några särskilda synpunkter på bemötandet. Ytterligare några personer hade tankar om äldreomsorgen utan att ha egna erfarenheter. I enkäten fanns inga kommentarer som rörde äldreomsorgen. Notera att de svar som berör möten med äldreomsorgen inte nödvändigtvis handlar om kommunala verksamheter, eftersom privata alternativ finns.

I ungdomsgruppen nämndes äldreomsorgen endast i förbifarten. De menade att det finns en kultur bland muslimer om att man ska ta hand om sina föräldrar och sina äldre, och att det skulle kunna innebära att man är tveksam till att överlåta omsorgen till äldreomsorgen. Men de konstaterade att det också skulle kunna finnas en rädsla för att ens äldre inte ska bli väl omhändertagna, och att man därför kan vara rädd för att låta sina föräldrar tas omhand inom äldreomsorgen.

Möjliga behov som muslim i äldreomsorgen

Diskussionen i kvinnogruppen utgick från ett specifikt exempel, där en deltagare i kvinnogruppen återberättade en situation där hon fick besked om att en släkting var döende. Rekommendationen var att låta släktingen flytta in på hospice. De kom dit mellan jul och nyår och lokalerna var julpyntade. Även om det såg mysigt ut konstaterade hon att de blev ledsna och att det inte kändes bra att lämna den äldre släktingen där, när släktingen mest av allt behövde sin egen religion, tradition och sina nära och kära. De fick information om möjligheten att få träffa en präst – däremot fanns det ingen möjlighet att träffa en imam. Samtidigt är perioden då man ligger inför döden den period ”då man mest tänker på om Gud finns eller inte”, konstaterade hon. Två timmar senare återvände de för att hämta hem släktingen och i stället hjälptes de åt att ta semester för att släktingen skulle kunna vara hemma.

Utifrån berättelsen ovan konstaterade kvinnogruppen att det är viktigt att kunna få träffa en imam inom äldreomsorgen, på samma sätt som man kan få träffa en präst. En idé som lyftes var att etablera ett samarbete inom staden där imamen kommer en gång i veckan, eller där man har möjlighet att välja att träffa en imam på samma sätt som man får erbjudande om att träffa en präst. De lyfte som positivt exempel den sjukhus-imam samt det stilla rum som finns på Sahlgrenska universitetssjukhuset i Göteborg. Kvinnogruppen diskuterade hur de föreställde sig sin egen ålderdom, och var överens om att man som äldre antagligen funderar alltmer på Gud och livet efter detta. En av deltagarna trodde att hon under sin sista period i livet skulle vilja vara lite mer i det andliga.

En annan slutsats i kvinnogruppen var att det antagligen kan uppstå svårigheter med kosten för muslimska vårdtagare inom äldreomsorgen: Äldre muslimer som inte kan prata svenska och kanske är dementa kan inte själva se till att de får rätt kost.

Att leva och bo i Göteborg

Detta kapitel beskriver generella upplevelser av att bo i Göteborg och upplevelser av livet och vardagen hos de som svarat på enkäten.

Sammanfattning av kapitlet

- Majoriteten av de svarande instämmer helt eller delvis i att "Göteborg är en bra stad att bo i". Andelen som helt instämmer i påståendet är något mindre än i befolkningen som helhet i SOM-undersökningen 2022. Majoriteten av de svarande instämmer också i att "Göteborg är min stad – jag identifierar mig som göteborgare".
- Majoriteten av de svarande var ganska eller mycket nöjda med livet som helhet. Resultatet är tämligen likt det från SOM-undersökningen i Göteborg 2022, men i SOM-undersökningen uppgav en något större andel att de var nöjda.
- Enkäten tog upp fem aspekter av ett gott liv: att man upplever att livet är i balans, att livet är meningsfullt, att man sällan känner sig ensam samt att man har någon man kan få hjälp av vid problem respektive vid sjukdom. Sett till de svarande som instämmer *helt* i påståendena kan vi se att:
 - Ungefär hälften av de svarande upplever att de har ett meningsfullt liv
 - Ungefär hälften har någon de kan få hjälp av om de blir sjuka
 - Drygt fyra av tio har någon de kan få hjälp av vid praktiska problem
 - Drygt en tredjedel känner sig sällan ensamma
 - Var fjärde svarande upplever att livet är i balans.

I samtliga fall är det väsentligt fler som instämmer åtminstone *delvis* i dessa påståenden.

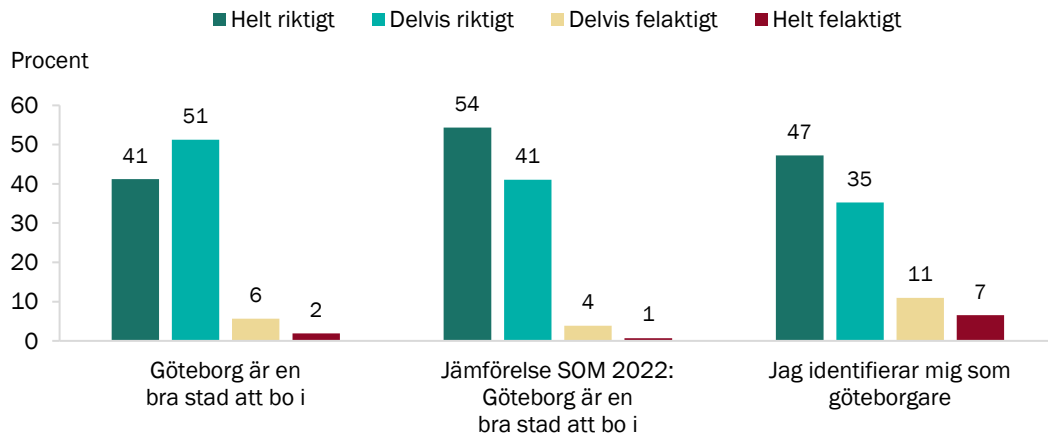
Generella upplevelser av att bo i Göteborg

I enkäten ställdes ett par generella frågor om upplevelsen av att bo i Göteborg och upplevelsen av tillhörighet till Göteborg som plats.

De flesta svarande upplever att "Göteborg är en bra stad att bo i", och 41 procent instämmer helt i påståendet (diagram 47, sidan 92). Resultatet kan jämföras med SOM-undersökningen i Göteborg 2022, riktad till kommunens samtliga invånare fyllda 16 år. Den övergripande bilden av som helhet nöjda invånare är densamma i båda undersökningarna, men i SOM-undersökningen tre år tidigare var det fler som instämde *helt* i påståendet att Göteborg är en bra stad att bo i (54 procent).

I enkäten ställdes även en fråga om upplevd tillhörighet till Göteborg. Nästan hälften svarar att de helt identifierar sig som göteborgare, och sammantaget 82 procent att de åtminstone delvis gör det.

Diagram 47. Upplevelser av Göteborg som hemstad

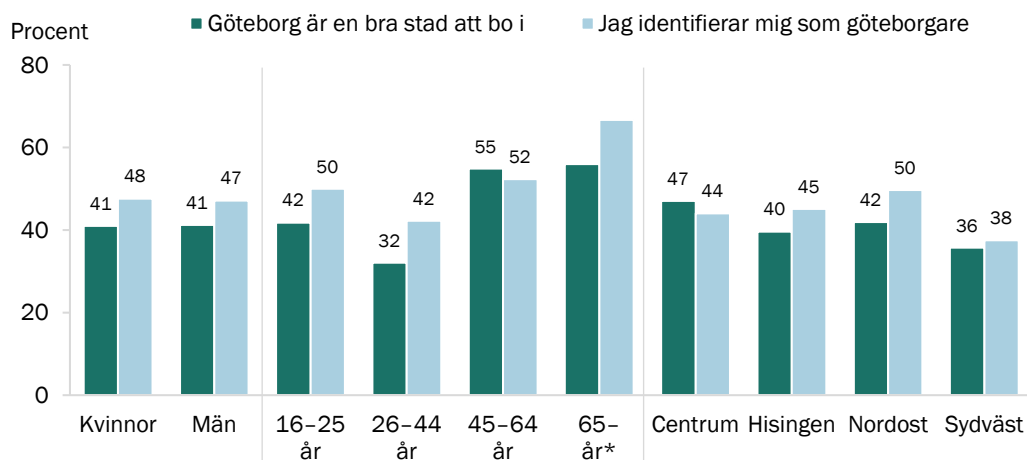

Frågan är formulerad som ett påstående (bland flera) om Göteborg: Här följer några påståenden om Göteborg som stad. Markera för varje påstående det svar som ligger närmast din egen uppfattning. Delfrågorna gäller [Göteborg] Är en bra stad att bo i samt [Göteborg] Är min stad – jag identifierar mig som göteborgare. Svartalternativen enligt diagrammets redovisning.

Kommentar: Resultaten från enkäten baseras på 636 respektive 629 svar. SOM-resultaten baseras på 4 185 svar.

Det finns inga könsskillnader i den här typen av upplevelser. Däremot finns vissa ålderskillnader, där de svarande i gruppen 26–44 år är mindre benägna än övriga åldersgrupper att hålla med om att ”Göteborg är en bra stad att bo i”. Ungefär var tredje instämmer helt. De identifierar sig inte heller som göteborgare i riktigt lika hög grad som övriga (diagram 48). Det framkommer också att boende i Sydväst i mindre grad än övriga uppfattar Göteborg som en bra stad att bo (särskilt jämfört med invånarna i Centrum). De identifierar sig också i mindre grad som göteborgare jämfört med övriga. Det ska noteras att om vi skulle lägga till andelen som instämmer delvis i dessa påståenden försvinner merparten av skillnaderna mellan dessa grupper.

Diagram 48. Uppfattar helt att Göteborg ”är en bra stad att bo i” och ”jag identifierar mig som göteborgare”, utifrån kön, ålder och stadsområde (procent)

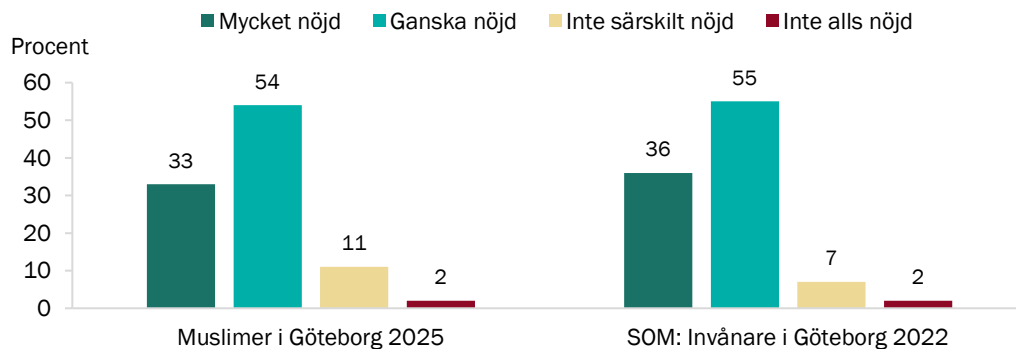

Kommentar: * Svargruppen 65 år och äldre begränsas till 24–25 personer, vilket innebär att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (procentvärden redovisas därför inte för dessa staplar). Svarsunderlaget är begränsat även för Centrum (50–51 personer) och Sydväst (56 personer). Övriga svargrupper omfattar minst 108 personer.

Tillfredställelse med livet

Enkäten avslutades med en fråga om hur nöjd man är med livet som helhet. En tredjedel uppgav att de var *mycket* nöjda och ytterligare hälften att de var *ganska* nöjda; sammantaget kan 87 procent beskrivas som relativt nöjda (diagram 49). Mer än var tionde svarade tvärtom att de *inte* var nöjda – varav en mindre del svarade att de inte var nöjda alls. Resultatet är tämligen likt det från SOM-undersökningen i Göteborg 2022, men där en något större andel uppgav att de var nöjda.

Diagram 49. Nöjd med livet som helhet

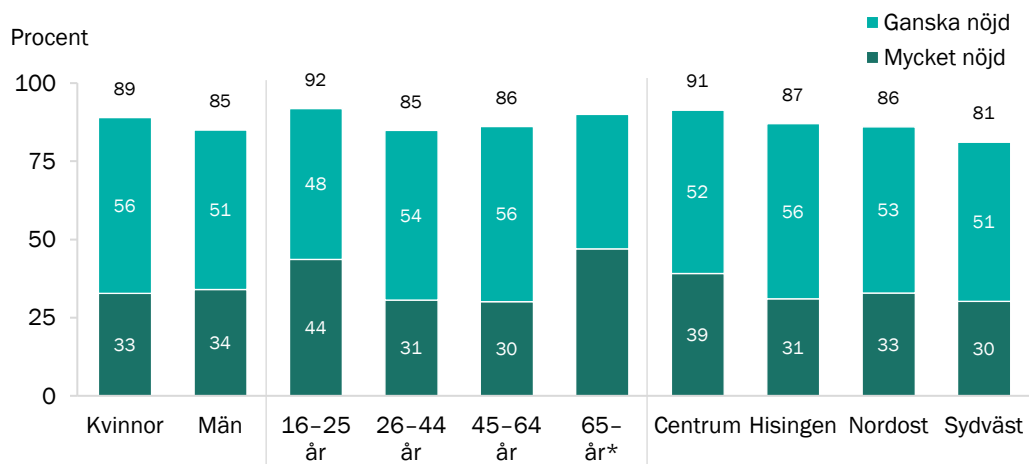

Frågans formulering: *Hur nöjd är du på det hela taget med det liv du lever?* Svarsalternativ enligt diagrammets redovisning.

Kommentar: Resultaten från enkäten baseras på 609 svar. SOM-resultaten baseras på 4 068 svar.

Resultaten är tämligen lika för kvinnor och män. Skillnaderna är lite större utifrån ålder, där gruppen ungdomar/unga vuxna i högre grad uttrycker att de är nöjda med livet jämfört med de två grupperna som är mellan 26 och 64 år (diagram 50). Den äldsta åldersgruppens resultat liknar de unga vuxnas, men ska tolkas försiktigt mot bakgrund av det begränsade svarsunderlaget. Det finns också vissa skillnader mellan de fyra stadsområdena, vilket i första hand handlar om lite mer nöjda svarspersoner bland boende i Centrum jämfört med övriga stadsområden.

Diagram 50. Nöjd med livet som helhet, utifrån kön, ålder och stadsområde (procent)

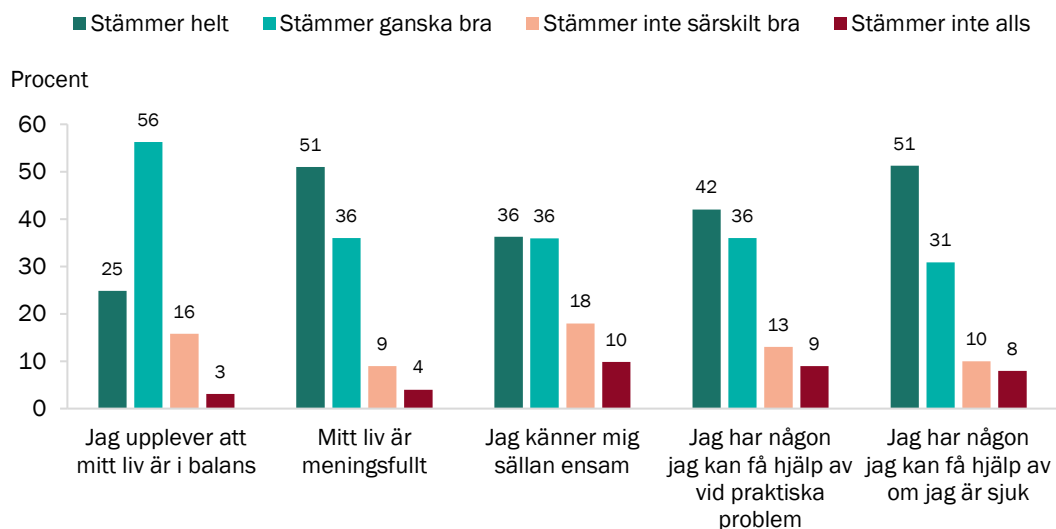
Kommentar: * Svarsgruppen 65 år och äldre begränsas till 21 personer, vilket innebär att resultaten måste tolkas mycket försiktigt (procentvärden redovisas därför inte för dessa staplar). Svarsunderlaget är begränsat även beträffande Centrum (46 personer) och Sydväst (53 personer). Övriga svarsgrupper omfattar minst 110 personer.

Hur nöjd man känner sig med sitt liv kan påverkas av många faktorer. Enkäten innehöll en fråga som tog upp fem relevanta aspekter av ett gott liv: att man upplever att livet är i balans, att livet är meningsfullt, att man sällan känner sig ensam samt att man har någon man kan få hjälp av vid problem respektive vid sjukdom. De två första aspekterna – ett liv i balans och ett meningsfullt liv – har starkast statistiskt samband med livstillfredsställelsen i det här svarsunderlaget²¹. Det ena av dem, meningsfullhet, är också det som allra flest svarspersoner ger uttryck för: ungefär hälften uppger att de har ett meningsfullt liv och ytterligare drygt en tredjedel tycker att det i alla fall stämmer ganska bra (diagram 51). Färre uppger att livet är i balans: var fjärde instämmer helt, och tillsammans med de som tycker det stämmer ganska bra gäller det ungefär fyra av fem.

Av svarspersonerna uppger 36 procent att de sällan känner sig ensamma, och om vi räknar med även dem som tycker att det stämmer ganska bra fördubblas andelen till 72 procent. 10 procent uppger tvärtom att det inte stämmer *alls*.

En majoritet uppfattar att de kan få hjälp av någon vid praktiska problem eller om de är sjuka, där sjukdom tycks vara en situation där man i lite större utsträckning förväntar sig att få hjälp än vid praktiska problem.

Diagram 51. Upplevelse av olika aspekter av livet (procent)

Frågans formulering: *I vilken utsträckning stämmer följande påståenden in på ditt liv?* följt av fem påståenden, med fyra svarsalternativ, enligt diagrammets redovisning.

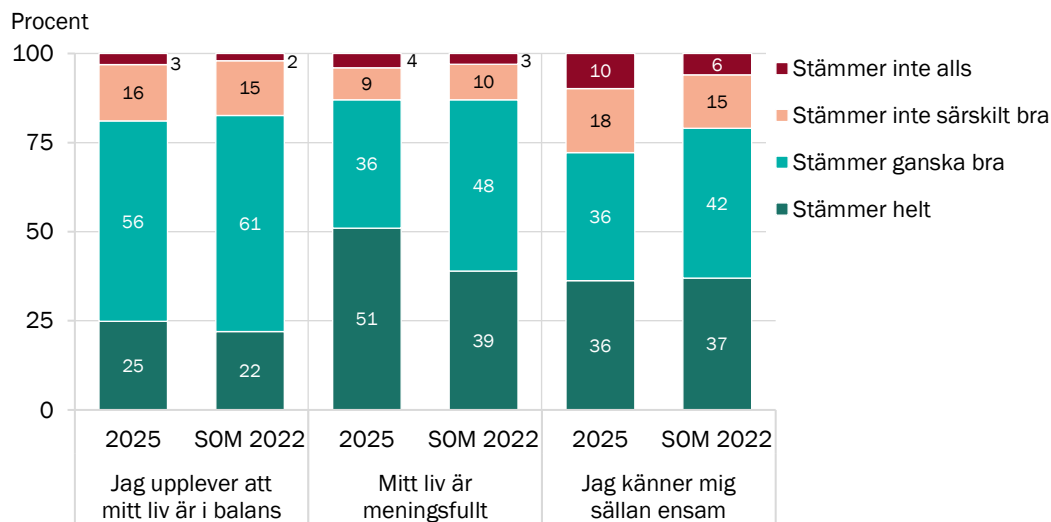
Kommentar: Resultaten baseras på mellan 601 och 608 svar.

Resultaten kan delvis jämföras med dem från den västsvenska SOM-undersökningen 2022, där tre av de fem påståendena ingick. I den undersökningen var det färre av stadens invånare som tyckte att det stämde helt att deras liv var meningsfullt: 39 mot 51 procent i den här undersökningen (diagram 52, sidan 95). Svarspersonerna i den

²¹ Sambandet uppmäts +0,51 respektive +0,47 med måttet Kendalls tau-b, där skalan går från -1 till +1. 0 innebär inget samband alls, medan +1 innebär ett fullständigt positivt samband och -1 innebär ett fullständigt negativt samband.

här undersökningen tog å sin sida i lite större utsträckning avstånd från att de sällan är ensamma: 28 mot 21 procent.

Diagram 52. Upplevelse av olika aspekter av livet jämfört med SOM 2022 (procent)

Frågans formulering: *I vilken utsträckning stämmer följande påståenden in på ditt liv?* följt av påståenden, med fyra svarsalternativ, enligt diagrammets redovisning. Två av påståendena ställdes inte i SOM-undersökningen 2022 och redovisas därför inte i diagrammet.

Kommentar: Resultaten från enkäten baseras på 629 svarspersoner. SOM-resultaten baseras på 771–783 svar, hämtat från den västsvenska SOM-undersökningen med avgränsning till invånare i Göteborgs Stad.

Att delta i studien

I både fokusgrupperna och i enkäten lyftes tankar om att delta i studien "Att leva som muslim i Göteborg". Som ett avslutande kapitel sammanfattas några av dessa här.

I slutet av fokusgrupperna lyfte både ungdomsgruppen och kvinnogruppen tankar om att delta i studien.

Kvinnogruppen ställde frågor om vad Göteborgs Stad ville ta reda på genom undersökningen, en diskussion som landade i ett generellt medskick till staden: Deltagarna vill ses som en del av samhället och uppskattas för sina kvaliteter och olikheter. De vill inte ständigt bli dömda för sitt sätt att leva, och vill att det ska vara möjligt att leva som muslim i Göteborg. De vill inte ses som en börda för samhället, och vill ses som människor – inte som en religion. De såg att det var viktigt att se att muslimer sinsemellan är väldigt olika, där det finns många olika upplevelser och behov – nyanser som är viktiga att fånga upp i en undersökning av hur det är att leva som muslim i Göteborg.

I ungdomsgruppen ställdes frågor om vad deltagandet i studien leder till. "Vågar du säga till oss att det här kommer att göra skillnad, typ det vi säger?", frågade en deltagare. Diskussionen i ungdomsgruppen avslutades med att det var viktigt att inte bara ha en negativ vinkel på en studie om att leva som muslim i Göteborg, utan att se till att lyfta hur mycket muslimer bidrar med i samhället:

Ofta när man gör sådana här studier eller undersökningar så blir det ofta som att vi är väldigt mycket offer. Men om man tittar på samhället, hur många muslimer är det inte som går på universiteten? Hur många av oss muslimska kvinnor bidrar inte till utvecklingen i det svenska samhället trots att vi är så utsatta som vi är? Så jag vill också att den delen ska lyftas. Trots allting som vi går igenom så presterar vi så bra som vi gör. [...] Jag vill bara att den delen också ska lyftas. (deltagare i ungdomsgruppen)

I enkäten finns många fritextsvar som berör studien som sådan: upplevelser av att enkäten har genomförts, synpunkter på enkätens innehåll och tankar om hur resultatet kommer att användas av Göteborgs Stad.

En av de svarande beskriver att hen tagit del av uppmaningar till bojkott av enkäten som spridits bland muslimer i staden, där det beskrivits att enkäten skulle vara "typ islamofobisk", men att hen även deltagit i en chattgrupp som uppmanade många muslimer att delta. Detta hade bidragit till en osäkerhet inför studien.

I fritextsvaren finns flera generella positiva kommentarer om att det är bra att studien genomförs, att det är positivt att Göteborgs Stad valt att synliggöra muslimers situation och att man uppskattar initiativet och vill tacka för det.

Tack till Göteborgs Stad för att ni väljer att höra oss muslimer! Det betyder väldigt mycket! (fritextsvar)

Några svarande har synpunkter på innehållet i enkäten. Vissa lyfter att enkäten är bra och tycker att enkäten har relevanta frågor.

Tack för den här enkäten! Blir sedd och hörd som muslim i Göteborg när relevanta frågor ställs som handlar om oss muslimers trygghet och välmående i en växande stad. (fritextsvar)

Andra tycker att enkäten borde ha ställt andra frågor. Exempel på frågor som man upplevde saknades var frågor om i vilken mån muslimer blir kritiserade för sin tro, om man har vänner eller familjemedlemmar som utsatts för antimuslimsk rasism, och om arbetsplatsdiskriminering. Det lyfts oro för att enkäten missat mer subtila former av diskriminering och utsatthet och bara "skrapar på ytan". Det lyfts också en oro för att studien fokuserar på slöjanvändning, där även män med långt skägg eller en viss kulturell klädstil kan diskrimineras.

I denna enkät verkar det som att ni bara riktar er mot slöjbärande kvinnor som på olika sätt blivit utsatta för fysiskt våld (som är mycket viktigt), men andra viktiga målgrupper har ni samtidigt försummat, vilket är oacceptabelt och ger en missvisande bild i slutresultatet i förhållande till enkätens titel. (del av fritextsvar)

Någon svarande skriver att alla frågor handlat om offentliga miljöer, och att det saknats frågor om exempelvis socialtjänst, skolor och hälso- och sjukvård – vilket visar att det kan ha funnits personer som inte angett att de haft kontakt med skola eller socialtjänst de senaste 12 månaderna som ändå önskat få dela med sig av sina synpunkter.

Avslutningsvis lyfter några hopp eller besvikelse inför hur resultatet kommer att hanteras av Göteborgs Stad. Några tror att studien inte kommer att kunna leda till några förbättringar, men de flesta är försiktigt hoppfulla och önskar att Göteborgs Stad kommer att använda resultaten för att förbättra muslimers livsvillkor, motverka exkludering, bidra till att muslimer behandlas likvärdigt som andra och stärka alla invånares rätt att känna sig hemma i staden.

Sammanfattande reflektioner

Rapporten tar upp flera aspekter av att leva som muslim i Göteborg och att möta stadens verksamheter. I detta avslutande kapitel görs ett försök att sammanfatta rapportens förutsättningar, vilka röster som kommit till tals, och de svarandes upplevelser och förslag.

Studiens förutsättningar/begränsningar

I den inledande dialogen med Göteborgs Stad och det muslimska civilsamhället fanns många idéer om vad som hade varit användbart att veta – och i tester av enkäten framkom ytterligare idéer om vad som är viktigt att fördjupa sig i.

En enkät har per definition sina begränsningar. Det är inte alltid möjligt att förklara varför ett mönster i svaren ser ut på ett visst sätt: varför en stor andel svarande har svarat på ett visst sätt och hur de tänkte när de svarade. Här kan fritextsvar vara till hjälp, samtidigt som möjligheterna till fritextsvar ofta behöver begränsas för att det ska vara möjligt att omhänderta svaren.

Fokusgrupperna har varit ett värdefullt komplement för att beskriva och nyansera, men inte heller i fokusgrupperna har det varit möjligt att komma på djupet i så breda teman som studien har försökt omfatta. Deltagarna i fokusgrupperna motsvarar inte heller den breda gruppen muslimer som enkäten har försökt nå.

Denna undersökning är dock inte den enda möjligheten att ta reda på mer om muslimers livssituation i Göteborg, och i läsningen av rapporten är det möjligt att få uppslag till frågor som kan fördjupas och undersökas på andra sätt.

Vilka röster finns representerade i studien?

Det finns ingen officiell statistik över hur många muslimer som bor i Göteborg, och hur exempelvis köns- och åldersfördelningen ser ut. Därför är det svårt att uttala sig om i vilken grad enkätsvaren är representativa för muslimer i Göteborg. Studiens resultat kan därför inte heller göra anspråk på att vara generaliserbara för muslimer i Göteborg.

Det går att anta att vissa röster i högre grad saknas i enkätaterialet. En grupp som tydligt saknas är äldre muslimer: väldigt få äldre har svarat på enkäten och ingen äldre muslim har deltagit i fokusgrupperna. Det finns också få svar i materialet som berör egna erfarenheter av äldreomsorgen. För Göteborgs Stad innebär det att studien inte ger särskilt mycket vägledning kring äldre muslimers behov och förutsättningar.

I enkäten är studiens könsfördelning relativt jämn, men i fokusgrupperna deltog endast tre (unga) män. Det innebär att berättelserna inte ger en lika fördjupad bild av förutsättningarna för muslimska män att leva i Göteborg.

Enkäten innehåller inga frågor om på vilket sätt och i vilken utsträckning de svarande praktiserar sin religion. Detta eftersom enkätens fokus har varit att beskriva muslimers upplevelser av staden, inte religionsutövning. Samtidigt innebär bristen

på sådana frågor att det är svårt att säga i vilken utsträckning enkäten nått praktiserande respektive sekulära muslimer samt i vilken grad som deras upplevelser och erfarenheter skiljer sig åt.

Genom att deltagarna i fokusgrupperna rekryterades via det muslimska civilsamhället och muslimska grupper berör dessa röster specifikt personer som på något sätt organiserat sig utifrån sin religion. De flesta kvinnor i fokusgrupperna använde slöja och delar av berättelserna präglades därför av erfarenheter av att bemötas som synlig muslim med slöja.

De fritextsvar som kommit in genom enkäten innebär att enkätens material har omfattat fler frågor än enkäten tagit upp, exempelvis frågor som rör arbetsmarknad.

Att leva i Göteborg som muslim

Bland de som svarat på enkäten framkommer att Göteborg generellt upplevs som en bra stad att bo i och majoriteten av de svarande identifierar sig som göteborgare, vilket kan tolkas som en upplevelse av tillhörighet till staden. De svarande tycks också i högre grad än befolkningen i allmänhet vara engagerade i samhälleliga och politiska frågor.

Samtidigt är det många svarande som upplever både oro för och utsatthet för antimuslimsk rasism, på flera olika nivåer. I svaren beskrivs upplevelser av att i samhällsdebatten utmålans som en icke önskvärd grupp och erfarenheter av att utsättas för våld, trakasserier, misstänkliggörande, fördomar och diskriminering.

Upplevelserna av otrygghet i staden tycks påverkas av många faktorer. Upplevelserna av otrygghet har också viktiga nyanser. Användningen av slöja kan exempelvis både upplevas öka och minska känslan av trygghet, och ett område kan kännas tryggt utifrån aspekten att man inte upplever rädsla för hatbrott men samtidigt otryggt av andra anledningar.

Bland berättelserna framkommer många olika idéer om hur Göteborg kan arbeta för att bli en bättre stad för alla invånare. En del handlar om att skapa förutsättningar för den muslimska befolkningen att leva i enlighet med sin tro. En annan del handlar om hur kommunen kan arbeta för att möta alla invånare på ett jämlikt sätt.

Mötet med Göteborgs Stads verksamheter

Studien har fokuserat på fyra kommunala verksamhetsområden, en avgränsning som är relevant ur kommunens perspektiv då frågorna berör verksamheter som kommunen har ansvar för och kan påverka. Frågor om respektive verksamhet ställdes endast till de personer som haft kontakt med verksamheterna de senaste 12 månaderna, vilket också är relevant ur kommunens perspektiv då svaren handlar om upplevelser här och nu – upplevelser som inte ligger långt tillbaka i tiden. Därmed är det också svar som sannolikt behöver hanteras här och nu.

I enkätens fritextsvar är det dock tydligt att vissa svarande saknade frågor om exempelvis socialtjänsten, vilket visar att det funnits ett behov av att uttrycka sina

åsikter om verksamheterna även om man inte haft kontakt med dem de senaste 12 månaderna – eller kanske aldrig haft kontakt med verksamheterna.

Skola, förskola och gymnasium

I kapitlet om förskola, skola och gymnasium lyfts många konkreta idéer och förslag från fokusgrupper och enkätsvar om hur Göteborgs Stad kan bidra till en bättre skola för muslimska elever, lärare och föräldrar. Det är inte möjligt utifrån den här studien att bedöma vilka av förslagen som Göteborgs Stad kan och bör genomföra.

Bland svaren som rör skola, förskola och gymnasium framförs exempelvis förslag om:

- Kunskap om och tydliga rutiner för specialkost för muslimska elever.
- Respekt för fastan som en del av den muslimska religionsutövningen, och tydliga gemensamma rutiner för hur skolan ska hantera fastemånaden.
- Möjlighet att välja om man vill delta i skolans kristna traditioner, och ge plats i skolan för även muslimska traditioner.
- Hänsyn till muslimska högtider i planeringen och förutsättningar att ta ledigt för muslimska högtider.
- Respekt för bönen som en del av den muslimska religionsutövningen, och att tillhandahålla en särskild plats eller rum för bön.
- Religionsundervisning som beskriver islam på ett rättvisande sätt.

Det finns också berättelser om våld, trakasserier, fördomar och förutfattade meningar om muslimer i skolmiljön. Även om ingen av de svarande konkret formulerar ett förslag till Göteborgs Stad utifrån detta finns en önskan om att det ska upphöra. Underförstått kan man därför tolka berättelserna som ett önskemål om att skolan ska ha ett systematiskt arbete mot våld och trakasserier riktat mot muslimska elever, och ett systematiskt arbete för att motverka fördomar och förutfattade meningar om muslimska elever, skolpersonal och föräldrar.

Av de svarande som angett att de gått på en gymnasieskola i Göteborg angav var femte person att deras religiösa eller kulturella tillhörighet påverkade valet av gymnasieskola. Bland fritextsvaren finns en samstämmig bild av att valet i hög grad handlade om en önskan att vara trygg och inkluderad och att kunna praktisera sin tro – något som skulle kunna tänkas vara möjligt att uppnå i alla skolor utan att muslimska elever ska behöva välja mellan en önskad utbildning och att slippa utsatthet i skolmiljön.

Socialtjänsten

Erfarenheterna av socialtjänsten påverkas av den desinformation som spridits i sociala medier om att svensk socialtjänst kidnappar muslimska barn. Detta är ett sedan tidigare identifierat hinder för socialtjänsten att överkomma i mötet med muslimska familjer. Vid tiden för undersökningen hade socialtjänsten i Göteborg ytterligare minskat förtroende, genom publiceringen av ett behandlingsmaterial.

Utöver att socialtjänsten behöver skapa förtroende hos alla som behöver stöd finns få konkreta utvecklingsförslag. Även här finns dock en upplevelse av att muslimer kan mötas med fördomar och förutfattade meningar, där det lyfts behov av mer kunskap inom socialtjänsten om muslimer och islam.

Kultur- och fritidsverksamheter

Kultur- och fritidsverksamheter kan tyckas vara en relativt abstrakt kategori i och med att det kan handla om många olika saker. I fokusgrupper och enkätsvar tycks den mest konkreta frågan handla om badhus. Det är inte möjligt utifrån den här studien att bedöma vilka av förslagen som Göteborgs Stad kan och bör genomföra. Bland svaren framförs exempelvis förslag om att badhusen kan:

- Erbjudna särskilda dagar eller kvällar för endast kvinnor.
- Skapa möjlighet för muslimska föreningar att hyra badhus.
- Erbjudna separata och avskilda möjligheter att duscha.

De svarande saknar också kulturarrangemang utan alkohol och kulturarrangemang där muslimer representeras på ett positivt sätt. Det lyfts även förslag om en festival för muslimer och aktiviteter för muslimska kvinnor.

Äldreomsorg

Äldre muslimers livsvillkor och äldreomsorgen har i mycket låg grad berörts i studien. Däremot finns konkreta förslag om äldreomsorgen, där det liksom områdena ovan inte är möjligt att bedöma vilka av förslagen Göteborgs Stad kan och bör genomföra. De förslag som lyfts är att:

- Skapa förutsättningar för äldre att ta del av sin egen religion och tradition under sin sista tid i livet.
- Skapa förutsättningar för äldre att träffa en imam, på motsvarande sätt som man kan få erbjudande om att träffa en präst.
- Ha kunskap om och tydliga rutiner för specialkost för muslimska äldre.

Avslutande medskick

Trots sina begränsningar ger studien Att leva som muslim i Göteborg ett viktigt bidrag till Göteborgs Stads fortsatta arbete. Många invånare har lagt tid på att besvara enkätens frågor, och ytterligare invånare har lagt tid på att berätta om sina erfarenheter i fokusgrupperna. Bland de svarande lyfts en hoppfullhet om att Göteborgs Stad ska använda resultaten för att förbättra muslimers livsvillkor, motverka exkludering, bidra till att muslimer behandlas likvärdigt som andra invånare och stärka alla invånares förutsättningar att känna sig hemma i staden.

Varje individ behöver mötas utifrån sina behov och förutsättningar. Muslimer inte är en homogen grupp, och även om det kan finnas gemensamma nämnare i exempelvis religionsutövning innebär det inte att alla muslimer utövar sin religion på samma sätt, eller alls utövar religionen. Behov hos delar av befolkningen behöver också alltid

vägas mot behoven hos andra grupper och individer. Något som är gemensamt för alla invånare är dock rätten att inte utsättas för våld, trakasserier eller diskriminering utifrån vem man är.

I det fortsatta arbetet utifrån detta kunskapsunderlag är vissa förvaltningar inom staden mer tydligt berörda av de frågor som studien tar upp. I den fortsatta dialogen och erfarenhetsutbytet behöver både personalen i verksamheterna och berörda invånare involveras.

Referenser

- Arbetsmarknadsdepartementet (2024). *Uppdrag att genomföra kunskapshöjande insatser för att förebygga och motverka antimuslimsk rasism*. Regeringsbeslut 2024-06-20, A2024/00870.
- Brå (2021). *Islamofobiska hatbrott*. Rapport 2021:3.
- Dellve, L. (2022). Fokusgrupper, i *Kvalitativa metoder helt enkelt*. Red. Klingberg och Hallberg.
- Demker, M. (2024). Alla är inte lika: Attityder till invandring, religion och religionsfrihet. I Ulrika Andersson, Björn Rönnerstrand & Anders Carlander (Red.), *Inferno*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Forum för levande historia (2025). *Islam och muslimer i Sverige*, <https://www.levandehistoria.se/for-skola/kompetensutveckling-for-dig-som-arbetar-med-utbildning/prata-rasism-i-skolan/stodmaterial-om-antimuslimsk-rasism/stark-era-kunskaper/islam-och-muslimer-i-sverige> (uppdaterad 2025-03-11)
- Gardell, M. (2010). *Islamofobi*. Stockholm: Leopard.
- Göteborgs Stad (2023). *Budget 2024 Göteborgs Stad*.
- Haque, A., Tubbs, C. Y., Kahumoku-Fessler, E. P., & Brown, M. D. (2019). Microaggressions and Islamophobia: Experiences of Muslims Across the United States and Clinical Implications. *Journal of Marital and Family Therapy*, 45(1), 76–91. <https://doi.org/10.1111/jmft.12339>
- Nilsson, Å. (2009). ”Den nationella SOM-undersökningen 2008”. I Holmberg, Sören & Lennart Weibull (red.) *Svensk höst*. SOM-institutet, Göteborgs universitet, Göteborg.
- PEW Research center (2017). *Europe’s Growing Muslim Population* <https://www.pewresearch.org/religion/2017/11/29/europes-growing-muslim-population/>
- Rehman, I. & Hanley, T. (2023). Muslim minorities’ experiences of Islamophobia in the West: A systematic review. *Culture & Psychology*, 29(1), 139–156. <https://doi.org/10.1177/1354067X221103996>
- Sorgenfrei, S. (2021). *Islam i Sverige – de första 1300 åren*, Myndigheten för stöd till trossamfund (SST)
- Sveriges interreligiösa råd och Nämnden för statligt stöd till trossamfund (odaterad) *Religion, religionsfrihet och trossamfund i Sverige* [https://www.myndighetensst.se/download/18.2f6fb2621900fdb71fe4b08/1718688960116/A5%20Folder religion relfrihet trossamfund,%20upd%20160525.pdf](https://www.myndighetensst.se/download/18.2f6fb2621900fdb71fe4b08/1718688960116/A5%20Folder%20religion%20relfrihet%20trossamfund,%20upd%20160525.pdf)

- Svenska kyrkan (odaterad) *Svenska kyrkans medlemsutveckling år 1972–2024*
<https://www.svenskakyrkan.se/filer/doa30387-feff-48b3-810e-2c8225f2fb54.pdf?id=2705246>
- Thorén, C. A. (2024). *Muslimer, skolan och förorten: Muslimska gymnasieelevers orienteringar och strävan efter erkännande*. [Doktorsavhandling, Göteborgs universitet]. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/83873>
- Thurfjell, D. & Willander, E. (2023). *Om sekularitet i ett mångreligiöst Sverige*, IMS – Institutet för forskning om mångreligiositet och sekularitet, Södertörns högskola.
- Weibull, L. (2019). Synen på trosuppfattningar i Sverige i Ulrika Andersson, Björn Rönnerstrand, Patrik Öhberg & Annika Bergström (red.) *Storm och stiltje*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Wigerfelt, B. & Wigerfelt, A. (2017). *Hatbrott på grund av främlingsfientliga och rasistiska motiv, en kunskapsöversikt*. Rapport 2017:2. Stockholm: Delmi.
- Willander, E. & Stockman, M. (2020). *Ett mångreligiöst Sverige i förändring*, Myndigheten för stöd till trossamfund.
- Willander, E. (2019). *Sveriges religiösa landskap – samhörighet, tillhörighet och mångfald under 2000-talet*, Myndigheten för stöd till trossamfund.
- Wu, Z. & Schimmele, C. M. (2021). Perceived religious discrimination and mental health. *Ethnicity & Health*, 26(7), 963–980.
<https://doi.org/10.1080/13557858.2019.1620176>

Hur är det att leva som muslim i Göteborg?

Den här enkäten riktar sig till dig som identifierar dig som muslim, bor i Göteborgs kommun och är över 16 år.

Vad handlar enkäten om och varför vill vi att du ska delta?

Göteborgs stad (kommunen) vill ha mer kunskap om hur det är att leva som muslim i Göteborg. Kunskapen ska användas i kommunens arbete för jämlikhet och inkludering.

Göteborgs stad har därför gett ett uppdrag till FoU i Väst, Göteborgsregionens forsknings- och utvecklingsenhet, att ta fram en enkät. Enkäten innehåller frågor om din upplevelse av att bo och leva i Göteborg som muslim och om mötet med kommunala verksamheter.

Studien är godkänd av Etikprövningsmyndigheten [diarienummer].

Hur går det till att svara?

Enkäten innehåller X frågor och tar cirka Y minuter att svara på.

Det är frivilligt att svara på frågorna i enkäten och du kan när som helst avbryta ditt deltagande. De svar du redan lämnat in kommer dock att sparas.

Vad händer med dina svar?

Vi samlar inte in någon information som kan identifiera dig som person. Därför är ditt deltagande helt anonymt. Tänk på att inte skriva några namn eller kontaktuppgifter. Eftersom vi inte vet vem som svarat kan vi inte visa dig dina individuella svar eller radera dina svar.

Dina svar kommer att behandlas så att inte obehöriga kan ta del av dem. FoU i Väst kommer att sammanställa alla svar på gruppnivå, vilket betyder att ingen enskild persons svar går att identifiera. Resultatet av enkäten kommer att användas för att skriva en rapport till Göteborgs stad, som även kommer att publiceras på goteborgsregionen.se våren 2026.

Ansvariga för studien

Ansvariga för studien är FoU i Väst. Du når ansvariga forskare via [projektmailadress]. Uppdragsgivare är Göteborgs stad. Du når ansvariga tjänstepersoner via [levandehistoria-mailadress].

Du kan spara denna information genom att ta en bild på din skärm eller genom att ladda ner informationen när du färdigställt enkäten.

Samtycke

Jag har informerats om syftet med studien och jag har läst informationen ovan. Jag samtycker till att delta och är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt, och att jag kan avbryta när som helst utan att ge någon förklaring. Jag ger också ansvariga forskare och analytiker på FoU i Väst tillåtelse att bearbeta mina svar på det sätt som beskrivs ovan.

Jag samtycker till att delta i studien

Jag intygar att jag identifierar mig som muslim och är 16 år eller äldre

(respondenten kommer endast vidare om den kryssar i båda rutorna)

Bakgrundsfrågor

1. Är du:

- Kvinna
- Man
- Annat

2. Vilket år är du född? (rullist 2010–1925)

3. Bor du i Göteborgs kommun? (om respondenten svarar nej på denna fråga så avslutas enkäten efter fråga 8, när sidan är slut)

- Ja
- Nej

4. Var i Göteborg bor du? (rullist områden i staden)

5. Hur länge har du bott i Göteborg?

- Har alltid bott här
- Uppvuxen här och har återvänt efter boende på annan ort
- Inflyttad, har bott här mer än 5 år
- Inflyttad, har bott här 1–5 år
- Inflyttad, har bott här mindre än 1 år

6. Hur bor du för närvarande?

- Villa/radhus
 - Lägenhet/flerbostadshus/studentlägenhet
 - Annat boende:
-

- Bostadslös

7. Var någonstans har du, respektive din far och din mor, huvudsakligen vuxit upp?

	I Sverige	Annat land i Norden	Annat land i Europa	Land utanför Europa
Du själv	☐	☐	☐	☐
Din far	☐	☐	☐	☐
Din mor	☐	☐	☐	☐

8. Går du, eller har du tidigare gått på, en gymnasieskola i Göteborg?

- Ja
- Nej

9a. Påverkade din religiösa eller kulturella tillhörighet ditt val av gymnasieskola? (endast om respondenten svarat ja på fråga 8)

- Ja
- Nej
- Vet ej

9b. Om ja, kan du berätta på vilket sätt? (endast om respondenten svarat ja på fråga 8)

10. Vilken är din högsta skolutbildning?

- Jag har inte gått i skola
- Grundskola eller motsvarande (upp till 9 års skolgång, inklusive grundläggande komvux och/eller SFI)
- Gymnasium eller motsvarande (inklusive komvux och/eller SFI på gymnasial nivå)
- Eftergymnasial utbildning, ej högskola/universitet (ex. yrkesutbildning, folkhögskola)
- Högskola/universitet, kortare än 3 år
- Högskola/universitet, 3 år eller längre
- Forskarutbildning

11. Vilken/vilka av de här grupperna tillhör du för närvarande?

	Heltid	Deltid	Tillhör ej
Fastanställd	☐	☐	☐
Visstids-/timanställd	☐	☐	☐
Egenföretagare	☐	☐	☐
Arbetsrävar/praktikant	☐	☐	☐
Arbetsökande	☐	☐	☐
Pensionär	☐	☐	☐
Har sjuk-/aktivitetsersättning	☐	☐	☐
Sjukskriven/föräldraledig	☐	☐	☐
Studerande	☐	☐	☐

Annat:

Verksamheter i Göteborg

12. Har du varit i kontakt med någon/några av följande kommunala verksamheter de senaste 12 månaderna? Du kan välja flera alternativ.

- Förskola, skola eller gymnasium
- Äldreomsorgen (exempelvis hemtjänst eller äldreboende)
- Socialtjänsten (exempelvis kommunalt föräldrastöd eller ekonomiskt bistånd)
- Kultur- och fritidsverksamheter (exempelvis kommunal musikskola, kommunal idrottsverksamhet eller simhall)
- Nej

13. Har du undvikit kontakt med någon av följande verksamheter av oro för att utsättas för antimuslimsk rasism?

	Ja	Nej
Förskola, skola eller gymnasium	☐	☐
Äldreomsorgen	☐	☐
Socialtjänsten	☐	☐
Kultur- och fritidsverksamheter	☐	☐

Förskola/skola/gymnasium

(hela avsnittet - endast om respondenten kryssat i att de haft kontakt med verksamheten i fråga 12)

14. Känner du förtroende för förskolan/skolan/gymnasiet?

- Mycket stort förtroende
- Ganska stort förtroende
- Varken stort eller litet förtroende
- Ganska litet förtroende
- Mycket litet förtroende

15. Kände du dig trygg i kontakten med förskolan/skolan/gymnasiet?

- Mycket trygg
- Ganska trygg
- Varken trygg eller otrygg
- Ganska otrygg
- Mycket otrygg

16. Kände du dig delaktig i kontakten med förskolan/skolan/gymnasiet?

- Mycket delaktig
- Ganska delaktig
- Inte så delaktig
- Inte alls delaktig
- Ingen uppfattning

17. Bemöttes du med respekt i kontakten med förskolan/skolan/gymnasiet?

- Ja, mycket respektfullt
- Ja, ganska respektfullt
- Nej, ganska respektlöst
- Nej, mycket respektlöst
- Vet ej

18. Upplevde du något av följande i kontakten med förskolan/skolan/gymnasiet? Du kan kryssa för flera alternativ.

- Kränkande kommentarer eller opassande frågor om att jag är muslim
- Misstänksamhet/ifrågasättande på grund av att jag är muslim
- Bristande förståelse för min religion
- Jag har inte upplevt något av ovanstående

19a. I vilken utsträckning var du öppen med din muslimska identitet i kontakten med förskolan/skolan/gymnasiet?

Inte alls Helt och hållet

19b. Om inte, varför? Du kan kryssa i flera av svarsalternativen.

- Vilde inte/tyckte inte det var relevant
- Oro/rädsla för att bli otrevligt bemött
- Oro/rädsla för att inte behandlas likvärdigt som andra
- Oro/rädsla för att bli utsatt för hot och/eller hat
- På grund av tidigare erfarenheter
- Annat:

Inte aktuellt

Äldreomsorg

Med äldreomsorg menas till exempel hemtjänst eller äldreboende

(hela avsnittet - endast om respondenten kryssat i att de haft kontakt med verksamheten i fråga 12)

20. Känner du förtroende för äldreomsorgen?

- Mycket stort förtroende
- Ganska stort förtroende
- Varken stort eller litet förtroende
- Ganska litet förtroende
- Mycket litet förtroende

21. Kände du dig trygg i kontakten med äldreomsorgen?

- Mycket trygg
- Ganska trygg
- Varken trygg eller otrygg
- Ganska otrygg
- Mycket otrygg

22. Kände du dig delaktig i kontakten med äldreomsorgen?

- Mycket delaktig
- Ganska delaktig
- Inte så delaktig
- Inte alls delaktig
- Ingen uppfattning

23. Bemöttes du med respekt i kontakten med äldreomsorgen?

- Ja, mycket respektfullt
- Ja, ganska respektfullt
- Nej, ganska respektlöst
- Nej, mycket respektlöst
- Vet ej

24. Upplevde du något av följande i kontakten med äldreomsorgen? Du kan kryssa för flera alternativ.

- Kränkande kommentarer eller opassande frågor om att jag är muslim
- Misstänksamhet/ifrågasättande på grund av att jag är muslim
- Bristande förståelse för min religion
- Jag har inte upplevt något av ovanstående

25a. I vilken utsträckning var du öppen med din muslimska identitet i kontakten med äldreomsorgen?

Inte alls Helt och hållet

25b. Om inte, varför? Du kan kryssa i flera av svarsalternativen.

- Ville inte/tyckte inte det var relevant
- Oro/rädsla för att bli otrevligt bemött
- Oro/rädsla för att inte behandlas likvärdigt som andra
- Oro/rädsla för att bli utsatt för hot och/eller hat
- På grund av tidigare erfarenheter
- Annat:

Inte aktuellt

Socialtjänst

Med socialtjänst menas till exempel kommunalt föräldrastöd eller ekonomiskt bistånd

(hela avsnittet - endast om respondenten kryssat i att de haft kontakt med verksamheten i fråga 12)

26. Känner du förtroende för socialtjänsten?

- Mycket stort förtroende
- Ganska stort förtroende
- Varken stort eller litet förtroende
- Ganska litet förtroende
- Mycket litet förtroende

27. Kände du dig trygg i kontakten med socialtjänsten?

- Mycket trygg
- Ganska trygg
- Varken trygg eller otrygg
- Ganska otrygg
- Mycket otrygg

28. Kände du dig delaktig i kontakten med socialtjänsten?

- Mycket delaktig
- Ganska delaktig
- Inte så delaktig
- Inte alls delaktig
- Ingen uppfattning

29. Bemöttes du med respekt i kontakten med socialtjänsten?

- Ja, mycket respektfullt
- Ja, ganska respektfullt
- Nej, ganska respektlöst
- Nej, mycket respektlöst
- Vet ej

30. Upplevde du något av följande i kontakten med socialtjänsten? Du kan kryssa för flera alternativ.

- Kränkande kommentarer eller opassande frågor om att jag är muslim
- Misstänksamhet/ifrågasättande på grund av att jag är muslim
- Bristande förståelse för min religion
- Jag har inte upplevt något av ovanstående

31a. I vilken utsträckning var du öppen med din muslimska identitet i kontakten med socialtjänsten?

Inte alls Helt och hållet

31b. Om inte, varför? Du kan kryssa i flera av svarsalternativen.

- Vilde inte/tyckte inte det var relevant
- Oro/rädsla för att bli otrevligt bemött
- Oro/rädsla för att inte behandlas likvärdigt som andra
- Oro/rädsla för att bli utsatt för hot och/eller hat

- På grund av tidigare erfarenheter
- Annat:

- Inte aktuellt

Kultur- och fritidsverksamheter

Med kultur- och fritidsverksamheter menas till exempel kommunal musikskola, kommunal idrottsverksamhet eller simhall

(hela avsnittet - endast om respondenten kryssat i att de haft kontakt med verksamheten i fråga 12)

32. Känner du förtroende för kultur- och fritidsverksamheter?

- Mycket stort förtroende
- Ganska stort förtroende
- Varken stort eller litet förtroende
- Ganska litet förtroende
- Mycket litet förtroende

33. Kände du dig trygg i kontakten med kultur- och fritidsverksamheter?

- Mycket trygg
- Ganska trygg
- Varken trygg eller otrygg
- Ganska otrygg
- Mycket otrygg

34. Kände du dig delaktig i kontakten med kultur- och fritidsverksamheter?

- Mycket delaktig
- Ganska delaktig
- Inte så delaktig
- Inte alls delaktig
- Ingen uppfattning

35. Bemöttes du med respekt i kontakten med kultur- och fritidsverksamheter?

- Ja, mycket respektfullt
- Ja, ganska respektfullt
- Nej, ganska respektlöst
- Nej, mycket respektlöst
- Vet ej

36. Upplevde du något av följande i kontakten med kultur- och fritidsverksamheter? Du kan kryssa för flera alternativ.

- Kränkande kommentarer eller opassande frågor om att jag är muslim
- Misstänksamhet/ifrågasättande på grund av att jag är muslim
- Bristande förståelse för min religion
- Jag har inte upplevt något av ovanstående

37a. I vilken utsträckning var du öppen med din muslimska identitet i kontakten med kultur- och fritidsverksamheter?

Inte alls Helt och hållet

37b. Om inte, varför? Du kan kryssa i flera av svarsalternativen.

- Vilde inte/tyckte inte det var relevant
- Oro/rädsla för att bli otrevligt bemött
- Oro/rädsla för att inte behandlas likvärdigt som andra
- Oro/rädsla för att bli utsatt för hot och/eller hat
- På grund av tidigare erfarenheter
- Annat:

Inte aktuellt

Synlighet i samhället

38. Bär du kläder eller synliga symboler som visar din muslimska identitet?

- Ja, alltid
 Ja, ibland
 Nej, aldrig

39. Bär du slöja?

- Ja, alltid
 Ja, ibland
 Nej, aldrig

40. Påverkar slöjan din känsla av trygghet på offentliga platser? (endast om respondenten svarat ja på fråga 39)

- Ja, jag känner mig mer trygg med slöja
 Ja, jag känner mig mindre trygg med slöja
 Slöjar påverkar inte min känsla av trygghet
 Vet inte

Utsatthet eller oro för utsatthet

Nu kommer några frågor som handlar om saker du kanske har upplevt under din tid som boende i Göteborg. Frågorna handlar om oro för och/eller upplevd utsatthet riktad mot individer som identifierar sig som muslimer och är boende i Göteborg. Vi vill påminna om att allt deltagande är helt anonymt och frivilligt.

41. Har du upplevt hat, hot eller diskriminering i Göteborg på grund av din/ditt:

	Ja, ofta	Ja, ibland	Ja, vid enstaka tillfällen	Nej	Vet ej/ej aktuellt
Religion	☐	☐	☐	☐	☐
Kön	☐	☐	☐	☐	☐
Funktionsnedsättning	☐	☐	☐	☐	☐
Hudfärg	☐	☐	☐	☐	☐
Sexualitet	☐	☐	☐	☐	☐

42. Har du undvikit att göra något av nedanstående, på grund av rädsla för att utsättas för antimuslimsk rasism?

	Ja, flera gånger	Ja, någon gång	Nej	Ej aktuellt
Bo på vissa platser i Göteborg	☐	☐	☐	☐
Vistas i vissa områden i Göteborg	☐	☐	☐	☐
Åka kollektivtrafik i Göteborg	☐	☐	☐	☐
Välja en viss skola/utbildning	☐	☐	☐	☐
Delta i kulturevenemang	☐	☐	☐	☐

43a. Har du upplevt någon av följande saker i Göteborg?

	Ja, det senaste året	Ja, för 1-5 år sedan	Ja, för mer än 5 år sedan	Nej	Inte aktuellt
Att någon har sagt elaka saker som syftar på att jag är muslim	☐	☐	☐	☐	☐
Att någon har spottat mot mig	☐	☐	☐	☐	☐
Att någon har slagit eller knuffat mig	☐	☐	☐	☐	☐
Att någon har ryckt i min slöja	☐	☐	☐	☐	☐

43b. Om ja, vem/vilka var det som utsatte dig? Du kan kryssa för flera alternativ.

- En eller flera främlingar
 - Någon i min närhet
 - Någon på mitt arbete/i min skola
 - Någon/några andra, nämligen:
-

Trygghet i Göteborg och i området där du bor

44. Jag känner mig trygg i mitt bostadsområde

Helt felaktigt 1 2 3 4 5 Helt riktigt

45. Känner du dig trygg när du vistas i områden eller på platser utanför ditt bostadsområde i Göteborg?

- Ja, alla platser
- Ja, de flesta platser
- Ja, vissa platser
- Nej, inga platser
- Jag rör mig inte utanför mitt bostadsområde

46. Jag känner mig trygg när jag besöker en moské i Göteborg

Helt felaktigt 1 2 3 4 5 Helt riktigt

- Jag besöker inte moskén

47. Hur ofta har du under de senaste 12 månaderna gjort följande på grund av oro att utsättas för brott?

	Ingen gång	Någon gång under de senaste 12 mån	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Avstått från att gå ut vissa tider på dygnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avstått från att träffa vänner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avstått från att gå på bio/restaurang/evenemang	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avstått från föräldramöte/föreningsmöte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avstått från att träna/motionera	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avstått från att handla i närbutiken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avstått från att åka kollektivtrafik	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Att bo i Göteborg

48. Här följer några påståenden om Göteborg som stad. Markera för varje påstående det svar som ligger närmast din egen uppfattning.

Göteborg:

	Helt riktigt	Delvis riktigt	Delvis felaktigt	Helt felaktigt
Är en bra stad att bo i	☐	☐	☐	☐
Är en trygg och säker stad	☐	☐	☐	☐
Är en stad fri från rasism	☐	☐	☐	☐
Är min stad - jag identifierar mig som göteborgare	☐	☐	☐	☐

49. Allmänt sett, hur stort förtroende har du för att Göteborgs Stad behandlar kommunens invånare lika?

- Mycket stort förtroende
- Ganska stort förtroende
- Varken stort eller litet förtroende
- Ganska litet förtroende
- Mycket litet förtroende

Engagemang i samhällsfrågor

50. Det finns olika sätt att agera i samhälleliga och politiska frågor. Har du själv gjort något av följande saker?

	Ja, under de senaste 12 månaderna	Ja, för en längre tid sedan	Nej
Skrivit under en namninsamling	☐	☐	☐
Deltagit i en demonstration	☐	☐	☐
Deltagit i möte om kommunens verksamhet	☐	☐	☐
Skrivit insändare till en tidning	☐	☐	☐
Diskuterat politik i forum på internet	☐	☐	☐
Skickat in eller röstat på ett s.k. Göteborgsförslag	☐	☐	☐

Situationen i mitt liv just nu

51. I vilken utsträckning stämmer följande påståenden in på ditt liv?

	Stämmer helt	Stämmer ganska bra	Stämmer inte särskilt bra	Stämmer inte alls
Jag upplever att mitt liv är i balans	☐	☐	☐	☐
Mitt liv är meningsfullt	☐	☐	☐	☐
Jag känner mig sällan ensam	☐	☐	☐	☐
Jag har någon jag kan få hjälp av vid praktiska problem	☐	☐	☐	☐
Jag har någon jag kan få hjälp av om jag är sjuk	☐	☐	☐	☐

52. Hur nöjd är du på det hela taget med det liv du lever?

- Mycket nöjd
- Ganska nöjd
- Inte särskilt nöjd
- Inte alls nöjd

53. Är det något mer du vill säga till oss?
